

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ
TEFSİR ANABİLİM DALI

KUR'ÂN'DA PEYGAMBERİMİZE VERİLEN DEĞER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN ÇAĞILCI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut ERDAL

GAZİANTEP
HAZİRAN 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ
TEFSİR ANABİLİM DALI

Kur'an'da Peygamberimize Verilen Değer

ORHAN ÇAĞILCI

Tez Savunma Tarihi: 03/08/2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof.Dr. Mesut Erdal

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Mesut ERDAL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

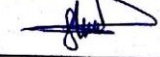
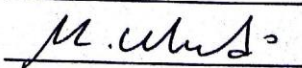
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof.Dr. Mesut Erdal

Yrd.Doç.Dr. Yahya Yaşar

Yrd.Doç.Dr. Mustafa Ünverdi

İmzası

ABSTRACT**THE VALUE GIVEN TO THE PROPHET BY THE QUR'AN**

ÇAĞILCI, Orhan

M. A. Thesis, Basic Islamic Sciences Department of Qur'anic Exegesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mesut ERDAL

June 2015, 110 pages

Allah has chosen messengers among human beings to guide them in their lives in the world. In terms of morality and virtue, these messengers are the most outstanding examples of humanity. According to Qur'an, there are differences in degree among the messengers. The aim of this study is to put forth the value given in Qur'an to the Prophet (PBUH) by Allah's praise for his morality, exalting his glory, regarding obedience to him as obedience to Himself, submission to him as submission to Himself and disobedience to him as disobedience to Himself; addressing him by his prophetic title rather than his name, ordering believers to regard him as preferable to themselves, to respect him and to say salawat for him; making him a blessing for believers and mercy for the worlds; swearing on his life, consoling him when sad, supporting him all the time and against all people; exalting him with the blessings Maqam-i Mahmud and Kevser, and making him the last one of the messengers; forgiving his past and future; making his wives the mothers of believers and his ummah the most favourable ummah, and giving him the Qur'an, the most sublime book. The main reference books are the basic interpretation books and books on Islamic law and belief. The thesis consists of 110 pages.

Key Words: Qur'an, Messengers, Prophet Muhammad (PBUH), value.

ÖZET

KUR'AN'DA PEYGAMBERİMİZE VERİLEN DEĞER

ÇAĞILCI, Orhan

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut ERDAL

Haziran 2015, 110 sayfa

Yüce Allah dünya hayatında insanlara rehberlik etmeleri için, yine insanlar arasından peygamberler seçmiştir. Ahlakta ve her türlü fazilette bu peygamberler, insanlık âleminin en üstünleridirler. Kur'an'ın ifadesiyle peygamberler arasında da derece farkı vardır. Bu çalışmanın amacı, Yüce Allah'ın ahlakını övmesiyle, şânını yüceltmesiyle, ona itaati kendisine itaat, ona biat etmeyi kendisine biat ve ona isyanı kendisine isyan saymasıyla; ismi yerine nebîlik ünvanıyla hitap etmesiyle, müminlere onu kendi nefislerinden bile evlâ görmelerini, ona saygı duymalarını ve ona salavat getirmelerini emretmesiyle; onu müminler için bir nîmet, âlemler için bir rahmet kılmasıyla; sadece onun ömrüne yemin etmesiyle, mahzun olduğu zaman onu teselli etmesiyle, her zaman ve herkese karşı onu desteklemesiyle; Makâmı Mahmud ve Kevser nîmetleriyle serfiraz ve nebîlerin sonuncusu kılmasıyla; geçmiş ve geleceğini bağışmasıyla, hanımlarını müminlerin anneleri, ümmetini en hayırlı ümmet kılmasıyla ve en yüce kitab olan Kur'an'ı ona vermesiyle, Kur'an'da Hz. Muhammed (s.a.v.)'e verilen değeri ortaya koymaktır. Kaynak olarak temel tefsir kitaplarına, İslam Hukuku ve İslam Akâid kitaplarına müracaat edilmiştir ve tezimiz 110 sayfadan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Peygamber, Hz. Muhammed, Değer.

ÖN SÖZ

İnsanları sadece kendisine kulluk etmeleri için yaratan Yüce Allah, bir imtihan meydanı olarak dünya hayatını açmış, bununla beraber insanları kendi hallerine bırakmamış, lütfu ve merhameti gereği onlara vazifelerini öğretecek rehberler göndermiştir. Bu rehberler, kendilerini Allah'ın seçtiği peygamberlerdir.

Yaratılışın gayesi Allah'a iman ve O'na kulluk etmek olduğuna göre, dünyadaki en önemli vazife insanlara kulluğu öğretmektir. Bu en önemli vazifeyi gören peygamberler de, insanlık âleminin en seçkin simaları ve en üstünleridirler.

Bütün insanlar arasında ilimde, ibadette, Allah'a yakınlıkta ve daha pek çok hususta derece farkı olduğu gibi, peygamberler arasında da derece farkı vardır. İnsanlığın daha tufûlet dönemini yaşadığı bir çağda, az sayıda insanın irşadı için görevlendirilen bir peygamberle, insanlığın büyük ümrânlar kurduğu, sosyal ve kitlesel bir sürü problemin baş gösterdiği bir dönemde görevlendirilen peygamberin donanımı da, Allah'tan alacağı vahiy de elbette aynı olmayacaktır. Bu yönüyle bazı peygamberler daha özel donanımla gönderilmişlerdir.

O halde, peygamberlerin sonuncusu ve bizim peygamberimiz olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, Allah katındaki yeri nedir? Kur'an'da ona nasıl bir değer biçilmiştir? İşte bu çalışmamız, bu gibi sorulara verilen cevaplara katkı sağlamak amacıyla ortaya çıktı.

Çalışmamızda, Peygamberimize Kur'an'da nasıl değer verildiğini, ilgili âyetleri, tefsirleriyle beraber inceleyerek iki ana bölümde ortaya koymaya çalıştık.

Birinci bölümde, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in değerine, doğrudan işaret eden âyetleri incelemeye, ikinci bölümde ise, birinci bölümdeki âyetlere göre, nisbeten daha dolaylı olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in değerine işaret eden âyetleri ele almaya çalıştık.

Bu çalışmamda, başta, bana rehberlik eden hocam, Prof. Dr. Mesut ERDAL beye, eğitimim konusunda hiç bir fedâkarlıktan kaçınmayan ebeveynim İsmail ve Kâmile ÇAĞILCI'ya, çalışmam boyunca desteklerini yanımda hissettiğim eşim Reyhan hanıma ve çocuklarım Sümeyra, Senâ ve Salih Mûsâ'ya çok teşekkür ediyorum.

Haziran 2015
Orhan ÇAĞILCI

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZET.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1. GİRİŞ	1
2. AMAÇ	1
3. KAPSAM	2

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ.....	2
----------------------	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM.....	7
-------------------------	---

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YORUM.....	7
1. PEYGAMBERİMİZİN DEĞERİNE DOĞRUDAN İŞÂRET EDİLMESİ... 7	
1.1. AHLÂKININ ÖVÜLMESİ	7
1.2. ZİKRİNİN YÜCELTİLMESİ	10
1.3. ONA İTAATİN EMREDİLMESİ	12
1.3.1. Ona İtaatin Allah’a İtaat Sayılması	12
1.3.2. Hüküm Verdiği Zaman Müminlere Tercih Hakkının Bırakılmaması	16
1.3.3. Allah Tarafından Sevilmenin Ona Tâbi Olmaya Bağlanması	19
1.3.4. Ona İtaatin Gönülden Olması.....	20
1.3.5. Onun Hükümüne Allah’ın Hükümü Denilmesi.....	21
1.3.6. Ne Verirse Onun Alınmasının Emredilmesi.....	24
1.3.7. Ona İtaat Edenlerin Müjdelenmesi	26
1.4. ONA İSYANIN ALLAH’A İSYAN SAYILMASI	28
1.5. İSMİ YERİNE PEYGAMBERLİK ÜNVANIYLA HİTAP EDİLMESİ	32

1.6. ONU SEVMENİN VE ONA SAYGI GÖSTERMENİN EMREDİLMESİ	33
1.6.1. Onu Sevmenin ve Ona Saygı Göstermenin Emredilmesi	33
1.6.2. Sıradan Bir İnsan Olmadığının Vurgulanması	39
1.6.3. Müminler İçin Herşeyden Daha Sevgili Olması.....	43
1.6.4. Salât Okumanın Emredilmesi.....	44
1.7. MÜMİNLER İÇİN NİMET, ÂLEMLER İÇİN RAHMET OLMASI.	48
1.8. ÖMRÜNE YEMİN EDİLMESİ.....	51
1.9. TESELLÎ EDİLMESİ.....	51
1.9.1. Üzülmemesini Tavsiye Eden Âyetler	52
1.9.2. Önceki Peygamberlerin de Yalanlandığını Hatırlatan Âyetler	55
1.9.3. Tebliğden Başka Bir Sorumluluğunun Olmadığını Hatırlatan Âyetler	56
1.10. HER ZAMAN ALLAH TARAFINDAN DESTEKLENMESİ	57
1.11.MAKÂMÎ MAHMUDLA MÜJDELENMESİ	65
1.12. KEVSERİN VERİLMESİ	70
2.PEYGAMBERİMİZİN DEĞERİNE DOLAYLI OLARAK İŞARET EDİLMESİ.....	75
2.1. BÂZİ PEYGAMBERLERİN EFDALİYYETİNİN VURGULANMASI	75
2.2. PEYGAMBERLER TARAFINDAN MÜJDELENMESİ	88
2.3. ZÂTININ ÖNE ÇIKARILMASI.....	91
2.4. ONA BİATIN ALLAH'A BİAT SAYILMASI.....	92
2.5. ŞEÂİRE HÜRMETİN EMREDİLMESİ	93
2.6. AİLESİNE DEĞER VERİLMESİ	96
2.7. ÜMMETİNİN EN HAYIRLI ÜMMET OLMASI.....	98
2.8. RÂZİ OLACAĞI KIBLEYE ÇEVRİLMESİ.....	99
2.9. TÖVBE İÇİN ARACILIĞININ KABUL EDİLMESİ	100
SONUÇ.....	102
KAYNAKLAR	104
ÖZGEÇMİŞ.....	110
VITAE.....	110

KISALTMALAR

Adı geçen eser	a.g.e.
Aleyhisselam	a.s.
Bakınız	bkz.
Basım yeri yok	y.y.
Cilt	c.
Çeviren	çev.
Hicrî	h.
Hazırlayan	haz.
Hazreti	Hz.
Miladî	m.
Marmara Üniversitesi	M.Ü.
Ölüm tarihi	ö.
Radıyallahu anh	r.a.
Sayfa	s.
Sadeleştiren	sad.
Sallallâhu aleyhi vesellem	s.a.v.
Tercüme	ter.
Tahkik	thk.
Tarihsiz	Ts.
Türkiye Diyanet Vakfı	Tdv.
Ve diğerleri	vd.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. GİRİŞ

Bir Müslümanın hayatına yön veren, neye nasıl inanması gerektiğini ve inandıklarını nasıl yaşayacağını belirleyen en önemli ölçü Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an'la beraber, onu insanlara ulaştıran, açıklayan¹ ve emirlerinin hayata nasıl uygulanacağını bizzat yaşayarak gösteren bir peygamberin varlığı insanlar için, en büyük nîmettir.

Kur'an'ı bizzat okuyup anlamaya çalışmaları Müslümanlar için bir vazife olduğu gibi, Allah'ın Kur'an'ı insanlara indirmek için seçtiği elçiyi tanımaları, onun kıymetini bilmeleri ve rehberliğini kabul etmeleri de bir vazifedir. Sokakta oynayan bir çocuğun elinde toza toprağa bulanmış halde görülen altın bileziğin, sarı bir teneke parçası zannedilmesi gibi, bazen çok kıymetli şeyler, değersiz görülen kişilerin elinde görüldüğü zaman kıymetsiz zannedilebilir. Bir sözün kıymetini artıran şey, içeriğiyle beraber kimin söylediğidir. Bir öğrencinin hocasından istifadesi, ona olan güveni ve onun kıymetini bilmesine göre değişir. Bir Müslümanın da, ümmeti olduğu ve rehberi bildiği Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan bağlılığı, onun değerini bildiği ölçüde artacaktır kanaatindeyiz. Dolayısıyla Allah'tan bize ilahî bir mesaj getiren Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kıymetini bilme ve Allah katındaki değerini anlayabilme hayati önem arz etmektedir.

2. AMAÇ

Müslüman toplumlarda peygamber algısının ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e bakışın çok farklı tezâhürlerini görüyoruz. 'Peygamber sadece bir elçiydi, mesajını getirdi, vazifesini yaptı gitti, kabrini ziyaret etmek bile gereksizdir' gibi, Hz.

¹ Bkz. 'Ey Resulüm, sana bu kitabı, sırf onların, hakkında ihtilaf ettikleri gerçekleri açıklamak ve sırf iman edecek kimselere hidâyet ve rahmet olması için indirdik.' 16. Nahl Sûresi, Âyet 64.

Peygamber (s.a.v)'i sadece bir postacı gibi gören düşüncelerden, onu Allah'ın ortağı gibi gösterip şirke sürüklenen fikirlere kadar geniş bir yelpaze müşahede ediyoruz.² O zaman çıkış yolu, en temel ölçümüz olan Kur'an'a başvurmak, hadis-i şeriflere ve sahabe uygulamasına bakarak, Kur'an'ın anlattığı çerçevede bir peygamber tasavvuru belirlemektir. İşte bu çalışmanın amacı da Allah'ın Kur'an'da Hz. Peygamber (s.a.v)'i nasıl anlattığını, ona nasıl değer verdiğini ortaya koymaya çalışmaktır

3. KAPSAM

Konumuz, Peygamberimize (s.a.v.)'in Allah katındaki değerini incelemek olduğu için çalışmamızda, Peygamberlik kavramı, resul nebi farkı, Peygamberimizin beşer oluşu, ümmî oluşu gibi konulara çok girmedik. Çalışmamızın kapsamı, Peygamberimizin Allah katındaki değerini doğrudan ve dolaylı olarak ortaya koyan âyetleri incelemekle sınırlı olacaktır.

² Şerafettin Severcan, Peygamberlik Anlayışları ve Hz. Muhammed (s.a.v.), *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bilimname I*, 2003/1, 229-250.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

Allah'ın insanlığa gönderdiği son elçi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatını konu alan sayısız kitap yazılmış, pek çok akademik çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir.

Hiz. Peygamber'in nübüvvetini ispatlayan delilleri bir araya getiren, inkarcılara, bid'atçılara ve filozoflara karşı Peygamberimizi savunan kitapların en meşhurlarından birisi Celâleddin es-Suyûtî'nin (ö.911) *el-Hasâis 'ül Kübrâ'sıdır*.³

Suyûtî'nin *el-Hasâis* 'i ve Kadı İyaz'ın *Şifâ'sında* Peygamberimiz (s.a.v.)'in aşırı yüceltildiğini iddia edip böyle bir peygamber tasavvurunu eleştirenler olmuştur. Bu konudaki meşhur kitaplardan biri Mustafa İslamoğlu'nun *Üç Muhammed* kitabıdır. İslamoğlu bu kitabında, olağanüstüleştirilip melekleştirilerek hayattan dışlanan Hiz. Muhammed tasavvuru ile Allah'la insan arasında postacı gibi görülerek aşağılanan bir Hiz. Muhammed tasavvurunu eleştirerek Kur'an'a göre insan ve elçi olan Hiz. Muhammed tasavvuru resmetmeye çalıştığını söyler.⁴

Ülkemizde yapılan bu konudaki çalışmalardan biri de Prof. Dr. Bayraktar Bayraklı'nın *Kur'an'da Hiz. Peygamber* kitabıdır. Bayraktar Hoca kitabında, tefsirlere ve hadislere müracaat etmeden doğrudan doğruya âyetlerden kendi anladıklarıyla Kur'an'ın anlattığı Hiz. Muhammed'i resmetmeye çalışmıştır.

Benzer bir çalışmayı Prof. Dr. Muhittin Akgül, doktora tezi olarak *Kur'an'da Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) Özellikleri* başlığıyla yapmıştır.

Salih Yanıkkaya'nın *Kur'an Çerçevesinde Peygamberlik ve Hiz. Peygamber* ve Yusuf Esen'in *İzzet Derveze'nin Sîretu'r-Resul'üne göre Kur'an'da Hiz.*

³Bkz.Celâleddin es-Suyûtî, (ö.911). *el-Hasâisü'l Kübra*. Ömer Temizel (Çev), Uysal Kitabevi, Konya, 1994.

⁴ Mustafa İslamoğlu, *Üç Muhammed*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.12.

Muhammed (s.a.v.) gibi yüksek lisans tezleri bu konuda yapılmış çalışmalardan bazılarıdır.⁵

Bu konuda Ramazan El-Bûtî'nin (ö.2013) şöyle bir tespiti vardır:

‘Bazı araştırmacılar, Resulullahın hayatının beşerî yönünde mübalağa yapmaya can atıyorlar. Mesela uzun uzadıya şöyle izahatlara yer veriyorlar: “Resulullahın hayatı harikalar ve mucizeler üzerine kurulu bir hayat değildir. Zaten kendisi de mucizeye pek önem vermemiş ve bu yöndeki taleplere olumlu yaklaşmamıştır.” O araştırmacılar bu izahlarla Resulullahın mucizelerden tamamen uzak olduğuna dair okuyucuyu ve dinleyiciyi yönlendirmişlerdir. Bu düşüncelerin kaynağını araştırdığımız zaman, onun aslında Gustav Le Bon, Auguste Comte, Hume, Goldziher ve benzeri müsteşriklerin fikirleri olduğunu görürüz. İslam dünyasının talihsizliği de oryantalistlerin bu faraziyelerine sarılmalarıdır.’⁶

‘Hz. Peygamber’i aşırı yüceltmeye gerek yoktur’ mantığıyla hareket eden düşüncenin, aslında Peygamberimizi değersizleştiren tehlikeli bir yöne doğru kaydığını gözlemliyoruz.

⁵ Salih Yanıkkaya. (2010). *Kur’ân Çerçevesinde Peygamberlik Ve Hz. Peygamber*. Yüksek LisanTezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara; Yusuf Esen. (2013). *İzzet Derveze'nin Sîretu'r-Resul'üne göre Kur'an'da Hz. Muhammed*. Yüksek LisanTezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

⁶ Ramazan el-Bûtî. (ö.2013). *Fıkhu's Siyre*, Bilge Adam Yayınları, Atik Aydın (Çev.), İstanbul, 2012, s.142.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamız bir Kur'an araştırması olduğu için, yararlandığımız temel materyal doğal olarak öncelikle Kur'an-ı Kerim'dir. Sonra da Taberî'den başlamak üzere temel tefsir kitapları olmuştur. Hadisler olarak ise Kütübü't-Tis'a kitaplarını esas almaya gayret ettik. Bunların yanında çeşitli dergilerde, internet sitelerinde yayınlanmış ve sempozyumlarda sunulmuş makalelerden de istifade ettik.

Yöntem olarak öncelikle, Kur'an'ı başından sonuna kadar iki defa tarayarak, doğrudan veya dolaylı olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in değerini ifade edebilecek tüm âyetleri tespit etmeye çalıştık. Sonra âyetleri, doğrudan doğruya değerini ifade edenler ve dolaylı olarak ifade edenler diye iki gruba ayırdık. Kendi içlerinde Peygamberimizin hangi yönünü nazara verdiklerine göre, âyetleri başlıklar altında topladık. Sebebi nüzullere ve tefsirlere bakarak mevzuyu anlamaya ve kavramaya çalıştık.

Âyetleri ele alırken sadece meallerini vermekle yetinmeyerek, özellikle Kur'an'a vâkıf okuyucuların daha iyi anlayabilmeleri ve orijinal metni görebilmeleri için arapçalarını da beraber vermeyi tercih ettik.

Hem lafzen hem de anlam olarak yapılan bütün alıntılar dipnotlarda, ilk kullanımda tam künyesiyle, tekrarlarda ise kısaltarak vermeye çalıştık.

Konuyu, belirlenen taslak çerçevesinde ele alırken en sonunda kendi değerlendirme ve yorumlarımızı da işin içine katarak bir sonuca ulaşılmaya çalıştık.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YORUM

1. PEYGAMBERİMİZİN DEĞERİNE DOĞRUDAN İŞÂRET EDİLMESİ

1.1. AHLÂKININ ÖVÜLMESİ

Allahu Tealâ, kendi varlığını insanlara duyurma görevini elbette insanlar içerisinde en temiz ve eksikliklerden en uzak olanlara nasip edeceği için⁷ bütün peygamberler insanlar içerisinde en güzel ahlaklı olanlardır. Onlar insanlığın en üst kemal mertebesinde olan kişilerdir.⁸

Bir insanın ahlakının nasıl olduğu, yaşadığı çevredeki insanların şahitliğinden anlaşılabilir. İnsanların onun hakkında söylediği sözler, bu konuda bize fikir verir. Peygamberimiz ise, kendisine peygamberlik verilmediği dönemde bile, bütün Mekke halkı tarafından sevilmiş ve ahlakının yüceliğinden dolayı kendisine ‘el-emin’ lakabı verilmiştir. İnsanların bu takdirlerinin çok çok üstünde o, وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ‘Ve şüphe yok ki sen, çok yüce/büyük bir ahlak üzeresin’⁹ âyetiyle, yüce ahlakı bizzat Allah tarafından övülmüş müstesna bir insandır. Tabi ki bir insanı Allah’ın övmesinden daha yüce bir övgü olamaz.

Râzî (ö.604) Peygamberimiz için kullanılan ‘büyük ahlak’ ifadesini şöyle tefsir etmiştir:

‘İşte bu peygamberler, Allah’ın hidâyete erdirdiği kimselerdir. Haydi onların hidâyetlerine sen de uy’¹⁰ âyetinde, Peygamberimizin uyması emredilen hidâyet, peygamberlerin her birine ayrı ayrı verilmiş olan güzel huylardır. Yani Peygamberimiz

⁷ Muhammed Çelik (2001), Kur’an-ı Kerim’in Hz. Muhammed’in Nübüvvetini Müdafaası, *Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1):2.

⁸ Hülya Alper, İbn Sinâ ve Bakillânî Örneğinde İslam Filozofları ile Kelamcılarının Nübüvvet Anlayışının Kur’anî Perspektifle Değerlendirilmesi, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2005), 53-73.

⁹ 68. Kalem Sûresi, Âyet 4.

¹⁰ 6. En’am Sûresi, Âyet 90. أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ

önceki peygamberlerin her birinde ayrı ayrı bulunan güzel huyların bütünü kendisinde toplamakla emrolunmuş gibidir. İşte bu kendisinden önce hiçbir peygambere nasip olmayan üstün bir derece olunca, Allah Peygamberimizin huyunu ‘büyük’ diye tavsif etmiştir. Ayrıca buradaki ‘alâ’ harf-i ceri, Peygamberimizin bu güzel huyların üzerine çıktığına, bunlara sahip ve hükümlan olduğuna delalet etmektedir.¹¹

Yüce Allah hayâ, cömertlik, cesaret, müsamaha ve hilm gibi bütün güzel hasletlerden oluşan yüce ahlaki Peygamberimizin cibilliyetine yerleştirmiştir.¹²

Bikâî (ö.885) Vasıtî’den (ö.401) naklen şöyle söyler: ‘Allah, kudretini Hz. İsa’da, kahrını Hz.Mûsa’da, ahlakını ve sıfatlarını ise Hz. Muhammed’de göstermiştir.¹³ Çünkü o Allah’ın ahlakı ile ahlaklanmıştır. إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ. إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكِرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ. Allah refiktir, her işte rıfkı sever’¹⁴, ‘Allah iyidir, iyiyi sever, temizdir temizi sever, cömerttir cömertliği sever’¹⁵ gibi hadis-i şeriflerden anlaşıldığına göre, insan Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmalıdır. Yukarıdaki âyete göre de bunu en güzel yapan insan, Peygamberimiz (s.a.v.)’dir.

Seyyid Kutub(ö.1966) ise Allah’ın bu övgüsünü şöyle değerlendirir:

‘Hiçbir kalem, hiçbir düşünce âlemlerin Rabbinin söylediği bu sözün ifade ettiği manayı anlatamaz. Bu, Allah’ın şahitliğidir. Allah’ın terâzisinde bir kula verilen değerdir. Hakkında "Sen yüce bir ahlâka sahipsin" denilen bir kula yönelik eşsiz bir övgüdür. Yüce ahlakın Allah katında ifade ettiği anlamın boyutlarını hiçbir canlı kavrayamaz... Bütün evrensel büyüklüğü ile son peygamberlik vazifesini (bu yüce kişiliği ile) Hz. Muhammed'den başkası taşıyamazdı. Ondan başkası bu olağanüstü misyonun üstesinden gelemeydi. O'na denk olamazdı... Güzelliğin, kusursuzluğun, büyüklüğün, evrenselliğin, doğruluk ve gerçekliğin doruklarında olan bir misyonü, ancak yüce Allah'ın bu övgüsüne muhatap olan biri taşıyabilirdi... Bu sözün –iltifat bile

¹¹ İmam Muhammed Râzî Fahrüddün bin Allâme Diyauddin Ömer Hatibu’r-Rey. (ö.604). *Tefsîru’l Kebir ve Mefâtih’ul Gayb*, c. XXX, Daru’l Fikr, Beyrut, 1981, s.71.

¹² İmam Celîl Hâfız İmadü’-Dîn Ebu’l Fidâ İsmail İbni Kesîr ed-Dımeşkî. (ö.774). *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*. c.VIII, Mektebetü Evladi’s-Şeyh Li’t-Turas, Kahire, 2000, Mustafa Seyyid Muhammed (Thk.), s.189.

¹³ Burhaneddin Ebu’l Hasan İbrahim bin Ömer el-Bikâî. (ö.885). *Nazmu’d-Dürer fî Tenasubi’l Ayâti ve’s-Süver*. c.XX, Dâru’l kitabi’l İslamiyye, Kahire, Ts. s. 292.

¹⁴ Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail el-Buhârî.(ö.256). *El-Câmiü’s-Sahih el-Müsne'd Min Hadîs-i Rasulillah Sünenihî ve Eyyâmihi*. Edebiyat, 6024. Mektebetü’s-Selefiyye, Kahire, ö.1400, Muhammed Fuad Abdülbaki (Thk.).

¹⁵ Muhammed bin İsa et-Tirmizî. (ö.279). *Sünen-i’t-Tirmizî*, Edebiyat, 2799, Mektebetü’l- Meârif, Tek cilt, Ebu Ubeyde bin Hasan es-Selman (Thk.). Riyad, Ts.

olsa-dehşet verici ağırlığı altında ezilmemesi, kendini kaybetmemesi... Bütün deliller bir yana, bu durum bile başlı başına O'nun kişiliğinin yüceliğinin kanıtıdır.¹⁶

Allah, Peygamberimiz gibi, diğer bazı peygamberleri de övmüştür. **وَإِذْ كُرِّعَ عَبْدَنَا** Allah, Peygamberimiz gibi, diğer bazı peygamberleri de övmüştür. **دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ** 'Güçlü kuvvetli bir kulumuz olan Dâvud'u hatırla! Çünkü o daima Allah'a yönelirdi.'¹⁷ **وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ** 'Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çokça yönelirdi.'¹⁸ Bu âyetlerde Hz. Dâvud ve Hz. Süleyman, Allah'ı çok tespih etmeleri, çokça zikretmeleri yönüyle övülmüşlerdir..

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ 'Doğrusu Biz onu (Eyyûb'u) pek sabırlı bulduk. Ne güzel kuldu o! O, gerçekten Allah'a çokça yönelirdi.'¹⁹ Âyetinde Hz.Eyyûb'un, Allah'ı çok zikretmesi ve sabırlı olması cihetiyle övüldüğünü görüyoruz.

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ 'Çünkü o (Yusuf), ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı'²⁰ âyetinde ise Hz.Yusuf, ihlaslı olması yönüyle övülmüştür. Görüldüğü gibi âyetlerde peygamberler, güzel ahlaka ait bazı vasıflarla övülmüşlerdir. Ancak bu övgüler onların belli başlı yönlerini öne çıkararak yapılmıştır. Ama Peygamberimiz ise, te'kitli bir ifadeyle, bütün güzel vasıfları da içine alacak şekilde, 'en büyük ahlak' sahibi olarak tavsif edilmiştir.

Bir insanda güzel vasıflar bulunabilir ama bununla beraber eksik yönleri de olabilir. Her bir güzel huyun en yüksek derecede bir şahısta toplanması çok zordur. İyi bir sıfatın en üst derecede olması, başka iyi bir sıfatı nakzedebilir. Mesela şecaatte ve yiğitlikte zirve olan bir insan, merhamet yönüyle eksik olabilir. Cömertlikte çok ileri olan bir insan, israfa giriyor olabilir. Peygamberimizde ise hiçbir güzel haslet bir diğerini nakzetmez. Kur'an bu konuda Peygamberimizi zirveye oturtmuştur. Eğer onda böyle eksiklikler olsaydı Allah ona, 'çok yüce, çok büyük bir ahlak üzeresin' demezdi.

Peygamberlik müessesesinin bütün sıfat ve halleri, en kâmil manada Peygamberimiz (s.a.v.)'de toplanmıştır. O nübüvvette zirve noktasını tutmuştur.²¹

¹⁶ Seyyid Kutup. (ö.1966). *Fi Zılâli'l Kur'ân*. c.X, Beyrut. 1980. Salih Uçan (Çev), Dünya Yayıncılık. İstanbul. s.122.

¹⁷ 38. Sâd Sûresi, Âyet 17.

¹⁸ 38. Sâd Sûresi, Âyet 30.

¹⁹ 38. Sâd Sûresi, Âyet 44.

²⁰ 12. Yusuf Sûresi, Âyet 24

²¹ Şerafeddin Gölcük, *Kelam Tarihi*, Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2012. s.103.

Onun yüce ahlakı Kur'an'ın edebiydi. Kuran nasıl bütün kitapların üstündedir, onun ahlakı da tüm insanların ve peygamberlerin ahlakından üstündür.²²

Şu gelen âyet ise, Peygamberimizin ahlakın yüceliğinin, Allah'ın onun üzerindeki lütfunun büyüklüğünden kaynaklandığına işaret etmektedir:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّوكَ مِنْ شَيْءٍ
وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

‘(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya yeltenmişti. Hâlbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana olan lütfu çok büyüktür.’²³

Peygamberimizin nübüvvetini evrensel kılmak, onu ‘kâbe kavseyni ev ednâ’ makamına ehil yapmak, mahşer günü ona şefaati uzmâ makamını vermek gibi bazı nimetlerle, Allah ona öyle büyük bir lütufta bulunmuştur ki, onun büyüklüğünü hiç kimse kavrayamaz.²⁴

Güzel ahlakın en önemli göstergelerinden biri insanın merhametli oluşudur. Kur'an Peygamberimizin genel olarak ahlakını övmenin yanı başında merhamet yönüne ayrıca değinmiştir.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

Andolsun size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkündür, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.²⁵

Cehenneme girmenizden çok korkar. Sizin hidayete ermenize, dünyevi ve uhrevi menfaatlerinize karşı çok hırslıdır.²⁶ İbni Abbas, Hz. Fatıma ve Hz. Aişe'den gelen bir rivayete göre ‘Enfusikum’ kelimesinin ‘Enfesikum’ şeklinde okunduğu bir

²² Şeyh Muhammed Tahir bin Âşur. (ö.1393). *Et-Tahrir ve't-Tenvir*. c.XXIX. Dâru't-Tunusiyye. Tunus. 1984. s.64.

²³ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 113.

²⁴ Allâme Ebu'l-Fadl Şihâbu'd-Din Seyyid Mahmud el-Âlûsî el-Bağdadî. (ö.1270). *Rûh 'ul-Meânî Fî Tefsîr 'il Kur'an 'il Azîm ve's-Seb'il Mesânî*. c.X. İdâretü't-Tibâatü'l Müniriyye Tûrâsü'l Arabî, Beyrut, Ts. s.144.

²⁵ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 128.

²⁶ İmam Muhyi's-Sünne Ebû Muhammed Hüseyin bin Mesud el-Begavî. (ö.516). *Tefsîru'l Beğavî Meâlimu't-Tenzil*. c.IV. Dâru't-Taybe, Muhammed Abdullah Nemir (Thk.), Riyad, ö.1411, s.115; Kurtubî, *Ahkâmü'l Kur'an*, X/442; İbni Kesîr, *Tefsîru'l Kur'ani'l Azîm*, VII/325; Şevkânî, *Fethu'l Kadîr*, II/590.

kıraat da vardır. O zaman mânâ, ‘en şerefliiniz, en üstününüz’ şeklinde,²⁷ ‘derece bakımından en büyüğünüz²⁸ olan Peygamber, şefkatte ve merhamette çok ileridir’ şeklinde olur. Çünkü ifadelerin mübalağa sığasıyla gelmesi de bunu gösterir.²⁹

Görüldüğü gibi Peygamberimiz (s.a.v.)’in yüce ahlakı hiç kimseye nasip olmayacak derecede bizzat Allah tarafından övülmüştür.

1.2. ZİKRİNİN YÜCELTİLMESİ

Mekke döneminin ilk yıllarında vahiy bir müddet kesilmişti. Bunu dillerine dolayan müşriklerin, ‘Rabbi onu terketti, şeytanı onu terketti’³⁰ hezeyanlarına karşı ‘Rabbin Seni terketmedi ve Sana darılmadı da’³¹ âyetinin arkasından, Allah tarafından olan tesellinin ve ikram-ı İlahinin büyüklüğünü gösteren başka bir âyet inmiştir: وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ‘Senin şanını yüceltmedik mi?’³²

Allah, peygamberimizin adını, şanını, zikrini nasıl yüceltmıştır? Kur’an-ı Kerim’in geneline baktığımız zaman, Allah adının geçtiği pekçok yerde Peygamberimizin adının da beraber zikredilmesi, Allah’ın ona ne kadar çok değer verdiğini gösteren önemli noktalardan bir tanesidir.

Bu gün bütün Müslümanlar Allah’ı andıkları her yerde Peygamberimizi de anmaktadırlar. Ezanda, kamette, teşehhüdde, Cuma günü minberde, Ramazan ve Kurban bayramlarında, nikâh törenlerinde, dünyanın doğusunda ve batısında her yerde Peygamberimiz anılmaktadır.³³

Kurtubi şöyle söyler:

‘İbni Abbas’a göre Yüce Allah peygamberimize ‘ben ne zaman anılırsam sen de anılacaksın’ buyurmuştur. Bir adam, Allah’a kulluk yapsa, Cenneti, Cehennemi hepsini tasdik etse ama Hz. Muhammed’in peygamber olduğuna şahadet etmese, hiçbir faydası yoktur, kâfir olur. Ayrıca, biz seni önceki peygamberlere indirdiğimiz kitaplarda da zikrettik. Onlara seni müjdelemelerini emrettik. İsmi semâda melekler yanında,

²⁷ Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzil*, IV/115; Cârullah Ebu’l Kasım Muhammed bin Ömer ez-Zemahşerî. (ö.538). *El-Keşşâf An Ğavâmizi’t-Tenzil ve Uyûni’l Egâvil Fî Vucûhi’t-Te’vîl*. c.III. Mektebetü’l Abîkân. Riyad. 1998. s.111; Râzî, *Tefsiru’l Kebir ve Mefatih’ul Gayb*, XVI/242; Ebu Hayyan, *Bahru’l Muhîr*, V/121.

²⁸ Celâleddin Es-Suyûtî. (ö.911). *Ed-Dürrü’l Mensûr Fi’t-Tefsîri’l Me’sûr*. c.VII, Merkez’il Buhûs ve’d-Dirasâtî’l Arabiyye ve’l İslâmiyye, Kâhire, 2003, Doktor Abdullah bin Abdulmuhsin et-Türki (Thk.), s.602.

²⁹ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XI/73.

³⁰ Bkz. Buhârî, *Teheccüd*, 1125. ‘Cebrail (a.s.) bir müddet Peygamberimize gelmeyi bırakmıştı. Kureyş’ten bir kadın: “Şeytanı onu teketti” dedi.

³¹ 93. Duhâ Sûresi, Âyet 6.

³² 94. İnşirah Sûresi, Âyet 4.

³³ Râzî, *Mefâtihu’l Gayb*. XXXII/6.

yerde müminler yanında yücelttik. Makam-ı Mahmud'u sana vererek ahirette de yücelteceğiz.'³⁴

Bir gün Peygamberimiz (s.a.v.), Allah'ın önceki peygamberlere olan hususi nimetlerini düşünmüştü. Allah'ın Hz. İbrahim'i dost edinmesini, Hz. Mûsâ ile konuşmasını, Hz. Davud'a demiri yumuşatmasını, Hz. Süleyman'a şeytanları ve rüzgarı musahhar kılmasını, Hz. İsa için ölülerini diriltmesini düşünmüş ve 'bana ne takdir ettin ya Rabbi?' diye dua etmişti. Yüce Allah ise Peygamberimize, o nimetlerin hepsinden daha değerlisini verdiğini, her daim Allah'la beraber anılmayı nasip edeceğini söyledi.³⁵ Râzî'nin çok geniş bir perspektiften ele alarak yaptığı şu îzaha göre de Allah'ın bu vaadinin gerçekleştiğini anlıyoruz:

Bil ki bu âyet, âlimlerin bununla ilgili olarak söylediği, Hz. Peygamber (s.a.v.) 'in peygamber oluşu, yerde ve gökte meşhur oluşu, isminin Arş üzerine yazılışı, kelime-i şهادette ve tahiyyatta adının, Allah'ın adıyla birlikte zikredilişi, nâmının önceki kitaplarda yer alışı; her tarafa yayılışı; kendisiyle peygamberliğin noktalanışı, hutbelerde, ezanlarda ve kitabların başlarında - sonlarında zikredilişi; "Allah ve Resulü razı edilmeye en müstehaklardır" (Tevbe, 9/62); "Kim Allah ve Resulüne itaat ederse" (Nisâ, 4/69); "Allah'a ve Resulüne itaat edin" (Nisâ, 4/59) ve benzeri âyetlerde, Kur'an-ı Kerim'de, isminin Allah'ın ismiyle birlikte zikredilişi; Hak Teâlâ diğer peygamberlere, "Ey Mûsâ, ey İsa" diye isimleriyle seslenirken, ona, "Ey Resul, Ey Nebî" diye hitab edişi gibi şeylerin tümünü içine alır. Yine bu âyet, Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i kalblerde, insanların zikrinden hoşlanır bir biçimde sokuşunu da içine alır. Bu Hak Teâlâ, "Rahman onlar için bir sevgi verir" (Meryem, 19/96) Âyetinin beyan ettiği manadır. Buna göre Hak Teâlâ sanki şöyle demek istemiştir: "Alemi, sana tabi olanlar ve seni sevenlerle doldurdum. Hepsi de seni övüyor, sana salât-ü selam getiriyor ve sünnetini sürdürüyorlar. Hatta farz namazlardan herbirinin yanısıra mutlaka sünnet namazlar var. Binâenaleyh sana tabi olanlar, farzlar hususunda benim emrime; sünnetler hususunda da senin emrine uyuyorlar. Çünkü, "Kim Resule uyarsa, Allah'a uymuş olur" (Nisâ, 4/80) ve "Şüphesiz sana biat edenler, gerçekte Allah'a biat etmişlerdir" (Fetih, 48/10) sultanlar bile sana tabi olmaktan, yoluna gitmekten yüz çevirmemişlerdir. Kıraat alimleri, senin getirdiğin âyetleri ezberliyor; müfessirler, senin getirdiğin Furkan'ın manalarını tefsir ediyor; vaizler de senin öğütlerini tebliğ ediyorlar. Hatta alimler ve hükümdarlar, senin için hizmete üşüyor; kapılar ötesinden seni selamlıyor, yüzlerini

³⁴ Ebû Abdillâh Muhamed bin Ahmed bin Ebî Bekr el-Kurtubî. (ö.671). *El-Câmiu'l-Ahkâmi'l Kur'an ve'l Mübeyyinü Limâ Tedammenehü Mine's-Sünneti ve Âyi'l Furkân. c.XXII, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2006, s.357.*

³⁵ Suyûtî. *el-Hasâisü'l Kübra, s.417; İbni Kesîr, Tefsîrü'l Kur'âni'l Azîm, VIII/430.*

senin "Ravza"nın toprağına sürüyor, şefaatinı umuyorlar. Şu halde senin namın, şerefın, kıyamete kadar sürecektir.³⁶

Allah'ın Peygamberimize verdiği bu makam, bütün mevcudatta ne ondan önce ne de ondan sonra kimseye nasip olmamış bir makamdır.³⁷

1.3. ONA İTAATİN EMREDİLMESİ

Kur'an'ı Kerim, bütün peygamberlerin başka bir amaçla değil ancak, Allah'ın izniyle kendilerine itaat edilmek üzere gönderildiklerini; وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ 'Biz her peygamberi Allah'ın izniyle kendisine itaat edilsin diye gönderdik'³⁸ ve doğru yolu bulmanın ancak onlara itaatla gerçekleşebileceğini; وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ 'Eğer ona itaat ederseniz, hidâyete erersiniz. Peygambere düşen ancak apaçık bir tebliğdir'³⁹ âyetleriyle haber vermektedir.

Kur'an-ı Kerim'de itaat kavramı, yetmiş dokuz âyette, gönülden uymak, gönülden bağlanmak, kabul etmek, söz tutmak, söz dinlemek, isteyerek yapmak, gönülden iyilik ve hayır işlemek ve boyun eğmek gibi anlamlarda kullanılmıştır.⁴⁰

Hz. Peygamber (s.a.v.)'e itaat, Kur'an'da genellikle, 'Allah'a ve Resulüne itaat edin' ifadesi tarzında, Allah'a itaat emrinin hemen arkasında gelmektedir. Şimdi bu âyetleri incelemeye çalışalım.

1.3.1. Ona İtaatin Allah'a İtaat Sayılması

‘Kim Resûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.’⁴¹ Taberî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir:

‘Bu, Allah Teâlâ'nın kullarını, nebisi Hz.Muhammed hakkında ikazıdır. Ey insanlar, Hz.Muhammed size ne emrederse benim emrim, size neden nehyederse benim nehyimdir. Sakın içinizden biri, ‘Muhammed de bizim gibi bir insan, bize üstünlük sağlamaya çalışıyor’ demesin.’⁴²

Râzî'ye göre Cenâb-ı Hakk'ın, ‘Kim peygambere itaat ederse, muhakkak Allah'a itaat etmiştir’ buyruğu, o Resulün bütün emir ve nehiylerde, Allah'tan tebliğ

³⁶ Râzî, *Mefâtihi'l Gayb*, XXXII/6.

³⁷ Seyyid Kutup(ö.1966). *Fi Zılâli'l Kur'an*. c.XI, Dâru's-Şurûğ, Kâhire, 2003, s.3930.

³⁸ 4.Nisâ Sûresi, Âyet 64.

³⁹ 24. Nur Sûresi, Âyet 54.

⁴⁰ Furat Akdemir. (2013) *Kelam Araştırmaları* 11(1) : 425-442.

⁴¹ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 80.

⁴² Ebû Cafer Muhammed bin Cerir et-Taberî. (ö.310). *Cami'ul Beyan an Te'vil-i Âyi'l Kur'an*. c.VII, Merkez'il Buhus ve'd-Dirasati'l Arabiyye ve'l İslamiyye, Kahire, 2001, Doktor Abdullah bin Taberî (Thk.), s.245.

ettiği bütün hususlarda masum olduğuna delâlet eden, en güçlü delillerden birisidir. Çünkü âyette bir kayıt, herhangi bir şart koşulmamıştır. Zira Hz. Peygamber bunlardan herhangi birisinde hata etmiş olsaydı, O'na itaat, Allah'a itaat etmek kabilinden olmazdı.⁴³ Tûsî de aynı sebebe bağlayarak, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in asla hatayı emretmeyeceğini söylemiştir.⁴⁴ Kaldı ki, onun kendi ictihadiyle yapmış olduğu işler ve söylemiş olduğu sözler de yine ilahî kontrol altında olduğundan varsa küçük hataları bile vahiyle düzeltilmiş ve böylece onun yapmış olduğu fiiller ve söylemiş olduğu sözler yanlışlıklardan arındırılmıştır.⁴⁵

Âyette açıkça Peygamberimizin şerefini ilan vardır. Şânının yüceliği, mertebesinin yüksekliği vurgulanmıştır.⁴⁶

İbni Âşur'a (ö.1393) göre, teşrîde Allah ve Resulü arasında fark olduğu vehmine kapılanlara, bu âyet cevap vermektedir.⁴⁷ İbni Âşur'un yorumuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v.), ümmetine Kur'an âyetleri dışında da emirler verebilir, yasaklar getirebilir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in emri Allah'ın emri, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in her hangi bir şeyi yasaklaması da Allah'ın yasaklamasıdır. Tıpkı bir padişahın vezirleri içerisinde en güvendiği veziriazamına mührünü verip kendi adına iş yapma yetkisi vermesi gibi, 'senin emrin benim emrimdir' demesi gibi. Allah'ın nebisine böyle bir yetki vermesi, ona verdiği değeri gösteren en önemli delillerden birisidir. Nitekim Fetih Sûresinde ki *إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ* 'Sana biat edenler, şüphesiz Allah'a biat etmiş olurlar'⁴⁸ âyeti de, 'Kim Resûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur' hakikatini aynen vurgulamaktadır. Çünkü, Hz. Peygamber'e söz vermek, Allah'a söz vermek gibidir. Aralarında fark yoktur.⁴⁹

Nisâ Sûresinin *وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُونَ عَنْكَ* 'Onlara: "Allah'ın indirdiğine ve Peygambere gelin!", dendiğinde münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün'⁵⁰ âyetinde, Kur'an'a yönelme ile Hz.

⁴³ Râzî, *Mefâtihi'l Gayb*, X/154.

⁴⁴ Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasan b. Ali b. el-Hasan et-Tûsî. (ö.460). *Et-Tıbyân el-Câmi li Ulûmi'l-Kur'ân*. c. III. Beyrut, Ahmed Habib El-Amili (Thk.), s.268; Beyazizâde Ahmed Efendi. (ö.1098). *İmam-ı Azam Ebu Hanîfe'nin İtikadi Görüşleri*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İlyas Çelebi (Çev.) İstanbul, 2000, s.118.

⁴⁵ Mevlüt Güngör. (2003). Kur'an'da Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Sevgi Ve Saygı. *Diyanet İlmî Dergi*, *Peygamberimiz Hz. Muhammed (Sav) Özel Sayısı*. Ankara, 2000, s.469-480.

⁴⁶ Muhammed bin Ali bin Mhammed eş-Şevkânî. (ö.1250). *Fethu'l Kadîr el-Câmiu Fenîyyi'r-Rivayeti ve'd-Dirâseti min İlmi't-Tefîr*. c. I, Dâr'ül Vefâ, Abdurrahman Umeyra (Thk.), s.780.

⁴⁷ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, V/135.

⁴⁸ 48. Fetih Sûresi, Âyet 10.

⁴⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, V/538.

⁵⁰ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 61.

Allah’a yeminler ederler, halbu ki eğer bunlar mümin iseler, herşeyden önce Allah’ın ve Resûlünün rızasını düşünmeleri gerekirdi. Hâla şunu anlayıp öğrenmediler mi ki, kim Allah’a ve elçisine karşı çıkıp düşmanlık ederse, ona muhakkak cehennem ateşi vardır, hem de devamlı olarak orada kalacaktır. İşte en büyük zillet budur.’⁵⁵

Râzî ve Zemahşeri gibi müfessirler, âyette ‘razı edilme’ fiilindeki zamirin tekil gelmesini, Peygamberin rızasıyla Allah’ın rızası arasında bir muhalefet ve başkalığın bulunmasının imkânsız olmasına bağlamışlardır. Onun için zamirin tekil geldiğini ve ikisinden birinin zikredilmesiyle yetinildiğini söylemişlerdir.⁵⁶ Zaten Zemahşerî’ye (ö.538) göre de Allah’a itaat ile Hz.Peygambere itaat aynı şeydir.⁵⁷ Şu farkla ki, Allah’a itaat, O’nun zâtından ve ulûhiyetinden kaynaklanırken, Hz. Peygamber’e itaat ise Allah’ın emrinden kaynaklanmaktadır.⁵⁸

Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaatin, Allah’a itaatle beraber zikredildiği daha pek çok âyet vardır. وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ‘Allah’a itaat edin, Resulullah’a itaat edin ve karşı gelmekten sakının! Eğer ona sırtınızı dönerseniz bilin ki nebimizin görevi sadece tebliğden ibarettir.’⁵⁹

İçkiyi, kumarı haram kılan âyetin peşinden gelen bu âyette Allah, Peygambere itaati neden vurgulamaktadır? Şeytan işi birer pislik olan, içki, kumar gibi günahları terkeden insan zaten Allah’ın emrine itaat etmiş olur. Bu günahlardan kaçınarak Allah’a itaat edin demekle yetinilebilirdi. Ama hem, أَطِيعُوا ‘itaat edin’ fiilinin Hz. Peygamber (s.a.v.) için tekrarlanmasıyla, hem de ‘peygambere düşen tebliğdir’ denmeyip, رَسُولِنَا ‘peygamberimize’ ifadesindeki aidiyet zamirinin getirilmesiyle Peygamberimiz tebcil edilmiştir. Nasıl ki bir insanın evladına kızdığı zamanki ifadeleriyle, sevdiği zamanki ifadeleri farklılık arzeder. Mesela anne çocuğuna kızdığı zaman ‘oğluna birşey söyle babası bak ne yapmış’ derken, sevgi durumunda, ‘oğlumu görüyor musun babası, ne güzel yapmış’ gibi, aidiyet zamiriyle çocuğunu kendisine nispet ederek söyler. Tıpkı bunun gibi, âyette رَسُول ‘elçi’ yerine, رَسُولِنَا ‘elçimiz’ demesinde de, Allah’ın Peygamberimiz’e olan sevgisini ve ona verdiği değeri görebiliriz.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

⁵⁵ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 62-63.

⁵⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, III/62; Râzî, *Mefâtihu’l Gayb*, XVI/94.

⁵⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, II/568.

⁵⁸ Cemal Ağırman, Hz. Peygamber’e İtaatin Sınırı, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, 1 (1996) :66.

⁵⁹ 5. Maide Sûresi, Âyet 92.

‘Sana ganimetlerin taksimini soruyorlar. De ki: “Ganimetler Allah’a ve Resulüne aittir. Onun için siz gerçek müminler iseniz Allah’a karşı gelmekten sakının, birbirinizle aranızı düzeltin, Allah’a ve Resulüne itaat edin.”⁶⁰

Âyet, Bedir Savaşı ganimetleri hakkında, ashab arasında çıkan nizâ sebebiyle nazil olmuştur.⁶¹ Ganimetlerin Allah’a ve Resulüne ait olması, bu konuda hüküm verme yetkisinin Allah’a ve Resulüne ait olması demektir.⁶²

1.3.2. Hüküm Verdiği Zaman Müminlere Tercih Hakkının Bırakılmaması

Ahzab Sûresi’nde, *وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ*, Allah ve Resulü herhangi bir meselede hüküm bildirdikten sonra, hiçbir erkek veya kadın müminin, o konuda başka bir tercihte bulunma hakları yoktur⁶³ denilerek, Allah ve peygamberden emir geldiği zaman, müminin başka bir tercihte bulunması yasaklanmaktadır.

Peygamberimiz, halasının kızı Zeyneb binti Cahş (r.a.)’ı, azadlı kölesi Zeyd bin Harise (r.a.) ile evlendirmek istemişti. Zeyneb (r.a.) ve kardeşi Abdulah bin Cahş (r.a.) ise bu tekliften pek hoşlanmamışlardı. Onun üzerine bu âyet nazil olunca râzı oldular.⁶⁴ Sebeb-i nüzul olarak ikinci rivâyet de şudur: Medine’ye ilk hicret eden kadınlardan olan Ukbe ibni Ebi Muayt’ın kızı Ümmü Gülsüm, nefsinin Hz. Peygamber (s.a.v.)’e hibe etmişti. Peygamberimiz de onu Zeyd bin Harise ile evlendirmek istemişti. O zaman Ümmü Gülsüm ve kardeşi buna karşı çıkmış, ‘biz Rasulullah’ı istiyoruz, o ise kölesiyle evlendiriyor’ diye tepki göstermişlerdi. Bunun üzerine âyet nazil oldu.⁶⁵

Allah’ın ve Peygamberin emrine itaat etmek, âyete göre hem insanların tercih haklarının nefyedilmesiyle, hem de emre itaat etmemenin Allah’a ve Peygamberine isyan sayılmasıyla iki vecihten dolayı farzdır.⁶⁶

Âyeti kerîmede, ‘Allah ve Resûlü hükmettiği zaman’ ifadesiyle, ‘kim Allah’a ve Resûlüne isyan ederse’ ifadesinde Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, özel olarak

⁶⁰ 8. Enfâl Sûresi, Âyet 1.

⁶¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XI/12.

⁶² Râzî, *Mefâtih’ul Gayb*, XV/120.

⁶³ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 36.

⁶⁴ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/112; Mâturidî, *Te’vîlâtü Ehli’s-Sünne*, IV/119; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VI/353.

⁶⁵ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/114; Zemahşerî, *Keşşâf*, V/70.

⁶⁶ Hücetü’l İslam İmam Ebû Bekr Ahmed bin Ali Er-Râzî El-Cessâs. (ö.370). *Ahkâmu’l Kur’an*. c.V. Müessesetü’t-Tarîhu’l Arabî, Beyrut, 1996, Muhammed Sâdık Kamhâvî (Thk.), s.230.

ve ayrıca zikredildiğini görüyoruz. Eğer Peygamberimiz burada Allah'ın hükmünü insanlara duyuruyorsa, duyurduğu hüküm zaten Allah'ın hükmüdür. Bu durumda 'Allah ve Resulü hükmettiğinde' diyerek 'قَضَى' 'hükmetti' fiilinin fâili olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'i de zikretmeye gerek yoktur. İnsanlar bu hükme isyan ettiklerinde, doğrudan zaten Allah'a isyan etmiş olurlar. Ama âyetin sonunda 'kim Allah'a ve elçisine isyan ederse' dendiğine göre, Allah'a isyandan farklı olarak Peygambere isyanın da zikredilebilmesi için, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in de ayrıca hüküm koyabilmesi gerekir. Mesela Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Zeyneb binti Cahş ile Zeyd bin Harise'nin evlenmesini istemesini ele alalım. Eğer peygambere itaati, sadece elçi olarak, Allah'tan getirdiği Kur'an âyetlerine itaat şeklinde anlayacaksak, Zeyneb'in Zeyd'le evlenmesini emreden bir âyet olmadığını biliyoruz. O halde Hz. Zeyneb'in evlenmek istemediği zaman mesul olmaması gerekirdi. Ama Hz. Zeyneb ve ailesi Peygamberimizin bu isteğine karşı çıkınca âyet indi ve 'Peygamber bir meselede hüküm verdiği zaman, müminler için artık başka bir tercih hakkı yoktur' diyerek onları ikaz etti. Böylece âyeti kerîme, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e itaatin, sadece âyetleri duyurduğu zamana hasredilemeyeceğini, kendi şahsi emirlerinde de ona itaat edilmesi gerektiğini tescillemiş oldu. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'an'dan hariç olarak hüküm koyabilir.

Sünnetin de Kur'an'dan sonra müstakil bir hüküm kaynağı olması konusunda âlimler ittifak etmişlerdir.⁶⁷ Resulullah (s.a.v.)'in sünnetine tâbi olmak, bütünüyle Kur'an'a ve Allah'a tâbi olmaktır.⁶⁸ Bir tek şahit ve davacının yeminine dayanılarak hüküm verebilmesi, erkeklere altın ve ipek kullanmanın yasaklanması, fıtır sadakasının vacib oluşu, ehli eşek etlerinin haram oluşu, şuf'a hakkının meşruluğu, deniz hayvanlarının ölüsünün yenebileceği ve ninenin mirastan pay alabilmesi gibi hükümler sünnetin koyduğu hükümlerden bazılarıdır.⁶⁹

⁶⁷ Bkz. Fazlur Rahman (ö.1988). *İslam*, Ankara Okulu Yayınları, Mehmet Dağ ve Mehmet Aydın (Çev.) Ankara, 2004, s.101; Vehbe Zuhaylî, *El-Vecîz Fî Usûli'l Fıkh*, Dâru'l Fıkr, Beyrut, 1995, s.39; Zekiyyüddîn Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, TDV Yayınları, İbrahim Kâfi Dönmez (Çev.) Ankara, 2000, s.99; Şerafeddin Gölcük ve Süleyman Toprak, *Kelam*, s.84; İsmail Köksal, *Fıkh Usûlü*, Akademi Yayınları, İzmir, 2008, s.61; Ahmet Yaman ve Halit Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2012, s.46.

⁶⁸ Ali Ünal, *Kur'an'da Temel Kavramlar*, Işık Yayınları, İzmir, 2008, s.441.

⁶⁹ Bkz. Zekiyyüddîn Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, s.99; Muhsin Koçak vd. *Fıkh Usûlü*, Ensar NeşRiyad, İstanbul, 2013, s.67; Mevlüt Güngör. (2003). Kur'an'ın Hz. Peygamber'in Sünnetine Verdiği Değer-1, *Yeni Ümit Dinî İlimler ve Kültür Dergisi*, 21 (6).

İmam Şâfi (ö.204), Hz. Peygamber (s.a.v.)'e verilen hikmeti⁷⁰ onun sünnetidir şeklinde anlamıştır.⁷¹ Dolayısıyla sünnet gayr-i metlûv olan ilâhî vahye dayanmaktadır.⁷²

Bu meseleyi iki şekilde yorumlayabiliriz. Birincisi: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in müstakil olarak hüküm koyma, emirler ve yasaklar getirme yetkisinin olduğunu düşünelim. Bu yüzden âyetlerde 'Allah'a ve elçisine itaat', 'Allah'ı ve elçisini incitmek', 'Allah'a ve elçisine isyan' gibi, 've' bağlacıyla atıf yapılarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ayrıca zikredildiğini görüyoruz.⁷³ Allah elçisine böyle bir yetki vermişse, bu zaten bizim anlatmaya çalıştığımız, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Allah katındaki mualla mevkîni gösteren bir delil olur.

İkincisi: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in müstakil olarak hüküm koyma, emirler ve yasaklar getirme yetkisinin olmadığını, Şâri'in sadece Allah olduğunu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sadece bu hükümleri duyuran bir elçi olduğunu kabul edelim. O zaman pek çok âyette Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Allah'ın yanında zikredilmesini nasıl izah edeceğiz? Neden Allah sürekli kendisiyle beraber elçisini de nazara vermektedir? Neden sadece 'Allah'a itaat edin' demekle yetinilmemiş, peygamber de birlikte zikredilmiştir? Hakkında ihtilafa düştüğünüz meseleyi Allah'a arzediniz, demekle yetinilmeyip, neden 'Allah'a ve Resulüne arzediniz'⁷⁴ denmiştir? Allah'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hüküm koyma yetkisi vermemiş olduğunu farz etsek dahi, bu şekilde sürekli beraber zikretmesi durumunda, Allah'ın ona çok büyük değer attığı, teberrüken Hz. Peygamber (s.a.v.)'in adını kendi adıyla beraber zikrettiği ortaya çıkmaktadır.

Yani yukardaki iki görüşten hangisinin doğru olduğu tartışmasına bile gerek kalmadan, her iki halde de sonuç aynı olmaktadır. Pratikte Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şahsi emri ile Allah'tan getirdiği emre itaat arasında müminler için bir fark bahis mevzu olmamakta, iki emre de uymak gerekmektedir. Çünkü Allah, Resulüne itaati

⁷⁰ Bkz. 2. Bakara Sûresi Âyet 129, 2. Bakara Sûresi Âyet 151, 2. Bakara Sûresi Âyet 231, 3. Âl-i İmran Sûresi Âyet 164, 4. Nisa Sûresi Âyet 113, 2. Cuma Sûresi Âyet 2.

⁷¹ Bkz. Muhammed bin İdris Eş-Şâfi. (ö.204). *Er-Risâle*, TDV Yayınları, Abdulkadir Şener ve İbrahim Çalışkan (Çev.), Ankara, 2012, s.51;

⁷² Vehbe Zuhaylî, *El-Vecîz Fî Usûli'l Fıkıh*, s.39; İshak Emin Aktepe, Ebu Hanife ve Ehl-i Hadisin Sünnet Anlayışlarındaki Temel Farklar, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 19 (2012) :115-130.

⁷³ Bkz. Atıf harfi 'vav', kaide gereği atıf yapılan ile kendisine atfedilenin, hükümde ortak olmakla beraber, farklı şeyler olmasını gerektirir. Halid bin Osman Es-Sebt, *Kavâidu't-Tefsîr Cem'an ve Dirâseten*, Dâr İbn-i Affan, y.y. Ts. I/434.

⁷⁴ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 59.

emrederken hiç bir istisna getirmemiş ve hiç bir kayıt koymamıştır. Mesela Nisâ Sûresinde ‘Allah’a itaat edin ve Resule itaat edin’ diye itaat kavramı mutlak bırakılırken, ulu’l emre itaatte ise, ‘sizden olan’ kaydı konmuştur.⁷⁵ Aynı şekilde ana babaya itaati emrederken de *وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ* ‘Biz insana, annesine babasına iyi davranmasını emrettik. Zira annesi onu nice zahmetlerle karnında taşımıştır... Eğer onlar seni, şerik olduğuna dair hiçbir bilgin olmadığı şeyleri, bana ortak saymaya zorlarsa sakın onlara itaat etme!’⁷⁶ diyerek ana babaya itaatte de şart koşulmuştur. Ama Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaati emrederken, ‘vahye tabi olduğu sürece peygambere uyun’ veya ‘Kur’an’ın yolunda gittiği sürece peygambere itaat edin’ gibi kayıtlar konulmamış, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in Allah’ın rızasının dışına çıkmayacağı kesin olduğu için, böyle birşeyin îması dahi yapılmamıştır.

1.3.3. Allah Tarafından Sevilmenin Ona Tâbi Olmaya Bağlanması

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ ‘Ey Resulüm, de ki ‘Ey insanlar, eğer Allah’ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Gafurdur, Rahimdir. De ki: ‘Allah’a ve Resulullah’a itaat ediniz. Şâyet yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez.’⁷⁷

Âyetlerin sebab-i nüzulü olarak iki rivâyet vardır. Münafıkların lideri Abdullah bin Übey bin Selül, ‘Muhammed, Hristiyanların İsa’yı sevdiği gibi kendisini sevmemizi emrediyor ve kendine itaati Allah’a itaat gibi tutuyor’ diye dedikodu yapması sebebiyle âyetler nazil olmuştur.⁷⁸ Râzî’ye göre ise bu âyetler, Yahudilerin, Hristiyanların ve müşriklerin Allah’ı sevdiklerini iddia etmeleri ve Allah’ın rızasını gözettiklerini iddia etmeleri üzerine inmiştir.⁷⁹

Yüce Allah o münafığa ve onun gibi düşünecekler cevap vermiş, Allah’ı sevebilmenin ve Allah tarafından sevilmenin yolunun, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaat etmekten geçtiğini açıkça vurgulayarak nebisini tazim etmiştir.

⁷⁵ Bkz. 4. Nisâ Sûresi, Âyet 59.

⁷⁶ 31. Lokman Sûresi, Âyet 14-15.

⁷⁷ 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 31-32.

⁷⁸ Âlûsî, *Rûh ’ul-Meânî*, III/209.

⁷⁹ Râzî, *Mefâtihu’l Gayb*, VII/16.

1.3.4. Ona İtaatin Gönülden Olması

Hiz. Peygamber (s.a.v.)'e itaati emreden âyetler arasında bir tanesi var ki, sadece itaatin yetmeyeceğini, gönül rızasıyla ve tam teslimiyetle olması gerektiğini vurgulaması yönüyle meseleyi daha da pekiştirmektedir:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

‘Hayır, hayır! Senin Rabbin hakkı için, onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar.’⁸⁰

Ensardan bir adam ile Zübeyr bin Avvam arasında Harre mevkiindeki hurmalıkları sulayan kanalların kullanımı konusunda anlaşmazlık çıkmıştı. Bu kanallardan gelen su önce Zübeyr’in bahçesine uğruyor, ardından ensarlı adamın bahçesine geliyordu. Ensar adam Zübeyr’e, “Suyu bırak, gelsin.” dedi. Fakat Zübeyr bunu kabul etmedi. Durum, Hiz. Peygamber (s.a.v.)’e intikal etti. Hiz. Peygamber (s.a.v.), “Zübeyr! Önce sen sula, sonra suyu (hemen) komşuna salıver.” buyurdu. Bunu işiten adam, “Zübeyr senin halanın oğlu olduğu için mi (ona öncelik verdin)!” diye kızgın bir şekilde tepki gösterdi. Adamın bu sözü üzerine Allah Resûlü’nün yüzünün rengi değişti ve “Zübeyr! Sen sula, sonra suyu duvar hizasına gelinceye kadar tut (sonra salıver).” dedi. Zübeyr, “hâdise üzerine bu âyet nazil oldu,” demiştir.⁸¹

Bu hâdisede görüldüğü gibi insanlar arasında çıkan anlaşmazlıklar Peygamberimize getiriliyor, onun verdiği kararlar doğrultusunda bir çözüm ortaya çıkıyordu. Zübeyr ile ensarlıının arasındaki sulama anlaşmazlığında Allah Resûlü, Zübeyr’in olgun davranarak hakkı olan seviyeye kadar suyu kullanıp, sonra biriktirmeden komşusunun bahçesine salıvermesini istemişti. Ancak ensar adamın verdiği tepkiye kızmış ve Zübeyr’den hakkını sonuna kadar kullanmasını emretmişti. Bu olay üzerine inen âyet, ensar adamın tepkisinin saygısızca bir hareket olmasının çok daha ötesinde, Peygamber’e imanı ve itaati ilgilendiren bir yönü olduğunu gösteriyor. Çünkü uygulamasının âdilane olmadığı düşüncesiyle kendisine itiraz edilen kişi sıradan bir insan değil, Allah’ın elçisidir. Peygamberimizin söz ve uygulamalarına yönelik itirazın, bir iman meselesi olması, kuşkusuz onun Allah nezdindeki yüksek değerini gösterir.

⁸⁰ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 65.

⁸¹ Buhârî, Şurb ve Musâkât, 2359, 2360.

Bu âyette iki önemli husus dikkat çekiyor. Birincisi, ‘bizim verdiğimiz hükme teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar’ denmeyip, ‘senin verdiğin hükme teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar’ denmesi. Yukarıda geçtiği gibi Hz.Peygamber’in hüküm koyma yetkisine bu âyet de, delil olarak gösterilebilir. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in böyle bir yetkisinin olmadığını kabul edersek eğer, Allah kendi verdiği hükmü, peygamberin verdiği hüküm diye takdim edip ona teslim olmayı emretmiş oluyor. Yani Allah Teâlâ, bir hüküm veriyor ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’e bunu insanlara duyurmasını emrediyor. Sonra da insanlara, ‘peygamberin verdiği hükme teslim olun’ diyor. Bu durum yine, Hz. Peygamber (s.a.v.)’i muazzam bir şekilde tebci etmek ve onun şerefini ilan etmek demektir.

Âyette dikkat çeken ikinci husus ise, ‘senin verdiğin hükme uymaları’ denmeyip, ‘senin verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymaksızın teslim olmaları’ denmesi. Bu ise itaati emretmekten daha ileri bir merhale. Yani bir mümin peygambere şeklen itaat etse veya kerhen itaat etse ve kalbinde bir burukluk taşısa, iman etmiş sayılmıyor.⁸² Peygamberin verdiği hükmü uygulasa, ama istemeye istemeye yapsa, âyete göre böyle bir itaat yeterli bulunmuyor. Burası, Allah katında Peygamberimizin konumunu göstermesi açısından çok önemli bir ayrıntıdır. Allah’ın, nebisinin hükmüne itaat etmeyi, itaat etse bile kalbinde bir rahatsızlık hissederek itaat edeni, ‘iman etmiş olmaz’ gibi en ağır bir ifadeyle tehdit etmesi, o elçinin, onu gönderen nezdindeki kıymetini gösteren çok önemli bir işarettir.

1.3.5. Onun Hükmüne Allah’ın Hükmü Denilmesi

وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ... أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْبِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ. إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّقِ اللَّهَ وَيَتَّقِ اللَّهَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ... قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

‘Aralarında hükmetmesi için Allah’ın ve Resulünün hükmüne dâvet edildiklerinde, bir de bakarsın onlardan bir kısmı yüzçeviriyor... Sahi, kalplerinde bir inkâr hastalığı mı var bunların? Yoksa imanda şüpheye mi düştüler yahut Allah’ın ve Resulünün kendilerine zulüm ve haksızlık yapacağından mı endişe

⁸² Râzî, *Mefâtih’ul Gayb*, X/132-133.

ediyorlar? Doğrusu, asıl zalimler hem de kendi kendilerine haksızlık edenler, onların ta kendileridir! Haklarında hüküm verilmek üzere Allah’a ve Resulüne dâvet edilen müminlerin söyledikleri tek söz: “İşittik ve itaat ettik” demek olmuştur. İşte felaha erenler onlar olacaklardır. Kim Allah’a ve Resulüne itaat eder, Allah’ı tazim edip O’na karşı gelmekten sakınırsa, işte ebedî başarı ve mutluluğa erenler onlar olacaklardır...

De ki: “Allah’a itaat edin, Peygambere itaat edin. Eğer sırtınızı dönerseniz bilin ki Peygamber kendi görevinden, siz de kendi yükümlülüğünüzden sorumlu olursunuz. Ama ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Yoksa peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir.”⁸³

Peşpeşe gelen bu yedi âyette, Allah’a ve Resulüne itaatin tekrar tekrar vurgulandığını görüyoruz.

Sebebi nüzul olarak iki rivâyet vardır. Bişr adında bir münafık ile düşmanı olan bir Yahudi arasında arazi yüzünden çekişme olmuştu. Yahudi, hakem olması için Peygamberimize gitmeyi teklif ederken, münafık, ‘Muhammed haksızlık yapar’ diyerek, Ka’b bin Eşref’e gitmeyi teklif etti. Diğer bir rivayete göre ise, Hz. Ali ile Muğire bin Vail isminde bir münafık arasında su ve arazi yüzünden anlaşmazlık çıkmıştı. Muğire’nin, haksızlık yapacağını söyleyerek Peygamberimizin hakemliğine karşı gelmesi üzerine bu âyetler nazil olmuştur.⁸⁴

Gerçek mümin, Allah ve Resulünün verdiği hükümlere gönül rızası ile uyar. Aksine davranış münafıkların vasfıdır. Çünkü Resulün vereceği hükmü kabul etmemek âyette münafıklık olarak tarif edilmektedir.

Sebeb-i nüzulde, münafık olan kişi, hakem olarak sadece Hz. Peygamber (s.a.v.)’e davet edilirken, âyette ise ifadenin, ‘Allah’ın ve Resulünün hükmüne davet edildiklerinde...’ şeklinde geçtiğini görüyoruz. Aynı zamanda münafık olan kimse Hz. Peygamber (s.a.v.)’in haksızlık yapacağından endişe etmesine rağmen âyette, ‘Allah’ın ve Resulünün kendilerine zulüm ve haksızlık yapacağından mı endişe ediyorlar?’ şeklinde geçtiğini görüyoruz. Yani çok açık bir şekilde Kur’an, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hükmüne çağrılmayı Allah’ın hükmüne çağırılma olarak, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in vereceği hükme karşı çıkmayı Allah’ın hükmüne karşı çıkma olarak, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in adaletsiz davranacağından endişe etmeyi, Allah’ın adaletinden endişe etme olarak göstermektedir. O zaman şu soru aklımıza

⁸³ 24. Nur Sûresi, Âyet 48-54.

⁸⁴ Zemahşerî, *Keşşâf*, IV/314.

Peygamberimizi dokuz vasıfla anlatmıştır. Bunlar, Resul olması, nebi olması, ümmî olması, vasıflarının Tevrat ve İncil’de yazılı olması, mârufu emretmesi, münkerden nehyetmesi, iyi, hoş şeyleri helal kılması, habis şeyleri haram kılması ve kendisine inananların üzerlerindeki ağırlıkları kaldırmasıdır.⁹⁰

Bu âyette, mârufu emretme, münkeri nehyetme, helal ve haram kılma fiillerinin faili Hz. Peygamber (s.a.v.)’dir. Mutlak Şârî Allah olduğuna göre bu durumda, Allah’ın şeriatına, emir ve yasaklarına uymanın yolunun, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaatten geçtiği, onun emir ve yasaklarına uymaktan geçtiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Peygamberin emretmesi Allah’ın emretmesi, Peygamberin nehyetmesi Allah’ın nehyetmesi, Peygamberin helal ve haram kılması, Allah’ın helal ve haram kılması anlamına gelmektedir.

Bikâî’ye göre, İsrailoğullarından ve başkalarından Hz. Muhammed’e tabi olmayan hiç kimseyi Allah bağışlamaz. Ona tabi olma da iki şekilde olur. O gelmeden ölenler için sadece bir kuvve şeklinde ona tabi olmak, iman etmektir. Yani vasıfları belirtilen, geleceği müjdelenen bu peygambere ben şimdiden inandım demektir. Onun zamanına yetişenler için ise fiil olarak tâbi olmaktır. Onu idrak ettiği halde ona tâbi olmayanlar bütün taatları yapsalar bile bağışlanmayacaklardır.⁹¹

1.3.6. Ne Verirse Onun Alınmasının Emredilmesi

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ
‘Savaş olmaksızın fethedilen ülkelerin halklarına ait mallardan Allah’ın, Peygamberine nasib ettiği ganimetler; Allaha, Resulüne, akrabalara (Peygamber’in yakın akrabalarına), yetimlere, fakirlere ve yolda kalmış gariplere aittir. Ta ki o mallar, sizden yalnız zenginler arasında el değiştiren bir servet haline gelmesin. Peygamber size neyi verirse onu alınız, o sizi neden menederse onu terk ediniz.’⁹²

Pek çok müfessir bu âyeti, ister ganimetten olsun, ister herhangi bir işte olsun ‘Hz.Peygamber size ne vermişse onu alın, ne emrederse itaat edin, neyi yasaklamışsa ondan kaçın’, şeklinde manayı umumi olarak almış, Peygambere karşı gelme

⁹⁰ Râzî, *Mefâtiḥ’ul Gayb*, XV/25.

⁹¹ Bikâî, *Nazmu’d-Dürer*, VIII/107.

⁹² 59. Haşr Sûresi, Âyet 7.

hususunda Allah'tan korkun, çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in emir ve nehiyelerine karşı gelene Allah'ın azabı çok şiddetlidir, şeklinde tefsir etmiştir.⁹³

Âyet bunu ifade ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in her emri Allah'ın emri, koyduğu her yasak da Allah'ın yasağı sayılır. Müfessirler delil olarak şu hadisi zikretmişlerdir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ : " لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالنَّامِصَاتِ وَالْمُتَمَصَّاتِ، وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيَّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ، قَالَ : " فَبَلَغَ ذَلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ لَهَا أُمُّ يَعْقُوبَ، وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَأَتَتْهُ، فَقَالَتْ : مَا حَدِيثُ بَلْعَنِي عَنْكَ أَنَّكَ لَعَنْتَ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَمَصَّاتِ، وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيَّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ، فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ : لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ لَوْحِي الْمُصْحَفِ فَمَا وَجَدْتُهُ، فَقَالَ : لَئِنْ كُنْتُ قَرَأْتِيهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ، قَالَ اللَّهُ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ : فَإِنِّي أَرَى شَيْئًا مِنْ هَذَا عَلَى امْرَأَتِكَ الْآنَ، قَالَ : أَذْهَبِي فَانْظُرِي، قَالَ : فَدَخَلْتُ عَلَى امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا، فَجَاءَتْ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ : مَا رَأَيْتُ شَيْئًا، فَقَالَ : أَمَا لَوْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ نُجَامِعْهَا .

‘Abdullah bin Mes'ud (r.a.) demiştir ki: "Allah şu kadınlara lanet etmiştir ki onlar dövme yapanlar ve yaptıranlardır. Yüzünün tüylerini yolarlar, seyrek dişlerle güzel görünmek için dişlerinin arasını yontan sırtkanlar ve Allah'ın yarattığını değiştirenlerdir." Bu söz, Benî Esed kabilesinden Kur'ân okuyup mânâsını anlayan Ümmü Yakub adındaki bir kadının kulağına gidince, hemen İbnü Mes'ud hazretlerinin yanına vardı ve "İşittim ki sen şöyle şöyle demişsin." dedi. O da, "Ben Peygamber'in lanet ettiği kimselere niye lanet etmeyeceğim? O Allah'ın kitabında var" diye cevap verdi. Kadın, "Ben Mushaf'ın iki kapağı arasında ne varsa okudum, ama onu görmedim." dedi. İbnü Mes'ud da dedi ki: "Eğer okuduysan Allah Teâlâ'nın "Peygamber size ne veriyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının.." buyurduğunu görmedin mi?" Kadın, "evet" dedi. İbnü Mes'ud da, "İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) onlardan nehyetti" cevabını verdi."⁹⁴

İslam'da her tür otoritenin kaynağı, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insanlığı getirdiği Allah'ın yasasıdır. "Peygamber size ne veriyse onu alın, size neyi

⁹³ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzil*, VIII/74; Zemahşerî, *Keşşâf*, VI/78; İbni Atiyye, *Muharrerü'l Veciz*, V/286; İmam Ebu'l Ferec Cemâleddin Abdurrahman bin Ali bin Muhammed el-Cevzî el-Bağdadî. (ö.597). *Zâdü'l Mesîr Fî İlmi't-Tefsîr*. c.VIII, El-Mektebü'l İslâmî, Beyrut, 1984, s.211; Râzî, *Mefâtiḥ'ul Gayb*, XIX/248; İbni Kesîr, *Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm*, VIII/68; Bikâî, *Nazmu'd-Dürer*, XIX/ 433; Şeyhulislam Ebussuud Efendi. (ö.982). *İrşâd-u Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l Kitâbi'l Kerîm*. c.XII, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2007, Ali AKIN (Çev.), s.5529; Aynur Uraler, *Sahabe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık*, Işık Yayınları, İzmir, 2004, s.45.

⁹⁴ Buhârî, *Tefsîru'l Kur'an*, 4886.

yasakladıysa ondan sakının" ilkesi, İslam anayasa düzenini de ortaya koyan bir ilkedir.⁹⁵

Sonuç olarak bu âyet de müminlere, söz ve fiil olarak Rasulullah'tan sadır olan her şeye tabi olmayı emretmektedir.⁹⁶

1.3.7. Ona İtaat Edenlerin Müjdelenmesi

وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ أَوْلِيَاءَ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
وَرَسُولُهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ الرَّكَّاءَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ

‘Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin velileri, yardımcılarıdır. Onlar iyilikleri teşvik edip kötülükleri menederler. Namazı hakkıyla yerine getirir, zekâtı verir, Allah’a ve Resulüne itaat ederler. İşte onları Allah geniş rahmetine mazhar edecektir. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir.’⁹⁷

Namaz, zekat ve itaat sıralamasının aynen geçtiği benzer bir âyette Peygamberimizin tek başına zikredildiğini ve önceki âyette geçen merhamete mazhar olma müjdesinin aynen geçerli olduğunu görüyoruz:

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

‘Öyleyse ey müminler, siz namazı hakkıyla ifâ edin, zekâtı verin, Peygambere itaat edin ki merhamete mazhar olasınız.’⁹⁸

Başka bir âyette ‘büyük bir kazanç’ müjdesi verilmiştir: وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ كَسَبَ كَسَبًا عَظِيمًا ‘Kim Allah’a ve elçisine itaat ederse, gerçekte o büyük bir kazanç elde etmiştir.’⁹⁹ Âyetlere paralel olarak Peygamberimiz (s.a.v.) de kendisine itaat edenin Cennete gireceği müjdesini vermiştir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى ، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَنْ يَأْبَى؟ ، قَالَ : مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى

Ebu Hüreyre’den rivayetle Hz. Peygamber (s.a.v.): “İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı cennete girer” buyurdu. Bunun üzerine: Ey Allah’ın elçisi, cennete girmeyi kim istemez ki? Denildi. Peygamberimiz: Bana itaat edenler cennete girer, bana karşı gelenler cenneti istememiş demektir” buyurdu.¹⁰⁰

⁹⁵ Seyyid Kutup, *Fi Zılâli'l Kur'ân*, IX/593.

⁹⁶ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXVIII/87.

⁹⁷ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 71.

⁹⁸ 24. Nur Sûresi, Âyet 56.

⁹⁹ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 71.

¹⁰⁰ Buhârî, *İ'tisâmu's-Sünne*, 7280.

Ensardan sahabinin biri, bir gün çok mahzun bir halde Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelmişti. Peygamberimiz ona neden bu halde olduğunu sordu. Ensar ‘Ya Resulallah şimdi sana geliyoruz ve rahatlıyoruz. Senin yüzüne bakıyor ve seninle sohbet ediyoruz. Yarın peygamberlerle beraber sen de Cennette yüksek makamlara ereceksin ve seni göremeyeceğiz’ dedi. Peygamberimiz bir müddet cevap vermedi, sonrasında وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ ‘Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse işte onlar, Allah’ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, siddîkler, şehidler, salih kişilerle beraber olacaklardır’¹⁰¹ âyeti nâzil oldu.¹⁰²

Râzî ve Zemahşeri ise sebep-i nüzul olarak, ya aynı şahıs veya benzer olay olarak şu olayı naklederler. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kölesi (mevlâsı) olan Sevban, Hz. Peygamber (s.a.v.)’i çok seviyor ve ondan ayrılmaya hiç dayanamıyordu. Bir gün, yüzü değişmiş, bedeni incelmış, zayıflamış ve yüzünü hüznü bürümüş olduğu halde Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanına geldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) ona halini sorunca, o : ‘Ey Allah’ın Resulü, benim şundan başka hiçbir derdim yok. Seni görmediğim zaman özlüyor, seninle karşılaşınca kadar büyük bir yalnızlık duyuyorum... Derken âhireti hatırlıyor, bu sefer de seni orada görememekten korkuyorum... Çünkü ben, cennete girsem bile, sen peygamberlerin derece ve makamlarında olacaksın, bense kulların derece ve makamlarında; binaenaleyh, seni göremeyeceğim. Eğer cennete giremezsem, o zaman da seni asla göremeyeceğim.’ Dedi, bunun üzerine, yukarıdaki âyet-i kerime nazil oldu.¹⁰³

Görüldüğü gibi Allah ile beraber Peygambere itaat edenler, Allah’ın merhametine nâil olma, büyük bir kazanç elde etme, Peygamberler, siddîklar, şehitler ve salihlerle beraber cennete girme gibi nîmetlerle müjdelenmişlerdir. Bu müjdelere kulaklarını kapatıp cehenneme düşen kâfirlerin ise, ‘keşke itaat etseydik’ diye hayıflandıkları pişmanlık ifadelerinde, Peygambere itaati ayrıca zikretmeleri ne kadar manidardır:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ لَا

¹⁰¹ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 69.

¹⁰² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, VII/213, Tûsî, *et-Tibyan*, III/250.

¹⁰³ Zemahşerî, *Keşşâf*, II/104; Râzî, *Mefâtih 'ul Gayb*, X/136.

‘Allah kâfirlere lânet etmiş ve onlara harlı bir ateş hazırlamıştır. Onlar onun içinde devamlı kalacak ve kendilerini koruyan veya yardımcı olan kimse bulamayacaklardır. Yüzleri ateşte gâh bu yana, gâh öbür yana çevirileceği gün: “Ah!” derler, “ah ne olurdu! Keşke Allah’a itaat etseydik, keşke Peygambere itaat etseydik!”¹⁰⁴

Peygamberimiz (s.a.v.)’e itaat ile alakalı bütün bu âyetleri birlikte incelediğimizde ortaya şu sonuç çıkmaktadır. Allah Teâla kendisine itaatle Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaati bir tutmuştur. Bunun sebebi de Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah’ın elçisidir. Allah’ın emirlerini en iyi anlayan, onları en güzel şekilde yaşayarak gösteren kişidir ve ona itaat etmeden Allah’a itaat edilemez. İster vahiyle bildirilmiş olsun, isterse kendi isteği olsun, Hz. Peygamber (s.a.v.) bir şey istediği zaman ve bir şey emrettiği zaman, bir hüküm verdiğinde ona karşı çıkmak haramdır.¹⁰⁵ Dünya ve ahiret işlerinde Peygambere ittiba etmek vaciptir ve onun hiçbir sözüne itiraz edilemez.¹⁰⁶ Nitekim **اللَّهُ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ** ¹⁰⁷ ‘Bana itaat eden Allah’a itaat etmiş, bana isyan eden de Allah’a isyan etmiş olur...’¹⁰⁷ hadisi de bu hususu teyid eder.

1.4. ONA İSYANIN ALLAH’A İSYAN SAYILMASI

Bazı âyetler de var ki, Peygambere itaatin Allah’a itaat sayılmasından başka, konu zıt yönden ele alınarak, Hz. Peygambere isyan ile Allah’a isyan birlikte zikredilmiştir. Peygambere itaat konusunda daha önce geçen şu âyeti, burada makam itibariyle tekrar ele almak istiyoruz.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

‘Allah ve Resulü herhangi bir meselede hüküm bildirdikten sonra, hiçbir erkek veya kadın müminin, o konuda başka bir tercihte bulunma hakları yoktur.

Kim Allah’a ve elçisine isyan ederse besbelli bir sapıklığa düşmüş olur.’¹⁰⁸

Hz. Peygamber (s.a.v.)’in halasının kızı Hz. Zeyneb’i, evlat edindiği ve çok sevdiği Zeyd’e istediğini, Hz. Zeyneb’in önce bu evliliğe razı olmadığını bu âyetin

¹⁰⁴ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 66.

¹⁰⁵ Râzî, *Mefâtih ‘ul Gayb*, XXV/196.

¹⁰⁶ Kurtubî, *Câmiu ‘l-Ahkâm*, XIX/355; Bîkâî, *Nazmu ‘d-Dürer*, V/314.

¹⁰⁷ Buhârî, *Cihad ve Siyer*, 2957.

¹⁰⁸ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 36.

nâzil olması üzerine, ‘Allah’ın Resulüne isyan etmem’ diyerek razı olduğunu¹⁰⁹ yukarda zikretmiştik. Şimdi burada Peygamberimizin Hz. Zeynep’ten, Zeyd’le evlenmesini istemesi, Allah’ın peygamberi aracılığıyla kullarına emrettiği ‘namaz kılın, Allah yolunda malınızı harcayın’ gibi vahye dayalı dini bir emir değildir. Ama buna rağmen Allah, Peygamberimizin bir arzusuna ne kadar değer vermektedir ki, âyet indiriyor, Peygamberinin bu arzusunun kendi emri gibi kabulünü istiyor, emre karşı gelmenin Allah’a isyan olacağını vurguluyor, hatta karşı geleni açıkça dalâlete düşmüş olmakla tehdit ediyor. Burdan anlaşılıyor ki, bir mümin için Allah’ın Kur’an’da bizzat emrettiği bir hükme isyan etmekle, Peygamberin bir emrine isyan etme arasında pratikte bir fark yoktur. Çünkü âyet Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, vahiyle kendisine emredilmemiş bile olsa, bir isteğine karşı çıkmayı Allah’a isyan ve sapıklık olarak dile getirmiştir.

İbni Kesîr’de (ö.774) geçen diğer bir rivâyet de şudur:

‘Peygamberimiz, azadlı eski bir köle olan Cüleybib için, Ensar’dan bir kadını, babasından istemişti. Adam, ‘anasına danışayım’ dedi. Karısına varıp olayı anlatınca kadın ‘Hayır, olmaz. Peygamber bula bula Culeybib’i mi buldu? Oysa biz kızımızı falancaya, filancaya bile vermeye razı olmamıştık’ dedi. O sırada kızları perde arkasından ana babasının bu konuşmasını dinliyordu. Babası durumu Peygamberimize bildirmeye gidince, kız annesine, ‘Peygamberimizin emrine karşı gelmek mi istiyorsunuz? Eğer o bize o adamı uygun gördü ise bu evliliğe razı olun’ dedi. Kızın bu sözü ana babasına dokundu. Bunun üzerine ‘Biz bu evliliğe razıyız’ dediler.’¹¹⁰

Bu rivayetlere baktığımızda yukarıda, peygambere itaat konusunda geçtiği gibi, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e itaat nasıl Allah’a itaat ise, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e isyan etmek de Allah’a isyan etmek demektir. وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُؤِيمٌ ‘Kim de Allah’a ve Resulüne isyan eder ve Allah’ın sınırlarını aşarsa, Allah onu da ebedî kalmak üzere ateşe koyar. Hem onu zelil ve perişan eden bir azab vardır’¹¹¹ âyeti peygambere isyan edeni tehdit etmektedir. Yine isyan edenlere Allah’ın azâbının hatırlatıldığı bir ayette de, ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ‘Evet böyle! Çünkü onlar Allah’a ve Resulüne karşı çıktılar. Kim Allah’ın ve Resulünün karşısına çıkarsa bilmeli ki Allah’ın cezası çetindir’¹¹² buyurulmuştur.

¹⁰⁹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/112.

¹¹⁰ İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, XI/168.

¹¹¹ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 14.

¹¹² 8. Enfal Sûresi, Âyet 13.

Taberî bu âyetteki *وَرَسُولُهُ* ifadesini, ‘Allah’ın emri ile peygamberin emrini ayırdılar, ikisine de isyan ettiler’ şeklinde; *وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ* ifadesini ise, ‘kim Allah ve Resulünün emrine muhalefet ederse, ikisine itaat arasında fark gözetirse’ şeklinde tefsir etmiştir.¹¹³ Bu yorumdan açıkça anlaşılıyor ki, Allah’ın emri ile Hz. Peygamber (s.a.v.)’in emri arasında pratikte müminler için bir fark yoktur. Aralarında ayırım gözetmeksizin ikisine de itaat ile mükelleftirler. ‘Allah’ın emrine uyarım ama peygambere itaat etmek zorunda değilim’ gibi bir anlayış Kur’anî bir anlayış değildir.

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ

‘Hâlâ şunu anlayıp öğrenmediler mi ki, kim Allah’a ve elçisine karşı çıkıp düşmanlık ederse, ona muhakkak cehennem ateşi var, hem de devamlı olarak orada kalacaktır. İşte en büyük zillet, en feci rezalet!’¹¹⁴ Bu âyette de aynı şekilde, Allah’a karşı çıkanlarla beraber, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e karşı çıkanlar tehditlerin en büyüğü olan ebedi cehennemle tehdit edilmişlerdir.

Bir de Tevbe Sûresi’nde geçen ‘Allah ve Resulü ile harp etme’ kavramı vardır. *وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ*. ‘Bir de müslümanlara zarar vermek, kâfirlik etmek ve müslümanların arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve Resulü’ne karşı savaş açmış olanı beklemek için mescid yapanlar var. "İyilikten başka bir maksadımız yoktu" diye yemin de edecekler. Fakat bunların kesinlikle yalancı olduklarına Allah şahittir.’¹¹⁵

Âyetin sebab-i nüzulünü Elmalılı (ö.1942) şöyle kaydeder:

Beni Amr b. Avf, Resulullah’a bir temsilci gönderip Kuba’da bir mescid yaptıklarını arzylemişler ve gelip kendilerine namaz kıldırmasını rica etmişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de gelmiş ve arzularını yerine getirmişti. Bunların amca çocukları demek olan Benî Ganem b. Avf, bunları kıskanmışlar, "Biz de bir mescid yaparız ve Resulullah’ı davet ederiz, burada namaz kılar. Rahip Ebu Amir de Şam’dan geldiği vakit o da burada kalır ve ibadet eder." demişlerdi. O rahip Ebu Amir ki, Resulullah kendisine "el-Fasık" adını vermişti. Uhud Savaşı’nda şehid düşen ve melekler tarafından yıkanan Hanzale (r.a.)’nin babası olan bu Ebu Amir, cahiliyye devrinde Hristiyanlığa geçmiş ve rahip olmuştu. Resulullah’ın peygamberliği üzerine itibarı sarsıldığından, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e düşman kesilmişti. Mekke müşriklerini tahrik ve teşvik ederek

¹¹³ Taberî, *Câmi’ul Beyân*, XI/73.

¹¹⁴ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 63.

¹¹⁵ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 107.

Uhud Savaşı'na düşmanlar safında katılmıştı. Resulullah'a seslenerek: "Seninle savaşa tutuşan hangi kavmi bulursam, onlarla birlik olup sana karşı savaşıcağım." demiş ve Huneyn Savaşı'na kadar hep böyle yapmıştı. İşte âyetle anlatılan 'Allah ve Resulü'ne karşı savaş açan' kişi bu Ebu Amir'dir. Huneyn'de Havazin kabileleri hezimete uğradığı gün Şam'a kaçmış ve kaçarken münafıklara "Gücünüz yettiği kadar kuvvet ve silah hazırlayınız, ben Kayser'e gideceğim ve asker getirip Muhammed'i ve ashabını Medine'den çıkaracağım." diye haber göndermişti. Bundan dolayı onlar da Kuba Mescidi'nin biraz ötesinde başka bir mescid yapmışlar ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek, "Sakatlar ve ihtiyaç sahipleri için kışın yağmurlu havalarda hizmet vermek üzere bir mescid bina ettik. Burada bize namaz kıldırıp bereketle dua etmenizi arzu ediyoruz." demişlerdi. Resulullah da şimdi sefere çıkmak üzereyim, meşgulüm, inşallah dönüp geldiğimizde kılarız." buyurmuştu. Tebük'ten dönüşte tekrar müracaat edip mescide gelmesini istediler. Bunun üzerine işte bu âyetler nazil oldu. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.), Malik b. Duşşum, Ma'n b. Adiyy, Amir b. Seken ile Vahşi'yi çağırarak, "Gidiniz şu ahalisi zalim mescidi yıkıp yakınız!" buyurdu. Onlar da gidip emri yerine getirdiler ve dırar mescidini yıktılar.¹¹⁶

Ebu Amir'in bir rahip olduğu için, Allah'ı inkâr eden birisi değil. Yani kendince Allah'a karşı bir düşmanlık beslemiyor. Medine'deki otoritesi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in gelmesiyle sarsıldığı için O'na düşmanlık besliyor. Peygamberimize söylediği, 'seninle savaşa tutuşan hangi kavmi bulursam, onlarla birlik olup sana karşı savaşıcağım' gibi sözlerinden, kininin seviyesini anlıyoruz. Allah Teâlâ ise böyleleri için, âyetle 'peygambere savaş açan kimse' demekle yetinebilirdi ama, 'Allah'a ve Resulü'ne savaş açan kimse' demiş. Böylece, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e savaş açan kimsenin, doğrudan doğruya Allah'a savaş açmış olduğu vurgulanmış oluyor.

Âyetlerde geçen ifadelerle topluca bakacak olursak,

'Kim Allah'a ve elçisine isyan ederse...'	وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
'Kim Allah'ın ve Resulünün karşısına çıkarsa...'	وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
'Kim Allah'a ve elçisine karşı çıkıp düşmanlık ederse...'	مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
'Allah ve Resulü'ne karşı savaş açmış olanı...'	لَمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

Bu ifadelerden çıkan sonuç, ister Peygamberimizin şahsına düşmanlık yapılsın, isterse Allah'tan getirdiği davaya karşı çıkılsın, bu iki çeşit düşmanlık da Allah

¹¹⁶ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/142; Ayrıca bkz. Taberî, *Câmi'ul Beyân*, XI/673, Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, X/370; İbn-i Kesîr, *Tefsiru'l Kur'ani'l Azîm*, VII/280.

katında bir tutulmakta ve Peygamberimize isyan eden herkes, Allah’a isyan etmiş sayılmaktadır.

1.5. İSMİ YERİNE PEYGAMBERLİK ÜNVANIYLA HİTAP EDİLMESİ

Toplum içinde bir insana ne kadar değer verildiğini ve insanların onu ne kadar saydığını, ona nasıl hitap edildiğinden anlayabiliriz. Bir doktora, adıyla değil de ‘doktor bey’ diye, herhangi bir derneğin, kulübün başkanına bile adıyla değil de ‘sayın başkan’ diye hitap edilmesi bu cümledendir.

Yüce Allah Kur’an’da bütün peygamberlere isimleriyle hitap etmiştir.

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ Ve dedik ki: “Ey Âdem! Eşinle birlikte cennete yerleşin.¹¹⁷ قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِّنَّا وَبَرَكَاتٍ “Ey Nuh!” denildi, “sana ve beraberinde bulunan mümin topluluklara, bizim tarafımızdan bir selâmet ve çok bereketlerle gemiden in!¹¹⁸

Biz de ona: ‘Ey İbrâhim! Rüyanın gereğini yerine getirdin’ diye seslendik.¹¹⁹ قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي Allah buyurdu ki: “Mûsâ! Ben seni risaletlerim, mesajlarım ve hitabıma mazhar etmemle öbür insanlar arasından seçip mümtaz kıldım.¹²⁰ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا “Yahya! Kitaba var kuvvetinle sarıl’, dedik ve henüz çocuk iken ona hikmet verdik,¹²² gibi peygamberlere isimleriyle hitap edildiğini görüyoruz.

Peygamberimize hiçbir âyette يَا مُحَمَّدٌ şeklinde ismiyle hitap edilmemiştir. İki yerde¹²³ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ve يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنكَ الَّذِينَ ya âyetlerinde ‘ey Resul’ diye, on üç yerde ise¹²⁴ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ ‘ey Nebi’ şeklinde, nübüvvet makamının en mümtaz temsilcisi olarak, ona ünvanıyla hitap edildiğini görüyoruz.

¹¹⁷ 2. Bakara Sûresi, Âyet 35.

¹¹⁸ 11. Hud Sûresi, Âyet 48.

¹¹⁹ 37. Saffat Sûresi, Âyet 104-105.

¹²⁰ 7. A’raf Sûresi, Âyet 144.

¹²¹ 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 55.

¹²² 19. Meryem Sûresi, Âyet 12.

¹²³ Bkz. 5. Maide Sûresi, Âyet 41,67.

¹²⁴ 8. Enfal Sûresi, Âyet 64, 65,70; 9.Tevbe Sûresi, Âyet 73; 33. Ahzab Sûresi, Âyet 1,28,45,50,59; 60. Mümtehine Sûresi, Âyet 12; 65.Talak Sûresi, Âyet 1; 66. Tahrim Sûresi, Âyet 1,9.

‘Mutlak zikir kemaline masruftur’ kaidesine göre ünvanı zikretme, o ünvana sahip olanların en üstününe delalet eder. Allah’ın diğer peygamberlere isimleriyle hitap edip, Peygamberimize ünvanıyla hitap etmesi, O’nun kendi katındaki şerefini, büyüklüğünü ve değerini göstermek içindir.¹²⁵

1.6. ONU SEVMENİN VE ONA SAYGI GÖSTERMENİN EMREDİLMESİ

1.6.1. Onu Sevmenin ve Ona Saygı Göstermenin Emredilmesi

Hiz. Muhammed’in peygamberliğini kalpten benimsemek, onu her şeyden daha çok sevmek gerçek anlamda iman etmenin bir gereğidir. Çünkü النَّبِيُّ أَوْلىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ ‘Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha yakın, daha yeğdir,’¹²⁶ âyeti daha önce geçtiği gibi bunu emreder.

Enes b. Mâlik’in naklettiğine göre Peygamberimiz bir hadislerinde bu hususa şöyle dikkat çeker: ‘Herhangi biriniz beni babasından, evlâdından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz.’¹²⁷

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

‘Ey Resulüm, de ki: “Ey insanlar, eğer Allah’ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Ğafurdur, Rahimdir (çok affedicidir, engin merhamet ve ihsan sahibidir)’¹²⁸ âyetinde Allah’ı sevebilmenin şartı, Hiz. Peygamber (s.a.v.)’e itaat etmeye bağlanmıştır.

Yine daha önce geçtiği gibi, Zübeyr bin Avvam ile bir ensarînin arasında arazi sulama yüzünden tartışma geçmesi ve ensarînin Efendimizin verdiği hükme itiraz etmesi üzerine inen, فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ‘Hayır, hayır! Senin Rabbin hakkı için, onlar aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem kılıp, sonra da verdiğin hükümden ötürü içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın sana tam bir teslimiyetle bağlanmadıkça iman etmiş olmazlar’¹²⁹ âyetiyle, yukardaki Âl-i İmran Sûresi 31. Âyeti peşpeşe düşündüğümüzde şöyle bir mânâ ortaya çıkmaktadır. Müminin birinci gayesi Allah’ın rızasını ve sevgisi kazanmaksa, ilk âyette Allah’ı sevebilmenin yolunun Hiz.

¹²⁵ Âlûsî, *Rûh ’ul-Meânî*, VI/198.

¹²⁶ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 6.

¹²⁷ Buhârî, İman, 14; Müslim bin Haccac en-Nisâburi (ö.261), *Sahîh-i Müslim*, İman, 70 (44). tek cilt, Beytü’l-Efkaru’d-Devliyye, Riyad, 1998.

¹²⁸ 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 31.

¹²⁹ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 65.

Peygamber (s.a.v.)’e itaat etmekten geçtiği, ikincisinde ise bu itaatin gönülden ve seyerek olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bir insan, sevmediği birine gönlünde hiçbir burukluk duymadan itaat edemeyeceğine göre bu âyetler Hz. Peygamber (s.a.v.)’i sevmeyi emretmektedirler.

Aşağıda gelecek âyetlerden Hz. Peygamber (s.a.v.)’i sevmenin saygı derinlikli olması gerektiğini anlıyoruz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ . يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ . إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

‘Ey iman edenler! Söz ve hareketlerinizde ileri gidip de Allah’ın ve Resulünün önüne geçmeyin. Allaha karşı gelmekten sakının. Allah her şeyi hakkıyla işitir ve bilir. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öylece konuşmayın. Yoksa siz farkında olmadan bütün emekleriniz hiçe iniverir. Peygamberin huzurunda seslerini ayarlayanlar var ya, işte Allah, içindeki takvâyı ortaya çıkarmak için onların kalplerini sınamış ve onlar bu imtihanı başarmışlardır. Onlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.’¹³⁰

Bu âyetler, Peygamberimizin Allah katındaki şerefli makamını ve izzetini bildiren,¹³¹ ve ona hürmet etmenin vacip olduğunu vurgulayan,¹³² Peygamberle muamelelerinde müminlere saygı, hürmet ve edep öğreten¹³³ âyetlerdendir.

Bikâî, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in büyüklüğünün çok açık olduğunu, Allah’ın ona değer vermek için, onun adını kendi adıyla beraber zikrettiğini ve tazim için nebi yerine Resul dediğini, o halde, hazır olsun, gâib olsun, diri olsun, ölü olsun Hz. Peygamber (s.a.v.)’e saygı gösterilmesinin gerektiğini söyler.¹³⁴

İnsanın kendi akranları ve küçükleri yanındaki konuşma şekliyle, yaşça ve makamca kendinden büyüklerin yanındaki konuşma şekli, hem ses tonu olarak, hem de hitap şekli olarak elbette aynı olmaz. Kur’an, bir müminin ana babasına karşı tavrının nasıl olması gerektiğini anlatırken, ‘Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şâyet onlardan her

¹³⁰ 49. Hucurat Sûresi, Âyet 1-3.

¹³¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, V/558.

¹³² Râzî, *Mefâtiḥ ’ul Gayb*, XXVIII/96.

¹³³ İbni Kesîr, *Tefsîru ’l Kur’âni ’l Azîm*, VII/365.

¹³⁴ Bikâî, *Nazmu ’d-Dürer*, XVIII/352,359.

ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle, şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger...¹³⁵ Âyetiyle, ebeveyne karşı mütevazî ve saygılı olunmasını emreder. Kaba ve saygısız konuşma, bağırıp çağırma, azarlama gibi tüm saygısız tavırları da yasaklar. Peygamber ise, bir mümin için, ana babasından, amirinden, müdüründen, patronundan ve yaşça büyük herhangi bir insandan daha fazla saygıya ve hürmete layıktır.

Peygamberimizin yanında yüksek sesle konuşmanın yasaklanması elbette ona hürmet içindir. Saygı gösterilme yönüyle hiç kimse peygamberle kıyaslanamaz. Allah, kendi nefislerinden ve Allah’ın yarattığı her şeyden üstün tutarak Hz. Peygamber (s.a.v.)’e hürmet etmelerini müminlere emretmiştir.¹³⁶

‘Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin’ âyetinde hitabın müminlere yapılmasından, burada yasaklanan sesi yükseltmenin, peygambere hakaret etmek veya onu hafife almak için yapılan bağırıp çağırma şeklinde olmadığını anlıyoruz. Çünkü bir mümin zaten bunları yapmaz. O halde yasaklanan ses yüksekliği, farkında olmadan insanların birbirleriyle konuşurken yaptıkları gibi bazen konuşmanın seyrine göre kasıtsız olarak sesi yükseltmektir. Allahu Teâlâ ise nebisine karşı bunun bile yapılmasını kabul etmiyor. Peygamberle yapılan konuşmanın, her hangi bir insanla yapılan konuşma gibi olmadığını, onunla konuşmada, başından sonuna kadar edep, saygı ve nezaketten bir an bile gafil olunmaması gerektiğini, buna riâyet edilmeyip rahat tavırlarla sesini ayarlayamayanların saygısızlık kastı olmasa bile, amellerinin boşa gidebileceğini hatırlatarak, Peygamberimize karşı edebî nasıl olması gerektiğini öğretiyor. Yoksa bile Hz. Peygamber (s.a.v.)’e saygısızlık yapmayı, onu hafife almayı Ebussuud ve Şevkânî (ö.1250) gibi pek çok ulemâ küfür saymışlardır.¹³⁷

Bu âyete göre bazı âlimler Peygamberimizin kabri başında bile sesi yükseltmeyi kerih görmüşlerdir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.)’e vefatından sonra hürmet etmek, sağlığında hürmet etmek gibidir.¹³⁸

Allah’ın, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanında sesi yükseltmeyi, bütün salih amelleri yok edecek kadar ağır bir cürüm sayması neyi gösterir? ‘Namaz kıldınız,

¹³⁵ 17. İsrâ Sûresi, Âyet 23-24

¹³⁶ Râzî, *Mefâtih ’ul Gayb*, XXVIII/99.

¹³⁷ Ebussuud, *İrşad-u Akli ’s-Selim*, XI/5326; Şevkânî, *Fethu’l Kadîr*, V/79.

¹³⁸ Suyûtî, *Hasâisü’l Kübrâ*, s.467.

senelerce oruç tuttunuz, canınızı ortaya koyarak cihad ettiniz. Ama benim peygamberime saygısızlık sayılabilecek şekilde, onun yanında ulu orta birbiriniz ile konuştuğunuz gibi konuşursanız, hiçbir ibadetinize bakmam hepsini silerim,’ manasına gelebilecek bir tehdit ne kadar ağırdır ve Peygamberimizin Allah katındaki değerini göstermesi bakımından ne kadar mânidardır.

Âyetin nüzul sebebi olarak zikredilen hadise, Hz. Ebu Bekr ile Hz. Ömer’in bir meseleden dolayı Peygamberimizin huzurunda tartışmaları ve seslerini yükseltmeleridir. Bunun üzerine ‘Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin’ âyeti indi. Âyetin ikazından sonra Hz. Ebu Bekr ile Hz. Ömer artık Peygamberimizin huzurunda o kadar kısık sesle konuşuyorlardı ki, Peygamberimiz neredeyse onları duyamıyordu.¹³⁹

Diğer bir rivâyet de şudur: Buhârî ve Müslim, Enes bin Malik’ten rivâyet etmişlerdir ki, en gür sesli sahabilerden biri olan Sabit bin Kays, ‘Resullah’ın yanında seslerinizi yükseltmeyin’ âyeti nazil olunca, bu âyetin kendisi hakkında inmesinden korkmuş ve ‘ben cehennem ehlindenim’ diyerek, ağlayıp evine kapanmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v.) Sa'd b. Muaz'a ‘Ey Ebâ Âmir, Sabit ne halde, rahatsız mı?’ diye sordu, Sa'd da ‘o benim komşumdur; rahatsızlığını bilmiyorum dedi’ ve gitti sordu. Sabit, dedi ki: ‘Bu âyet indirildi, halbuki bilirsiniz ben sizin en yüksek seslinizim, demek ki ben cehennnemliklerdenim’ dedi. Sa'd bunu Peygamberimize haber verince, Resulullah, ‘hayır o cennetliklerdendir’ buyurdu. Diğer bir rivayette de, Resulullah haber gönderip getirtti, sordu. Ya Resulullah, dedi; ‘Allah Teâlâ sana bu âyeti indirdi, benim ise sesim kuvvetli, korkarım ki amelim yok olur.’ Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: ‘Hayır sen hayır ile yaşayacak, hayır ile öleceksin.’ Taberânî ve Hakim'in rivayetlerine göre Resulullah ona, ‘razı olmaz mısın, Allah'a hamd ederek yaşayasın, şehit olarak öldürülesin ve Cennet'e giresin’ buyurdu. O da, ‘razıyım ve artık sesimi peygamberin sesinin üstüne kaldırmayacağım’ dedi.¹⁴⁰

Konuya bir de sahabe hassasiyeti açısından bakmakta fayda vardır. Hz. Ebu Bekr’in, Hz. Ömer’in ve Sabit bin Kays’ın, ‘nasıl olsa bizim kalbimizde peygambere karşı bir saygısızlık olmadığını Allah biliyor, dolayısıyla sesin yükseltilmesiyle salih amellerin yok olması tehdidinin bizimle ilgisi yok, âyet münafıklardan bahsediyor,’

¹³⁹ Râzî, *Mefâtih ’ul Gayb*, XXVIII/99.

¹⁴⁰ Beğavî, *Meâlimu ’t-Tenzîl*, VII/35.

gibi bir düşünceye kapılmadıklarını, tam sahabeye yakışır bir hassasiyetle, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e saygısızlık yapmaktan ve böylece Allah’ın gazabına maruz kalmaktan tir tir titrediklerini görüyoruz. Kur’an’ın inişine şahit olan, dini bizzat kaynağından öğrenen sahabe de Hz. Peygamber (s.a.v.)’e karşı saygı bu şekilde ise, günümüz müslümanlarının da Peygamberimize hürmet konusunda nasıl davranmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Peygamberimize saygı gösterilmesini emreden âyetlerden biri de, لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ ‘Allah’a ve Resulüne iman edersiniz, Resulüne yardım edersiniz ve ona saygı gösterirsiniz...’¹⁴¹ âyetidir. Görüldüğü gibi Allah Hz.Peygamber’e hürmet etmeyi kendisine imandan sonra ikinci sırada zikretmiştir. Üç mertebede Peygambere vurgu yapıldığını görüyoruz. Ona iman etmeyi emrediyor, peşinden davasında onu desteklemeyi de emrediyor. Bunu da yeterli bulmuyor, desteklerken aynı zamanda ona saygı gösterilmesini de emrediyor.

Âyetin manası açıktır. Müslümanlara düşen görev, elle, dille ve kılıçla ona yardım edip destek olmak ve onu kendi nefislerine tercih ederek ona saygı göstermektir.¹⁴²

Kur’an Peygambere saygıyı emretmekle de bırakmamış, bu saygının nasıl olması gerektiğine dair çerçeve çizmiş, ‘Onun yanında sesi yükseltmeme gibi, Onu ismiyle çağırma’ gibi îkazlardan başka, Kur’an’ın uyardığı konulardan biri de ondan izin almadan huzurundan kalkıp gitmemektir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنَ لِمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ آذَى فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

‘Gerçek müminler ancak öyle kimselerdir ki, Allah’a ve Resulüne bütün kalpleriyle iman etmiş olup, bütün toplumu ilgilendiren meseleleri görüşmek üzere onun yanında bulundukları vakit ondan izin almadıkça ayrılıp gitmezler. Senden izin isteyenler hakikaten Allah’a ve Resulüne gerçekten iman edenlerdir. Öyle ise bazı işler için senden izin istedikleri zaman, sen de onlardan dilediğin kimselere izin ver ve onlar için Allah’tan af dile. Muhakkak ki Allah Ğafurdur, Rahîmdir. Resulullahın sizi çağırmasını, sizin birbirinizi dâvet etmenizle bir tutmayın. Allah elbette sizden,

¹⁴¹ 48. Fetih Sûresi, Âyet 9.

¹⁴² Bîkâî, *Nazmu’d-Dürer*, XVIII/293.

birbirini siper edinerek sıvışıp gidenleri bilir. Öyleyse Peygamberin emrine aykırı hareket edenler başlarına dünyada bir bela gelmesinden yahut âhirette gâyet acı bir azap gelmesinden korkup çekinsinler.¹⁴³

Âyetin sebebi nüzulü olarak farklı rivayetler vardır. Genel olarak, Peygamberimiz hutbe verirken bazı münafıkların görünmemeye çalışarak kalkıp gitmeleri ve Hendek Savaşı öncesi hendeğin kazılması esnâsında, bazı münafıkların gizlice kaçıp gitmeleri zikredilmiştir. Hendek kazımı esnasında sahabilerden işi olan Peygamberimizden izin alır, işini halledip gelir, tekrar hendek kazmaya devam ederdi.¹⁴⁴

Âyetin ‘senden izin isteyenler hakikaten Allah’a ve Resulüne gerçekten iman edenlerdir’ kısmıyla alaklı olarak Tebuk seferindeyken Hz. Ömer Medine’ye dönmek için Peygamberimizden izin istemesi zikredilir. Peygamberimiz ona: ‘Sana izin verdim sen münafık değilsin’ buyurmuştu. Münafıklar bunu duyunca: ‘Muhammed ashabı izin isteyince veriyor, biz isteyince vermiyor. Bunda adalet yok’ diyerek dedikodu yaptılar. Âyette öğretilen edebi çok iyi kavrayan Hz. Ömer Peygamberimizden izinsiz hareket etmezdi. Hatta bir keresinde umreye gitmek için bile gelip Peygamberimizden izin istemiş, O da izin vermiş, üstelik ‘duanda bizi de unutmaya diyerek’ Hz.Ömer’e iltifat etmiştir.¹⁴⁵

Ayrılmak için Hz. Peygamber (s.a.v.)’den izin alınması gereken ‘أَمْرٌ جَامِعٌ’ ifadesi, savaş anı, hutbe ve istişare meclisi gibi bütün önemli işleri kapsar.¹⁴⁶

Bu âyette geçen, peygamberden izinsiz gitmeme, başka âyetlerde geçen, yanlarında Allah zikredilince kalplerin ürpermesi, kendilerine âyetler okununca imanların artması¹⁴⁷ gibi durumlar, elbette imanın şartı değildir. Eğer şart olsaydı, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanından izinsiz kalkıp giden kişi, Allah anıldığında kalbi ürpermeyen kişi ve kendisine Allah’ın âyetleri okunduğunda iman artmayan kişi, imanını kaybetmiş olurdu. Ancak bunlar imanda kemalin göstergesi, müminlerin en üstünlerinin ve seçkinlerinin şîârı olan Allah’ın övdüğü hasletlerdir.¹⁴⁸ Âyetteki ‘Senden izin isteyenler hakikaten Allah’a ve Resulüne gerçekten iman edenlerdir’

¹⁴³ 24. Nur Sûresi, Âyet 62-63.

¹⁴⁴ Râzî, *Mefâtiḥ ul Gayb*, XXIV/39; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XV/358.

¹⁴⁵ Râzî, *Mefâtiḥ ul Gayb*, XXIV/39; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XV/359.

¹⁴⁶ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XVII/387; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV/327.

¹⁴⁷ Bkz. 8. Enfal Sûresi, Âyet 2.

¹⁴⁸ Mâturidî, *Te’vîlâtü Ehli’s-Sünne*, III/485.

ifadesinden de bu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü gerçek müminler için Hz.Peygamber’den izin almadan yanından kalkıp gitmek büyük bir hatadır, yani çok büyük saygısızlıktır. ‘Onlardan dilediğin kimselere izin ver’ denerek, izin verme yetkisinin Peygamberimize bırakılması da, Peygamberimize ayrıca bir ikram ve i’zazdır.

İslâm toplumunu ilgilendiren önemli meselelerin görüşüldüğü yere gitmek ve oradaki yetkilinin izni olmadıkça ayrılmamak müminler için bir vecibedir. Hayatî bir mâzeret olmadıkça izin talep etmek caiz görülmediği gibi mâzereti kabul edip etmemek de Hz. Paygamber ile İslâm toplumunun yöneticilerinin takdirindedir.¹⁴⁹

Artık bu âyetlerden sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)’e iman eden, onun Allah’ın Resulü olduğunu bilen, dünya ve ahirette kurtuluşlarının, izzet ve şereflerinin ona hürmet ve saygıyla olacağını, ona saygısızlık ettikleri zaman bütün amellerinin silinebileceğini bilen müminlerin, başka bir tavır sergilemelerine, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e hürmetsizlik edebileceklerine nasıl ihtimal verilebilir?¹⁵⁰

1.6.2. Sıradan Bir İnsan Olmadığının Vurgulanması

Hız. Peygamber (s.a.v.) beşeriyet yönüyle, Allah’a kul olması yönüyle, engin tevâzusıyla kendisini diğer insanlardan ayırmamış, Allah’ın talimiyle sadece peygamberlik yönünü ön plana çıkarmıştır. **قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ** ‘De ki: “Ben sadece sizin gibi bir insanım. Ancak şu farkla ki bana “sizin ilahınız tek İlahtır” diye vahyediliyor’ âyetinde bunu görüyoruz. Evet, o yemeye içmeye ihtiyaç duymasıyla, bir anne babadan dünyaya gelmesiyle, insanüstü özellikleri olmayan bir insandır. Ancak ona, beşerî özelliklerinin ötesinde ‘o da bizim gibi sıradan bir insandır’ diyebilir miyiz? Bu konuya Kur’an nasıl bakıyor, ilgili âyetleri inceleyelim.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

‘Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, lâkin Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilir’¹⁵¹ âyetiyle herhangi bir erkeğin babası olmadığı ve Allah’ın en son elçisi olduğu vurgulanıyor.

خَاتَم ‘hâtem’ kelimesi, Asım ve Hasan kıraati dışında kalan imamlar tarafından ‘hâtim’ şeklinde okunmuşsada her iki okuyuşta da mânâ aynı yere

¹⁴⁹ Suat Yıldırım, *Kur’an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Feza Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.358.

¹⁵⁰ Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, IV/541.

¹⁵¹ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 40.

çıkılmaktadır. ‘Hâtimennebiyyîn’ şeklinde esreli okunursa, ‘peygamberleri sona erdiren’, ‘hâtemennebiyyîn’ şeklinde fethalı okunursa, ‘peygamberlerin sonuncusu, peygamberleri sona erdiren mühür’ manalarına gelmektedir. Yani her iki okuyuşta da Hz. Muhammed (s.a.v.) ‘in son peygamber olduğu vurgulanmaktadır.¹⁵²

Taberî’ye göre bu âyet Zeyd bin Harise hakkında inmiştir. Çünkü Zeyd, Zeyd bin Muhammed şeklinde Hz. Peygamber (s.a.v.)’e nispet edilerek çağırılıyordu.

‘Allah şöyle diyor: Ey insanlar, Hz. Muhammed Zeyd’in babası değildir. İçinizden herhangi bir erkeğin de babası değildir. O’nun vefatından sonra hanımlarıyla evlenilmesi de haram kılınmıştır. Fakat O, Allah’ın Resûlü, ve nebilerin sonuncusudur. Allah nübüvveti Onunla mühürlemiştir ve kıyamet saatine kadar kimse için açılmayacaktır.’¹⁵³

Zemahşeri’ye göre Hz. Peygamber (s.a.v.)’in erkek çocukları yaşasaydı ve bülüğ çağına erselerdi peygamber olacaktı.¹⁵⁴ Zeyd ise O’nun gerçekte oğlu değildir, evlatlığıdır. Çünkü müşrikler ‘Muhammed evlatlığının hanımıyla evlendi’ diyerek dedikodu yapıyorlardı. O halde âyet, ‘Hz. Peygamber (s.a.v.) sizin erkeklerinizden hiç birisinin babası değildir’ derken, erkek çocukları zaten küçükken vefaatt ettikleri için ‘Zeyd’in babası değildir’ demiş oluyor ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’i o dedikodudan koruyor. Peşinden de hemen O’nun Allah’ın Resulü olduğunu hatırlatıyor.

Bilindiği gibi cahiliye dönemi âdetlerine göre bir adam, bir çocuğu evlat edindiği zaman, çocuk onun gerçek evladı sayılırdı.¹⁵⁵ Dolayısıyla onun hanımıyla evlenmek, geliniyle evlenmek gibi çirkin bir şey kabul edilirdi. Peygamberimize isnad edilen bu çirkin durumdan onu kurtarmak için Yüce Allah âyette sadece, ‘Hz.Muhammed Zeyd’in gerçek babası değildir. Onun için Zeyd’in boşadığı hanımıyla evlenmesinde bir mahsur yoktur’ diyebilirdi. Ama ‘içinizden hiçbir erkeğin babası değildir’ dedikten sonra, son peygamber olduğu acaba neden hatırlatılmıştır? Burada şöyle bir mânâ akla geliyor; ‘Ey insanlar, Hz. Muhammed içinizden her hangi bir insan değil. O benim peygamberimdir. Mahsurlu olacak bir evliliği yapacağını nasıl düşünebilirsiniz. O kendiliğinden hareket eden bir insan değil ki, O benim elçim. Ve O’ndan sonra elçi gelmeyecek. O halde yanlış bir yol

¹⁵² Salih Sabri Yavuz, *İslam düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yayınları, İstanbul, Ts. s.26.

¹⁵³ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/121.

¹⁵⁴ Zemahşeri, *Keşşâf*, V/75.

¹⁵⁵ Ali Osman Ateş, *İslam’a Göre Cahiliyye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996, s.386

açması, yanlış bir adet başlatması düşünülemez. O'nun yanlış yaptığını düşünmeniz, dedikodu yapmanız başta elçiye gönderen Allah'a saygısızlıktır'. Çünkü bir elçiye yapılan hakaret ve saygısızlık, elçiye gönderene yapılmış sayılır. Evet, O herhangi bir insan değildir. Nitekim Allah, onun hanımları bile sıradan kadınlar değildir derken, onun kendisi nasıl sıradan bir insan olabilir? Ahzab Sûresi'ndeki şu âyet, o seçkin peygamberin hanımlarının da seçkin hanımlar olduğunu şöyle ifade etmektedir: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ 'Ey Peygamber hanımları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz...' ¹⁵⁶

Başka kadınlarla kıyaslandıkları zaman, fazilette onlara denk hiçbir kadın yoktur. ¹⁵⁷ Onların Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanındaki değerleri, kıymetleri bakımından hiç bir kadın onlara benzemez. ¹⁵⁸

Peygamberimizin ailesine Allah'ın nasıl değer verdiğini müstakil bir başlıkta ele alacağımız için şimdi burada ayrıntıya girmiyoruz.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sıradan bir insan olmadığı konusu, başka bir âyette ise şöyle ele alınır: لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ 'Resulullahın sizi çağırmasını, sizin birbirinizi dâvet etmenizle bir tutmayın. Allah elbette sizden, birbirini siper edinerek sıvışıp gidenleri bilir. Öyleyse Peygamberin emrine aykırı hareket edenler başlarına dünyada bir bela gelmesinden yahut âhirette gâyet acı bir azap gelmesinden korkup çekinsinler.' ¹⁵⁹

Âyette geçen دُعَاءَ الرَّسُولِ 'Resulün duası' ifadesi için, tefsirlerde değişik yorumlar yer almıştır. Bunlardan biri, normal dua etmek manasındadır. O zaman âyetin manası, 'Peygamberin duasını birbirinize yaptığınız dua gibi zannetmeyin. Onun aleyhinizdeki duasından sakının, çünkü onun duasına icabet edilir' ¹⁶⁰ şeklinde olur. Başka bir yorumda ise duaya, çağırma manası verilmiştir. O zaman da mana, 'Onu, "ya Muhammed" veya "ey Ebu'l Kasım" diye kabaca çağırmayın. Onu tevazu ve yumuşaklıkla "ya Resulallah" diye çağırın' ¹⁶¹ şeklinde olur.

¹⁵⁶ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 32.

¹⁵⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, V/66.

¹⁵⁸ Tusi, *et-Tibyan fi Tefsir'il Kur'an*, c.VIII, Beyrut, Ts. Ahmed Habib El-Amili (Thk.), s.338.

¹⁵⁹ 24.Nur Sûresi, Âyet 63.

¹⁶⁰ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XVII/388.

¹⁶¹ A.g.e. XVII/389.

Önceki ümmetler peygamberlerini, ‘ey Mûsâ!, ey Meryem oğlu İsa!’ şeklinde adlarıyla çağırıyorlardı.¹⁶² Sahabiler de önceleri Peygamberimizi ‘ey Muhammed!, ey Ebu’l Kasım!’, diye isimiyle veya künyesiyle çağırabiliyorlardı. Bu âyetle sahabiler îkaz edilince, Peygamberimize, ‘ya Resulallah!, ya Nebiyyallah!’ diye hitap etmeye başladılar.¹⁶³

Âyette ayrıca, hendeğin kazılması esnasında, cuma namazlarında veya cihadda Hz. Peygamber (s.a.v.)’den izin almadan sıvışıp gidenler kınanmış ve onun emrine muhalefet edenler azâbı elimle tehdit edilmişlerdir.¹⁶⁴

Kurtubî’ye (ö.671) göre fakihler, bu âyeti Hz. Peygamber (s.a.v.)’in emrinin vücup ifade ettiğine delil saymışlardır.¹⁶⁵ Ayrıca ‘Resulullahın sizi çağırmasını, sizin birbirinizi dâvet etmenizle bir tutmayın’ ifadesine benzer şekilde, daha önce geçen Hucûrât Sûresindeki, ‘birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi onunla da öylece konuşmayın’¹⁶⁶ âyetinde de Hz. Peygamber (s.a.v.)’in sıradan bir insan olmadığı açıkça vurgulanmış ve müminler îkaz edilmişlerdir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), bütün müminler için örnek alınacak bir numune insan ve bir rehber olması hasebiyle de sıradan bir insan olması düşünülemez zaten.

‘Hakikaten, لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا’ Allah’ın Resulünde sizler için, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah’ı çok zikredenler için en mükemmel bir nümune vardır¹⁶⁷ âyetiyle Allah, başkasını değil, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i örnek olarak seçmiştir. Bunun için sahabiler sünnete bağlılık noktasında çok itinalı davranmış, ölümleri pahasına sünnete sınıksız sarılmış ve bütün davranışlarında Resulullah (s.a.v.)’i örnek almaya çalışmışlardır.¹⁶⁸ Evet, teşrî maksadıyla gönderildiğinden, çoğu halleri teşrî ile ilgili olan¹⁶⁹ ve söylediği her söz, yaptığı her davranış kıyâmete kadar Müslümanlar için örneklik teşkil edecek olan bir zâta sıradan bir insan nasıl denebilir ki?

¹⁶² 7. Araf Sûresi, Âyet 138; 5. Maide Sûresi, Âyet 22,24.

¹⁶³ Suyûtî, *Hasâisü’l Kübrâ*, s.414; Râzî, *Mefâtiḥ’ul Gayb*, XXIV/40.

¹⁶⁴ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XVII/389; Râzî, *Mefâtiḥ’ul Gayb*, XXIV/39; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XV/360.

¹⁶⁵ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XV/361.

¹⁶⁶ 49. Hucurat Sûresi, Âyet 2.

¹⁶⁷ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 21.

¹⁶⁸ Muhammed Accâc el-Hatîb, *Sünnetin Tespiti*, Yeni Akademi Yayınları, Mehmet Aydemir (Çev.) İzmir, 2005, s.92.

¹⁶⁹ Bkz. Muhammed Tahir Bin Âşûr, *İslam Hukuk Felsefesi*, Rağbet Yayınları, Mehmet Erdoğan ve Vecdi Akyüz (Çev.), İstanbul, 2006, s.48.

1.6.3. Müminler İçin Herşeyden Daha Sevgili Olması

İnsanların hayatlarında değer verdikleri şeyler farklı farklıdır. Pekçoğu için dünyadaki en değerli şey kendi canıdır. Sonra ailesi, evi, malı, parası, arabası, vatani, tuttuğu takımı, partisi, hayranı olduğu şarkıcı, futbolcu gibi kişiden kişiye göre değişecek unsurlar gelir. Bazı insanlar için ise inançları gereği kutsal değerler, sıralamada öne geçer. Dünyada değer verilen bu şeylerde sıralama, her insanın inanç derinliğine, yetişme tarzına, aldığı eğitime, ahlakına, karakterine göre değişiklik gösterir. Müslümanların ise, neye ne kadar değer vermeleri gerektiğini, bütün hayatlarını ona kullukla örgülemeleri gereken yüce Allah belirlemelidir. Çünkü Müslümanlar için en değerli varlık, şüphesiz ki Allah'tır. Peygamberimiz bile Allah'tan dolayı sevilir.

Allah Müslümanlar için değerler sıralamasında bir ölçü getirmiş ve hayatımızda Hz. Peygamber (s.a.v.)'i nereye oturtmamız gerektiğini bize şu âyetle bildirmiştir. النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ. ‘Peygamberin müminler üzerinde haiz olduğu hak, onların bizzat kendileri hakkında haiz oldukları haktan daha fazladır. (O, bir baba konumunda olduğundan) onun eşleri de müminlerin anneleridir.’¹⁷⁰

Müfessirlerin çoğuna göre, âyet mutlaktır. Dünyevi uhrevi tüm işlerde, müminler için Hz. Peygamber (s.a.v.)'in isteğini ve hükmünü, kendi nefislerine rağmen tercih etmek, nefislerinden daha çok onu sevmek vaciptir. Hz. Peygamber bir şey istediği zaman ona itiraz etmek haramdır.¹⁷¹

Âlûsî (ö.1270) âyetin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Tebük Seferine çıkmayı insanlara emrettiği zaman bazı insanların, ‘ana babalarımızdan izin alalım’ demeleri üzerine indiğini söyler.¹⁷²

Bir gün Hz.Ömer Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, “Ey Allah'ın Resulü sen bana, nefsim hâriç her şeyden daha fazla sevimlisin” demişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise ona, “Hayır ey Ömer, nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki; sen, beni nefsinden de daha fazla sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamazsın.” buyurdu. O zaman

¹⁷⁰ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 6.

¹⁷¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, III/62; Râzî, *Mefâtih 'ul Gayb*, XXV/169; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XVII/62; Şevkânî, *Fethu'l Kadir*, IV/344.

¹⁷² Ebu'l Fadl Şihabuddin Seyyid Mahmud el-Bağdadi Âlûsî (ö.1270). *Ruhu'l Meani fi Tefsiri'l Kur'ani'l Azim ve's-Seb'ul Mesani*. c.XXI, Mahmud Hüseyin el-Arab (Thk), Beyrut,1997, s.229.

H.z.Ömer, “Vallâhi şimdi sen bana nefsimden de daha fazla sevimlisin ya Resulallah” demiş ve H.z. Peygamber de ona, “İşte şimdi oldu ey Ömer” diye cevap vermişti.¹⁷³

H.z. Ömer, efendisinden bu dersi aldıktan sonra, artık onu herşeyin önünde tutuyor, hatta onun sevdiklerine bile kendi sevdiklerinden daha fazla değer veriyordu. Halifeliği zamanında, hazineden insanlara bir şeyler verdiği dönemde, H.z. Üsame’ye oğlu Abdullah bin Ömer’den daha fazla vermişti. H.z. Abdullah babasına, ‘Üsame’de benim görmediğim ne gördün ki, onu benden üstün tuttu’ diye sordu. H.z. Ömer de ‘H.z. Peygamber (s.a.v.) Üsame’yi senden, onun babasını da senin babandan daha çok severdi’ diye cevap verdi.¹⁷⁴

Bu âyeti tefsir eden başka bir hadiste Peygamberimiz: ‘Hiçbiriniz, ben kendisine babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmazsınız’¹⁷⁵ buyurmuştur.

Bu anlatılan manaları destekleyen başka bir âyet de şudur: قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ‘De ki: “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım ve akrabanız, ter dökerek kazandığınız mallar, kesada uğramasından endişe ettiğiniz ticaret, hoşunuza giden konaklar, size Allah’tan ve Resulünden ve O’nun yolunda cihad etmekten daha sevimli ve önemli ise, o halde Allah emrini gönderinceye kadar bekleyin! Allah öyle fâsıklar güruhunu hidâyet etmez, umduklarına erdirtmez.’ Görüldüğü gibi bir müminin hayatında, en sevdiği şey babası, evladı, malı ve aşîreti değil, Allah, Resulü ve Allah yolunda mücadele olmalıdır. Burada Allah ve O’nun yolunda mücadele zikredilirken H.z. Peygamber (s.a.v.)’in ayrıca zikredilmesi, yukarıda anlatılan konuyu desteklemektedir.

1.6.4. Salât Okumanın Emredilmesi

Sevilip saygı duyulması gereken ve müminler için herşeyden evlâ olan Peygamberimize Yüce Allah, bir de salât etmeyi emretmiştir. إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ‘Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygambere

¹⁷³ Buhârî, Eymân ve’n-Nüzûr, 6632.

¹⁷⁴ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XVII/225.

¹⁷⁵ Buhârî, İman, 15; Müslim, İman, 70 (44).

hep salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir içtenlikle selam verin.¹⁷⁶

Müfessirler ‘salât’ kelimesinin manası üzerinde çokça durmuşlardır. Salâtı yapan kişiye göre mânâ değişmektedir. Allah’tan olursa rahmet ve rıza, meleklerden olursa dua ve istiğfar, ümmetten yani insanlardan olursa dua ve hürmet anlamına gelir.¹⁷⁷

Peygamberimiz (s.a.v.)’e salat ve selamda bulunmaları müminlere bakan yönüyle bir ibadet, Peygamberimize bakan yanıyla ise Allah’ın rahmetine mazhariyeti için ümmetinin bir duasıdır.¹⁷⁸

Said Nursi de salavat getirirken hissettiği duyguları şöyle açıklar:

‘Bir adam yeni bir menzile girdiği zaman menzildeki zatlara selam ettiği gibi, “binler selam sana ya Resulallah!” demeye bir arzuyu içimde coşar buldum. Güya bütün ins ve cinnin adedince selam diyorum. Yani sana tecdidi biat edip, memuriyetini kabul ve getirdiğin kanunlarına itaat ve evâmirine teslim ve taarruzumuzdan selamet bulacağını selamla ifade edip, benim dünyamın eczaları ve zîşuur mahlukları olan umum cin ve insi konuşturup, her birerlerinin nâmına bir selamı, mezkur manalarla takdim ettim.’¹⁷⁹

O zaman bu tefsirlere göre âyetin manası: ‘Şüphesiz ki Allah Hz. Peygamber (s.a.v.)’den râzı olmuş ve onu rahmetiyle kucaklamıştır. Allah’ın melekleri de onun için dua ve istiğfar etmektedirler. O halde ey iman edenler sizler de onun için dua ediniz ve ona çok hürmet ediniz’ şeklinde olmaktadır.

Âlimler arasında Peygamberimize salâtu selam getirmenin vacip mi, yoksa müstahap mı olduğu tartışılmıştır. İsminin her anılışında vacip olduğunu söyleyenler olduğu gibi, her mecliste bir defa ya da ömürde bir defa söylemenin vacip olduğunu söyleyenler de vardır.¹⁸⁰

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir içtenlikle selam verin¹⁸¹ âyeti inince, sahâbeden Kâ'b b. Ucre Peygamberimize şöyle sormuştur: ‘Yâ Resulallah! Allah bize, sana nasıl selâm getireceğimizi bildirdi. Sen

¹⁷⁶ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 56.

¹⁷⁷ Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XVII/214.

¹⁷⁸ Mehmet Y. Şeker, *Rahmet Hazinesinin Anahtarı Efendiler Efendisine Salat ve Selam*, Işık Yayınları, İstanbul, 2011, s.49.

¹⁷⁹ Bediüzzaman Said Nursî (ö.1960). *Lem'alar*, Sözler Yayınevi, İstanbul, 1995, s.294.

¹⁸⁰ Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XVII/215.

¹⁸¹ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 56.

de bize sana nasıl salavat getireceğimizi öğret.’ Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) salî bârik duâlarını öğretmiştir.¹⁸²

Namazda teşehhüdde salavat okumak cumhura göre müstehaptır. İmam Şâfi ise, namazda okumanın farz olduğunu, bilerek okunmazsa namazı iâde etmenin gerekeceğini söyleyecek kadar salavâta önem vermiştir.¹⁸³

Kurtubî salavat getirmeyi şöyle yorumlar:

‘Allah hiçbir peygambere yapmadığı şekilde, Peygamberimizin değerini göstermek için, ona salât u selam getirmeyi emretmiştir. Ömürde bir defa salât u selam getirmenin farz olduğunda şüphe yoktur. Sehl bin Abdullah demiştir ki:

“Salavat getirmek ibadetlerin en faziletlisidir. Çünkü Allah onu kendi yapmış, meleklerle yaptırmış ve kullarına da emretmiştir.” Diğer ibadetler böyle değildir.¹⁸⁴

İbni Kesîr’in yorumu ise şöyledir:

‘Bu Âyetten maksat şudur. Yüce Allah kulu ve peygamberi Hz. Muhammed’in kendi katındaki değerini mele-i âlâ sakınlarına haber vermiştir. Mukarreb melekler yanında onu övmüştür. Melekler de ona salât etmişler. Sonra Allah, ulvî alemin övgüsüyle, dünya ehlinin övgüsünün birleşmesi için, ona salât u selam getirmelerini dünya ehline emretmiştir.¹⁸⁵

Âlûsî ise daha farklı bir nükteye dikkat çekerek şöyle demiştir:

‘Sadece ‘melekler’ değil de ‘Allah’ın melekleri’ diyerek Allah’a nispet edilmeleri meleklerin büyüklüğünü, Allah katındaki derecelerini gösterir. Bu da Peygamberimizin büyüklüğünü istilzam eder. Bu çok kalabalık kitlenin asırlar boyu her an Peygamberimize salavat getirmelerinin çokluğunu Yaratıcı’dan başka kimse ihata edemez. Bu ise Peygamberimizi en belîğ, en mükemmel ve en kapsamlı tazimdir.¹⁸⁶

Seyyid Kutub ise, Allah’ın salâtının, Peygamberimiz için en büyük nimet olduğunu vurgulayarak şöyle tefsir etmiştir:

‘Aman Allahım bu ne erişilmez bir derece! Yüce Allah’ın Peygamberimize yönelik övgüsünü bütün evren tekrarlıyor. Peygamberimiz için bundan büyük nimet düşünülemez. Allah’ın ve meleklerin salâtının yanında müminlerin salâtı ne ifade eder ki? Fakat yüce Allah müminlerin salâtü selamlarını kendi salâtü selamı ile yan yana getirerek müminleri şerefliendirmek istemiştir.¹⁸⁷

¹⁸² Buhârî, Ehâdisü’l Enbiyâ, 3370; Müslim, Salât, 66 (406).

¹⁸³ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XXII/ 99; İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, VI/460.

¹⁸⁴ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XVII/215.

¹⁸⁵ İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, VI/457.

¹⁸⁶ Âlûsî, *Rûh ’ul-Meânî*, XXII/109.

¹⁸⁷ Seyyid Kutub, *Fi Zılâli’l Kur’ân*, VIII/348.

Seyyid Kutub'un bu yorumundan şu sonuç çıkar: Bir insana Allah salât ettikten, yani onu rahmetiyle kucakladıktan sonra, diğer insanlar ona salât etse veya etmese ne ifade eder ki? Allah övdükten sonra, insanların onu övmesi, onun değerine bir değer katmaz ki. Evet, bizim salavat getirmemize Peygamberimizin ihtiyacı yoktur. Bizim duamız onun şerefine şeref katmaz. O halde ona salavat getirmeye bizim ihtiyacımız vardır. Onun Allah katındaki yeri o kadar büyüktür ki, Allah bu âyetle adeta: 'Ben O'na değer veriyorum, meleklerim de ona değer veriyorlar, onu övüyorlar. Ey inananlar! Siz benim nazarımda değer kazanmak, şeref kazanmak istiyorsanız siz de ona saygı göstermeli, siz de onun için dua etmelisiniz' demiş oluyor.

Konuya bir de şu açıdan bakabiliriz. Yabancı bir ülkeden bir resmî yetkili geldiği zaman, onu kimin karşıladığına bakarak ona verilen değeri anlayabiliriz. Bir müsteşar karşılıyorsa verilen değer o kadar, bakan karşılıyorsa o kadardır. Ama misâfiri, karşılama ekibine başbakanı ve bütün bakanları alarak, cumhurbaşkanı bizzat kendisi devlet töreniyle karşılıyorsa, o yabancı ülke yetkilisine en üst düzeyde değer verildiğini anlarız. İşte aynen öyle de Yüce Allah kendi vahdaniyetine önce bizzat kendisi şahitlik ettiği, sonra meleklerine, sonra ilim sahiplerine şahitlik ettirdiği gibi¹⁸⁸, aynı sıralamayı bu âyette de görüyoruz. Peygamberimizi bizzat kendisi övüyor, keyfiyetini tam bilemediğimiz ve sınırlarını kavrayamadığımız şekilde iltifat ediyor, en kerim kulları olan meleklerle övdürüyor, sonra kendisine iman eden herkesi onu övmeye ve ona saygı duymaya çağırıyor. Kainatta iman eden tüm şuurlu varlıkları, insanları ve cinleri adeta alarma geçiriyor. Peygamberimize salât u selam getirmeyi emrediyor. İbni Âşur'un da dediği gibi Nebinin makamının büyüklüğü, salâtın da en büyüğünü gerektirir.¹⁸⁹ Bu durum Peygamberimizin Rabbi katındaki erişilemez konumunu göstermeye ne güzel örnektir.

Allah'ın, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e salavat getirilmesini emretmesi iltifâtı üzerine, hadiste geçtiği üzere, bir salât edene on salatla karşılık vereceği müjdesi, Peygamberimize yapılan bu iltifâtı daha da taçlandırmıştır: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ جَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ وَالْبُشْرَى فِي وَجْهِهِ ، فَقُلْنَا : إِنَّا لَنَرَى الْبُشْرَى فِي وَجْهِكَ ، فَقَالَ : " إِنَّهُ

¹⁸⁸ Bkz. 'شهد الله أنه لا إله إلا هو والملائكة وأولوا العلم قائماً بالقسط لا إله إلا هو العزيز الحكيم'. Allah'tan başka tanrı bulunmadığına şahid bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka tanrı olmadığına şahittirler.' 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 18.

¹⁸⁹ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXII/97.

Yüce Allah Peygamberimize ‘وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ’ ‘Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik’¹⁹³ diyerek iltifat ettikten sonra, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in müminler için nasıl bir nîmet olduğunu ayrıca hatırlatmıştır. لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ‘Gerçekten Allah, kendi içlerinden birini, onlara âyetlerini okuması, onları her türlü kötülüklerden arındırması, kendilerine kitap ve hikmeti öğretmesi için resul yapmakla, müminlere büyük bir lütuf ve inâyette bulunmuştur. Halbu ki daha önce onlar besbelli bir sapıklık içinde idiler.’¹⁹⁴

Sapıklık içinde bocalayan insanlara Allah’ın en büyük nimeti onlara peygamber göndermesidir.¹⁹⁵ Bu âyet Hz.Peygamberin zâtî değerine ve onun gönderilmesiyle Allah’ın nimetinin büyüklüğüne işaret eder.¹⁹⁶ Peygamber gönderilmesi bir nîmet ise, peygamberlerin en büyüğünün gönderilmesi nîmet içinde ikinci bir nîmettir.

Yahudiler ve Hristiyanlar, Hz.Mûsâ ile, Hz. İsa ile, Tevratla ve İncil ile Araplara karşı iftihar ediyorlardı. Arapların ise onlara karşı övünebilecekleri bir şeyleri yoktu. Allah Peygamberimizi ve Kur’ân’ı gönderdiği zaman, Arapların şerefi ve dolayısıyla ona îman eden herkesin şerefi, bütün toplumların şerefinden üstün olmuştur.¹⁹⁷

Evet bizim için Allahın en büyük lütfu, Hz. Muhammed (sav)’i bize peygamber olarak göndermesidir. Kur’an’ı bize o getirmiştir ama, o gelmeseydi ve rehberlik etmeseydi, Kur’an’ı bile anlayamazdık. Kur’an’nın bize emrettiği sırât-ı müstakîmi o bize göstermeseydi anlayamazdık. O Kur’an’ı yaşamış ve önümüze bir yol olarak çizmiştir. Nitekim Taberî ve İbni Atiyye (ö.546) gibi müfessirler âyetle geçen hikmet kelimesini, Allah’ın Hz.Peygamberin lisanı üzere müminler için çizdiği yol ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’in beyanı olarak tefsir etmişlerdir.¹⁹⁸

Seyyid Kutub bu hakikati,

¹⁹³ 21. Enbiya Sûresi, Âyet 107.

¹⁹⁴ 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 164.

¹⁹⁵ Ebu Ali Fadl bin Hasan et-Taberî. (ö.548) , *Mecmaul Beyan fî Tefsir’il Kur’an*. c. I. Şeriket’ül Maarifi’l İslamiyye Seyyid Fadlullah Tabatabai, s.532; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, V/400.

¹⁹⁶ Seyyid Kutub, *Fi Zilali’l Kur’an*, II/234.

¹⁹⁷ Râzî, *Mefâtiḥ’ul Gayb*, IX/65.

¹⁹⁸ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, VI/212; İbni Atiyye, *Muharrerü’l Veciz*, I/537.

‘Yaratıklarının hiçbirinden karşılık beklemeden sınırsız keremine gark eden yüce Allah’ın onlara Âyetlerini ve sözlerini anlatan bir peygamber göndermekle kendilerini saran lütfu olmasaydı, şu insanlar ve şu yaratıklar ne yapabilirlerdi?’¹⁹⁹

diye sorarak dile getirir.

Aynı zamanda bu âyet, Bakara Sûresi’nin 151. Âyeti²⁰⁰, Cuma Sûresi’nin 2. Âyetiyle²⁰¹ beraber Hz. İbrahim (as)’ın duasının kabul olduğunu ve Hz. İsa’nın müjdesinin gerçekleştiğini gösterir. Hz. İbrahim şöyle dua etmiş ve devamındaki âyette Hz. İsa Peygamberimizi şöyle müjdelemiştir. *رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ* ‘Ey Rabbimiz! Onların içinden öyle bir resul gönder ki; kendilerine Senin âyetlerini okusun, onlara kitabı ve hikmeti öğretsin Ve onları tertemiz kılın. Muhakkak ki azîz sensin, hakîm sensin! (Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibisin!)’²⁰² *وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ* ‘Vaktâ ki, Meryem oğlu İsa da: “Ey İsrail oğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat’ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi “Ahmed” olacak bir resulü müjdelemek üzere gönderildim” demişti.’²⁰³

Bütün müfessirler Hz. İbrahim’in bu duasıyla ve Hz. İsa’nın müjdesiyle gönderilen elçinin Peygamberimiz olduğu husunda ittifak etmişler ve ‘ben İbrahim’in duası, İsa’nın müjdesiyim’ hadisini zikretmişlerdir.²⁰⁴ Peygamberlerin son nebi olan Peygamberimizi müjdelemelerine daha sonra ayrıca değineceğiz.

Evet, O (s.a.v.), Kur’an’ın fermanıya, müminler için en büyük nimet ve âlemler için bir rahmettir.

¹⁹⁹ Seyyid Kutup, *Fi Zılâli’l Kur’ân*, II/234.

²⁰⁰ Bkz. ‘Nitekim size âyetlerimizi okuması, sizi tertemiz hale getirmesi, size kitap ve hikmeti ve bilmediğiniz nice şeyleri öğretmesi için sizden birini elçi gönderdik.’

²⁰¹ Bkz. *هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ* ‘O, ümmîler arasından, kendilerinden olan bir elçi gönderdi. Bu elçi onlara Allah’ın âyetlerini okur, onları inançlarına ve davranışlarına bulaşmış kirlerden arındırır, onlara kitabı ve hikmeti öğretir. Halbu ki daha önce belli ve kesin bir sapıklık içinde idiler.’

²⁰² 2. Bakara Sûresi, Âyet 129.

²⁰³ 61. Saf Sûresi, Âyet 6.

²⁰⁴ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, II/573-574, XXII/613; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, I/151; Zemahşerî, *Keşşâf*, I/323; Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, IV/72, XXIX/314; Ayrıca bkz. Ebu’l Kâsım Süleyman bin Ahmed Et-Taberânî. (ö.360). *Mu’cemu’l Kebîr*, XVIII/631, Mektebetü İbn-i Teymiyye, Hamdi Abdulmecid Selefî (Thk.), Kahire, Ts, s.253

1.8. ÖMRÜNE YEMİN EDİLMESİ

Tefsîr Usûlünde, Kur'an ilimlerinden biri de 'Aksâmu'l Kur'an' denilen yeminlerdir. Kur'ân-ı Kerim'de Allah pek çok şeye yemin etmiştir. Bunların bazısında Allah Teâlâ, bazen kendi yüce zâtına yemin etmiş, bazısında kıyâmet gibi önemli olaylara, bazen de semâ, şems, kamer, necm, leyl, asr gibi tabiatta bulunan önemli varlıklara yemin etmiştir. Bu yeminler her zaman bir şeyi te'yid etmek için değil; bazen de kendisi için yemin edilen şeyin kıymet ve önemine işaret etmek ve kadrini yüceltmek için ve dinleyenlerin o şeye karşı dikkatlerini çekmek için kullanılmıştır.²⁰⁵

İşte bir şeyin kıymet ve önemine işaret etmek için yapılan yemine belki de en güzel örnek, Allah'ın Peygamberimizin ömrüne yemin ettiği âyettir. Lut kavminin anlatıldığı bir yerde Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: لَعْمُرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ

‘(Resulüm!) Hayatın hakkı için onlar, kendilerini öylesine kaybetmişlerdi ki sarhoşlukları içinde sürünüp gitmekte idiler.’²⁰⁶

Âyette Peygamberimizin hayatına yemin edenin melekler olabileceğini söyleyenler olsa da, Allah Teâlâ olduğu konusunda müffesirler ittifak etmişlerdir.²⁰⁷

Abdullah ibn Abbas (ra) bu âyetle alâkalı olarak: ‘Allah Hz. Muhammed’den daha değerli, daha keremli birini yaratmamıştır. Çünkü ben Allah’ın onun hayatı dışında birisi için yemin ettiğini duymadım’ demiştir.²⁰⁸

Evet Peygamberimiz, yaratılmışların en kerimidir. Yüce Allah, yarattığı kulları ve varlıkları içinde kendisine ondan daha sevgili birini yaratmamıştır ve onun hayatından başka birinin hayatı üzerine yemin etmemiştir.²⁰⁹

1.9. TESELLÎ EDİLMESİ

En yüce ahlaka sahip olan Peygamberimizin,²¹⁰ tebliğ vazifesini yaparken, göreceği mukâvemet karşısındaki üzüntüsünü, cennet’e davet ettiği insanların cehennem’e doğru sürüklenmeleri karşısındaki inkisarlarını ve rakik kalbinin nasıl daraldığını en iyi bilen, tabii ki ona herkesten daha yakın olan Yüce Allah’tı. Ve

²⁰⁵ Mennâu'l Kattân. *Mebâhis Fî Ulûmi'l Kur'ân*. Mektebetün Vehbetün, Ts., s.286.

²⁰⁶ 15. Hicr Sûresi, Âyet 72.

²⁰⁷ Kadı İyaz. (ö.544). *Şîfa-i Şerîf*, Suat Cebeci (Çev.), Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, s.34.

²⁰⁸ Taberî, Camiul Beyan, XIV/91; Râzî, *Mefâtiḥ'ul Gayb*, XIX/161.

²⁰⁹ Şevkânî, *Fethu'l Kadîr*, III/190; Suyûtî, *Hasâisü'l Kübrâ*, s.411.

²¹⁰ Bkz. وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ‘Ve elbette sen üstün bir ahlak üzeresin’. 68. Kalem Sûresi, Âyet 4.

onun üzülmemesini hiç istemiyordu. Bunu için nebîsini tesellî mahiyetinde pek çok âyet indirmiştir.

Bu kategorideki âyetleri üç grupta inceleyeceğiz. Birinci grupta, duyduğu derin üzüntüyü hafifletmek için genellikle وَلَا تَحْزَنْ , وَلَا يَحْزُنْكَ , وَلَا يَحْزُنْكَ gibi kelimelerle, üzülmemesini tavsiye eden âyetler; ikinci grupta, إِنَّ يَكْذُوبُ gibi kelimelerle, önceki peygamberlerin de yalanlandığını hatırlatarak teselli eden âyetler ve üçüncü grupta ise, şirkte ısrar edenlerle alakalı Peygamberimizin sorumluluğunun olmadığını hatırlatarak onu rahatlatan âyetler olacak.

1.9.1 Üzülmemesini Tavsiye Eden Âyetler

Peygamberimiz büyük bir sorumluluk şuuruyla, insanların iman etmelerini büyük bir hırsla istiyor ve yaptığı tebliğlere olumlu cevap vermeyen müşrikler karşısında son derece üzülmüyordu.

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

‘Şimdi, bu söze inanmazlarsa, demek sen onların ardına düşüp nerdeyse kendi kendini yiyip tüketeceksin!’²¹¹ âyeti ile, ‘Onlar iman etmiyor diye üzüntüden nerdeyse kendini yiyip tüketeceksin’²¹² âyetlerinde üzüntüsünün derinliğini anlayabiliyoruz.

Bu âyetlerde Peygamberimize iltifat yüklü teselli vardır. Allah, Peygamberimizin ümmetine olan kemali şefkatini, iman etmeleri için hırslanmasını²¹³ ve inkar etmeleri karşısındaki derin üzüntüsünü vurgulayıp onu teselli etmektedir.²¹⁴

‘Ya Rabbi kavmim bu Kur’an’ı büsbütün terk ettiler’²¹⁵ âyetindeki mazmun gibi, getirdiği mesajı inkâr etmeleri karşısında, Peygamberimizin üzüntüsünün şiddetini, adeta kendisini yiyip bitirdiğini anlıyoruz. Allah da üzüntüsünü izale etmek, onun kavmini inzar konusunda bir kusuru olmadığını bildirmek ve onu teselli etmek için bu âyetleri indirmiştir.²¹⁶

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوكَ اللَّهُ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِطًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

²¹¹ 18. Kehf Sûresi, Âyet 6.

²¹² 26. Şuara Sûresi, Âyet 3.

²¹³ Bkz. حَرِيصٌ عَلَيْكَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ‘Size karşı çok hırslıdır ve müminlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.’ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 128.

²¹⁴ Taberî, Camiul Beyan, XXI/67; Âlûsî, *Rûh ’ul-Meânî*, XIX/88; Ebussuud, *İrşâd-u Akli’s-Selîm*, X/424; Şevkânî, *Fethu’l Kadîr*, IV/125.

²¹⁵ Bkz. وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا 25. Furkan Sûresi, Âyet 30.

²¹⁶ Bikâî, *Nazmu’d-Dürer*, XIV/6.

‘İnkâra koşuşanlar seni üzmesin. Onlar Allah’ın dînine asla zarar veremezler. Allah onlara âhirette nasip vermemeyi diliyor. Onlara büyük bir azap vardır.’²¹⁷

Allah, Peygamberimizi hem teselli ediyor, hem de düşmanlarına karşı ona yardım edeceğini müjdeliyor.²¹⁸

Peygamberimizin duyduğu üzüntü iki şekilde yorumlanmıştır. Birincisinde o, muhataplarının küfürde ısrar etmeleri ve hidayete yanaşmamaları karşısında, neredeyse kendine zarar verecek derecede aşırı üzülmüyordu. Allah ‘küfürde yarışanlar seni üzmesin’ diyerek bu kadar üzülmekten onu men ediyor. İkincisi, Hz. Peygamber (s.a.v.) kâfirlerin kendisine ve dolayısıyla İslam dinine zarar vermelerinden korkuyordu. Allah, ‘İnkâra koşuşanlar sana kaygı vermesin, onlar Allah’ın dînine asla zarar veremezler’ demek sûretiyle Peygamberimizi tesellî ve teskin etmiştir.²¹⁹

Kurtubî, sebebi nüzul olarak Müslüman olan bir topluluğun, müşriklerin korkusuyla irtidat etmesi karşısında Hz. Peygamber (s.a.v.)’in çok üzülmeye üzerine bu âyetin indiğini söyler.²²⁰

Bu âyetteki aynı lafızlarla gelen başka bir iki teselli âyeti de şöyledir:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ

‘Ey Peygamber! Kalpleri iman etmediği halde ağızlarıyla “iman ettik” diyenlerden küfürde yarışanlar seni üzmesin.’²²¹ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ ‘Her kim de dini inkâr ederse, onun küfrü seni üzmesin.’²²²

Yüce Allah, burada da elçisini teselli etmiş²²³, teselliye en fazla muhtaç olduğu böyle bir anda, ona ‘ey Nebi’ yerine, ‘ey Resul’ diye hitap ederek onu tazim etmiştir.²²⁴ Risâlet vazifesini yaparken de, küfürde ısrar edenler karşısında derin üzüntüye kapılan Peygamberimizi, kendisini üzmemesi noktasında tesellî etmiştir.²²⁵

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ

²¹⁷ 3. Âl-i İmran Sûresi, Âyet 176.

²¹⁸ Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, I/334.

²¹⁹ Râzî, *Mefâtih’ul Gayb*, IX/106.

²²⁰ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, V/429.

²²¹ 5. Maide Sûresi, Âyet 41.

²²² 31. Lokman Sûresi, Âyet 23.

²²³ Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, VII/482.

²²⁴ Râzî, *Mefâtih’ul Gayb*, XI/183.

²²⁵ İbnül Cevzî, *Zâdû’l Mesîr*, VI/325; İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XXI/178.

‘Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımı iledir. Kâfirlerin yüz çevirmelerinden mahzun olma, yaptıkları hilelerden dolayı da telaş edip darlanma.’²²⁶

‘Sen onlardan ötürü sakın üzülme ve onların kuracakları tuzaklardan dolayı asla tasalanma!’²²⁷ ve ‘لَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ’²²⁸ ‘Biz onların söyledikleri şeylerden dolayı göğsünün daraldığını çok iyi biliyoruz’²²⁸ âyetlerinde Yüce Allah, ‘Ey en büyük Resul! Seni inkar etmelerine, sana düşmanlık yapmalarına karşı üzülme, tevekkül et, Allah sana kâfidir. Sana yardım edecek, sana arka çıkacak ve seni onlara karşı muzaffer edecek olan Allah’tır’²²⁹ diyerek tesellî ederken; ‘فَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ’ ‘O halde ey Resulüm, üzülme sen onların laflarına, onların gizlediklerini de iyi biliriz, açıkladıklarını da, sen hiç tasalanma!’²³⁰ âyeti ile, ‘şair demelerine, sihirbaz demelerine üzülme, aldırış etme’ diyerek Peygamberimizi teselli etmiştir.²³¹

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

‘Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette pekiyi biliyoruz. Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar; fakat o zalimler, bile bile Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorlar’²³² âyetinde ise, ‘لَا يُكَذِّبُونَكَ’ ‘Seni yalanlamıyorlar’ ifadesinde daha farklı bir ayrıntı vardır. Bundan maksat, o müşrikler Peygamberimizi yalancılıkla suçlamıyorlardı. Onun doğruluğu, ona ‘el-emin’ lakabını vermeleriyle Mekke’de müsellemdi. Dolayısıyla ‘Allah’tan getirdim’ dediği âyetlerde yalan söylemediği beliydi.²³³ Ama müşrikler bu âyetlerde emredilen hakikatleri inkâr ediyor, onları kabul etmiyorlardı. O zaman mânâ, ‘Ey Resûlüm! Onların yalanladıkları sen değilsin. Onlar benim âyetlerimi yalanlıyorlar. Sen üzülme, onların düşmanlığı sana değil banadır’ şeklinde olmaktadır. Yani Allah, vazifesini hakkıyla yapan elçisine yapılan hakaretleri, düşmanlıkları, onu korumak ve tesellî etmek için kendi üzerine almaktadır.

²²⁶ 16. Nahl Sûresi, Âyet 127.

²²⁷ 27. Neml Sûresi, Âyet 70.

²²⁸ 15. Hicr Sûresi, Âyet 97.

²²⁹ İbni Atiyye, *Muharreru’l Veciz*, V/494; İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, III/285, IV/615; Bîkâî, *Nazmu’d-Dürer*, XI/283; Âlûsî, *Rûh’ul-Meânî*, XIV/382.

²³⁰ 36. Yâsin Sûresi, Âyet 76.

²³¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/485; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XVII/488.

²³² 6. Enam Sûresi, Âyet 33.

²³³ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, VII/199.

1.9.2. Önceki Peygamberlerin de Yalanlandığını Hatırlatan Âyetler

İnsanın bir musibetle mücadele ederken hissettiği acı ile, pek çok kişinin aynı musibetle mâlul olduğunu bildiği zamanki hali aynı değildir. Mesela herkesle beraber açlık çeken bir insanın hissettiği acı, karnı tok ve keyfi yerinde insanların arasında, tek başına açlık çeken bir insanın hissettiği acıya göre elbette daha hafif olur. Halk arasında ‘elle gelen düğün bayram’ diye bir söz vardır. Bir depremde bütün evler yıkıldığında evi yıkılan bir insanın üzüntüsü elbette büyük olur ama herkesin evi sapaşğlam dururken, sadece kendi evi yıkılan bir insanın üzüntüsü daha da katlanacaktır. Yani bir mûsibetin umumi gelmesi, tek kendisine gelmesine kıyasla insanı psikolojik olarak rahatlatır. İşte bir beşer olan Peygamberimiz, ele alacağımız bu âyetlerde, diğer peygamberlerin çektikleri kendisine hatırlatılarak bu yönden teselli edilmiştir.

إِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ... فَلَا تُذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

‘Eğer seni yalancı sayarlarsa buna üzülme. Senden önceki peygamberler de yalanlandı... O halde insanlardan ötürü üzülüp kendini mahvetme! Çünkü Allah onların bütün yaptıklarını bilir.’²³⁴

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

‘Eğer seni yalanlıyorlarsa, üzülme. (Bu yeni bir şey değil) Onlardan öncekiler de gerçeği yalan saymışlardı. Resulleri onlara parlak deliller, kitaplar ve özellikle aydınlatıcı bir kitapla gelmişlerdi.’²³⁵

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ

‘Eğer onlar senin nübüvvetini yalan saydırlarsa, üzülme! Zaten senden önce açık deliller, mucizeler, sahifeler ve nurlu kitaplar getiren nice Resullere de yalancı denilmişti.’²³⁶

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ

‘Sana söylenenler, senden önceki peygamberlere söylenen sözlerden başka bir şey değildir. Senin Rabbin hem mağfîret, hem de gayet acı bir azap sahibidir.’²³⁷

Bu âyetlerden maksat, peygamberler arasında yalanlananın tek kendisi olmadığını bildirerek müşriklerden ve Yahudilerden gördüğü eziyetler karşısında

²³⁴ 35. Fatır Sûresi, Âyet 4,8

²³⁵ 35. Fatır Sûresi, Âyet 25.

²³⁶ 3. Al-i İmran Sûresi, Âyet 184.

²³⁷ 41. Fussilet Sûresi, Âyet 43.

Allah'ın nebisini tesellî etmesidir.²³⁸ Tarih boyunca bütün kâfirlerin âdeti, peygamberleri yalanlamak ve onları ta'n etmek olmuştur. Bu iş bütün milletlerde, peygamberlerin ve onların yolunda giden tebliğcilerin başlarına gelmesi kaçınılmaz bir imtihan olmuştur. Bu âyetlerle yüce Allah nebisine: 'Ey kavminin inkâr etmesi karşısında canı sıkılan, içi daralan ve onların iman etmelerini çok arzulayan Peygamberim! Senden önceki Peygamberler de yalanlandılar ama sabrettiler ve müşriklerin ezalarına tahammül ettiler. Sen bu hususta yalnız değilsin. Buna şaşırma ve üzülmeye. Sen de onların yolundan git ve sabret'²³⁹, dilediğini dalâlette bırakacağı, dilediğini de doğru yola ileteceği hususunda Allah'a teslim ol'²⁴⁰ demiş olmaktadır.

1.9.3. Tebliğden Başka Bir Sorumluluğunun Olmadığını Hatırlatan Âyetler

İnsan sevdiği, değer verdiği insanları tesellî etme ihtiyacı hisseder. Çok umursamadığımız birini üzgün görsek bile, pek ilgilenmeyebiliriz. Ama bir arkadaşımızı üzgün gördüğümüzde hemen yanına gider, derdini sorar ve onu teselli etmeye çalışırız. Mesela bir öğretmen arkadaşımız çok uğraştığı halde sınavda zayıf alan öğrencilerine üzüyor kendini yiyip bitiriyorsa, 'hocam sen elinden geleni yaptıysan, çalışmayan dersi dinlemeyen öğrencilere bu kadar üzülmeye, kendini mahvetmeye' diyerek onu teselli ederiz. Aynen bunun gibi, müşriklerin kapılarına defalarca gidip, kendilerine Allah'ın âyetlerini tebliğ etmek için her fırsatı değerlendiren Allah Resulü, müşriklerin dünya imtihanında zayıf alıp Cehennem'e doğru sürüklendiklerini gördükçe o kadar çok üzülyordu ki, pekçok âyette Allah, onların bu durumlarında Peygamberimiz için bir sorumluluk olmadığını hatırlatmıştır.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ

'Biz seni sırf Kur'ân'la müjdelemen ve uyarman için gerçeğin ta kendisi olarak gönderdik. Yoksa sen cehennemliklerden ötürü sorguya çekilecek değilsin.'²⁴¹

gibi âyetlerde de ifade edildiği gibi, Hak'tan kendilerine getirip tebliğ ettiğin şeyler hususunda inkar edenler için artık sana bir mesuliyet yoktur. Sen onların inançları

²³⁸ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, VI/286.

²³⁹ Mâturidî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV/171; Râzî, *Mefâtih'ul Gayb*, IX/127; İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, IV/186.

²⁴⁰ İbni Atiyye, *Muharreru'l Veciz*, IV/430.

²⁴¹ 2. Bakara Sûresi, Âyet 119.

hakkında hesaba çekilmeyeceksin.²⁴² Çünkü sen عَلَيْهِمْ بِمُصِيطِرٍ ‘Onlar üzerinde zorlayıcı değilsin.’²⁴³ Onları zorla iman ettirecek değilsin. وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا ‘Kim itaatten yüz çevirirse aldırma, zaten seni üzerlerine bekçi göndermedik.’²⁴⁴ لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ‘Senin onlarla hiç bir alakan yoktur. Onların işi Allah’a aittir’²⁴⁵ Onların cezayı haketmeleriyle senin bir alakan yoktur. Onlar senin vazifeni yapamamandan dolayı değil kendi amelleri yüzünden cezayı hakettiler.²⁴⁶

Görüldüğü gibi elçilik görevini en güzel şekilde yerine getiren Peygamberimizi, Yüce Allah, hayatı boyunca karşılaştığı zorluklar karşısında, değişik usul ve ifadelerle onlarca âyetle teselli etmiştir.

1.10. HER ZAMAN ALLAH TARAFINDAN DESTEKLENMESİ

Allahu Teâlâ Peygamberimizi hayatı boyunca hiç yalnız bırakmamış, her zaman inâyetiyle yanında olmuş, ona cephe alan kim olursa olsun, herkese karşı nebisini daima desteklemiştir. Müşriklerin ve Yahudilerin öldürme teşebbüsleri, münafıkların inciten dedikoduları ve hanımlarının Hz.Peygamberi üzebilecek tavırları karşısında Allah bu desteğini her zaman hissettirmiştir.

Kur’ân’ın nâzil olmaya başladığı ilk zamanlarda vahiy bir müddet kesilmişti. Bu kesintinin kaç gün sürdüğü ile ilgili 12, 15, 25 ve 40 gün gibi, farklı rivâyetler vardır.²⁴⁷

İbni Âşur bu farklı rivâyetleri telif etmiştir. Ona göre vahiy iki defa kesintiye uğramıştır. İlki 40 gün sürmüş, çok erken dönem olduğu için, vahiy olayı henüz Mekke’de çok yayılmadığı için bunu müşrikler farketmemiş, ondan sonra Müddessir ve Müzzemmil Sûreleri nâzil olmuştur. İkinci kesinti ise 12 gün sürmüştü ve işte bu arada müşrikler Peygamberimizle alay etmeye başlamışlar, hatta Ümmü Cemil gibi, ‘Şeytanı onu terketti’ diyecek kadar ileri gidenler olmuş²⁴⁸ ve

²⁴² Taberî, *Câmiu’l Beyân*, II/480; Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, II/199; Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, IV/33.

²⁴³ 88. Gâşîye Sûresi, Âyet 22.

²⁴⁴ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 80.

²⁴⁵ 6. En’am Sûresi, Âyet 159.

²⁴⁶ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, VIII/192.

²⁴⁷ Bkz. Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzil*, VIII/453; Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, XXXI,210; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XXII/337.

²⁴⁸ Buhârî, *Teheccüd*, 1125; Müslim, *Cihad ve Siyer*, 114 (1797).

Peygamberimiz bu duruma çok üzülmüştü. Bunun üzerine Yüce Allah peygamberine sahip çıktığını göstermiş,

‘Güneşin yükselip en parlak halini aldığı kuşluk vaktine, sükûnete erdiği zaman geceye yemin olsun ki, Ey Resulüm! Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da’ âyetlerini indirmiştir.²⁴⁹

İşte Peygamberimizin, ‘acaba Rabbimi darıltacak bir şey mi yaptım da vahiy kesildi’ diye için için düşündüğü, ‘Şeytanı onu terketti’ diye dedikoduların yapıldığı, bir peygamber için en zor durum sayılabilecek böyle bir durumda, Yüce Allah, kalbine inşirah salacak ifadelerle, te’kid ve yeminlerle Rabbisinin ona darılmadığını, onu terk etmediğini ilan eden âyetler indirmiştir. Böylece nebisinin hüznünü gidermiş, kırık kalbini tamir etmiş, destekçisinin her zaman Allah olduğunu ona hissettirmiştir.

‘Ey Peygamber! Allah sana ve seninle beraber olan müminlere kâfidir.’²⁵⁰ Âyet ‘yardımcı olarak Allah yeter’ manasındadır ve Mekke döneminde, Hz. Ömer kırkıncı kişi olarak Müslüman olduğu zaman inmiştir. İkinci bir rivayette ise Bedir Savaşı öncesinde, nazil olmuştur.²⁵¹

‘Eğer birtakım hilelerle seni aldatmak isterlerse, hiç endişe etme! Allah sana yeter. Seni yardımıyla ve bir de müminlerle destekleyen O’dur.’²⁵²

‘Eğer Siz Peygambere yardımcı olmazsanız, Allah vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine yardım eder.’²⁵³ Bu üç âyette de Allah hain insanların şerlerinden onu koruyacağını garanti etmiş,²⁵⁴ ‘ey Resulüm, her durumda ben senin yanıdayım, ben sana yeterim’ diyerek Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kalbine güven vemiştir. Bir insanı destekleyen Allah olursa ona kim zarar verebilir ki?

Hz. Peygamber (s.a.v.)’i incitenleri, Allah laneti ve azabı ile tehdit etmiştir: ‘Allah ve Resulünü

²⁴⁹ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXX/396.

²⁵⁰ 8. Enfal Sûresi, Âyet 64.

²⁵¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, II/597; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, X/67.

²⁵² 8. Enfal Sûresi, Âyet 62.

²⁵³ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 40.

²⁵⁴ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, X/61.

(çirkin iddia ve davranışlarıyla) incitenlere Allah dünyada da, âhirette de lânet etmiş ve onları zelil eden bir azap hazırlamıştır.²⁵⁵

Âyet Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, Hz. Safiyye binti Huyey ile evlenmesini dillerine dolayan, ‘bir Yahudi kızıyla evlendi’ diyerek ayıplayanlar hakkında inmiştir. Başka bir rivayete göre, Peygamberimiz Hz. Üsame’yi, babası Zeyd bin Harise’nin şehit olduğu topraklara cihada gidecek bir ordunun başına komutan tayin ettiği zaman, insanların bazıları bu konuda Peygamberimizi ayıplamışlardı. Çünkü Hz.Üsame, hem mevâlidendi, hem de on sekiz yaşında genç bir delikanlıydı. İnsanların bu tavırları Hz. Peygamber (s.a.v.)’i üzmüş, bunun üzerine de bu âyet nazil olmuştu.²⁵⁶

Âyette ‘Allah’a ezâ ile Resulüne ezâ’ nın beraber zikredilmesi, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e eziyet etmenin Allah’ı gazaplandıracağına işarettir. Çünkü Peygambere eziyet etmek Allah’a eziyet etmek gibidir.²⁵⁷ Peygamberimiz de bu konuyu bir hadisinde şöyle buyurmuştur: ‘Ashabım hakkında Allah’tan korkun, benden sonra onları hedef edinmeyiniz. Çünkü onları seven bana sevgisi dolayısıyla sevmiştir. Onlara buğzeden de bana olan buğzu dolayısıyla buğzetmiş demektir. Onlara eziyet eden bana eziyet etmiş olur, bana eziyet eden de Allah’a eziyet etmiş demektir. Allah’a eziyet eden kimseyi de çok geçmeden Allah yakalar.’²⁵⁸

İnsanların Allah’ı incitmeleri düşünülebilir mi? Aslında âciz insanlar zaten Allah’ı incitemez ve O’na eziyet edemezler. Böyle bir işe ne güçleri yeter ne de elleri yetiştir. Fakat bu ifade Allah’ın Peygamberimizin incitilmesinden kaynaklanan duyarlılığını ifade etmek içindir.²⁵⁹

Konu aynı lafızlarla başka bir âyette de şöyle geçer:

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُنْذِرُ خَيْرَ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

‘Onlardan bazıları Peygamberi incitmek için “O herkese kulak veren safin biridir” derler. De ki: “Evet öyledir, ama hep hakkınızdaki iyi sözlere kulak veren

²⁵⁵ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 57.

²⁵⁶ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/179,

²⁵⁷ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XXII/104.

²⁵⁸ Tirmizî, *Menâkib*, 3862.

²⁵⁹ Seyyid Kutup, *Fi Zılâli’l Kur’ân*, VIII/349.

biridir, Allah'a inanır, müminlere güvenir. İman edenleriniz için bir rahmettir O!" İşte böylesi bir Peygamberi incitenler yok mu? Onlar için acı bir azap vardır.²⁶⁰

Peygamberimize bu saygısızlığı yapanlar, münafıkların ileri gelenlerinden Nebtel bin Haris ve Cülas b. Süveydî gibi kimselerdi. Peygamberimiz Nebtel için, 'kim şeytanı görmeyi isterse, Nebtel bin Haris'e baksın' buyururdu. Nebtel ile Cülas farklı meclislerde aralarında konuşurlarken, Peygamberimiz hakkında ileri geri konuşmuşlar, içlerinden bazıları "Onun hakkında böyle dedikodu yapmayınız, korkarız ki, kulağına gider, o zaman da bizim için iyi olmaz." demişlerdi. Cülas b. Süveydî ve Nebtel bin Haris nifakta bir olduklarından birbirine benzer şekilde, "Biz dilediğimizi söyleriz, sonra da onun yanında söylediğimizi inkâr ederiz, üstüne bir de yemin ederiz, o da hemen bizim doğru söylediğimize inanır, Muhammed duyduğuna inanan bir kulaktır." demişlerdi. Bunun üzerine âyet nazil oldu.²⁶¹

Bir rivâyet de şöyledir: Cülas b. Süveydî ve Vedia bin Sabit gibi münafıklar oturmuş Peygamberimizin dedikodusunu yapıyorlardı. 'Eğer Muhammed hak üzere ise biz eşekten daha kötü olalım' diyerek hakaret ettiler. Ensardan Âmir bin Kays isminde bir delikanlı bunları duydu. Sinirlenerek 'evet Hz.Muhammed hak üzeredir ve sizler eşekten daha kötüsünüz' diye bağırdı, gelip Peygamberimize haber verdi. Peygamberimiz onları çağırıp konuştuklarını sorunca 'Amir yalan söylüyor' diye yemin ederek söylediklerini inkar ettiler. Amir de onların yalan söylediğine yemin etti ve 'ey Allahım aramızı ayır, ta ki doğru söyleyenin doğruluğu ve yalancının yalanı ortaya çıksın' diye dua etti. Ardından bu âyet nazil oldu.²⁶²

Hamdi Yazır âyeti şöyle yorumlamıştır:

'Araplar casusa "ayn", yani "göz" dedikleri gibi, her söylenene kanan, her işittiğine inanan saf kimseye de "üzün" yani "kulak" derlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de münafıkların kabahatlerini yüzlerine vurmaz, merhamet ve kerem gösterirdi. Özellikle yemine çok saygı gösterirdi. Onlar da onun bu tutumunu, onun saflığına verirlerdi. Ondan dolayı böyle söylemişlerdi. Evet Muhammed bir kulaktır, fakat sandığınız gibi değil, bilseniz sizin hayrınıza olan ne güzel bir kulaktır. Çünkü o başka birşey dinlemez hayır ve hak dinler ve sizi dinlerken de sizin hayrınıza dinler, Allah'a iman eder, ve müminlere de inanır. Yani Allah'a iman ettiği için yemini dinler ve müminlerin sözlerine inanır, onları tasdik eder. Ve iman edenlere, (yani sizden imanını açıkça ortaya koyanlara) bir rahmettir. Açıkça ifade ettikleri imanı reddeylemez, kabul eyler, fakat

²⁶⁰ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 61.

²⁶¹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XI/535, Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, VIII/282.

²⁶² İbnül Cevzî, *Zâdü'l Mesîr*, III/460; Râzî, *Mefâtih'ul Gayb*, XVI/118.

hakikatte işin içyüzünü anlamadığından dolayı değil, sırf müminlere olan merhametinden, yumuşaklığından, sabır ve tahammülünden dolayı sırlarını açığa vurmamak, ayıplarını yüzlerine vurmayıp, örtbas etmek suretiyle kabul eyler. Halbuki; "Allah'ın Resulü'nü üzenlere, evet onlara acıklı bir azap vardır."²⁶³

Allah münafıkların Hz. Peygamber (s.a.v.)'i incitecek çirkin bir söz söylemeleri karşısında hemen âyet indirerek nebisini savunmuş, her zaman peygamberinin yanında olduğunu ve destekçisinin her zaman Allah olduğunu göstermiştir. Ayrıca inananlar için bir nimet ve bir rahmet olduğunu vurgulayarak Onu övmüştür. Evet, O küfürden imana, helaktan kurtuluşa ulaştırdığı için ve ahiret günü şefaet edeceği için müminlere bir rahmettir.²⁶⁴

Peygamberimizin âyetin sonunda, Allah'a nispet edilerek 'Resulullah' vasfıyla zikredilmesini İbni Âşur, Peygambere eziyet edenlerin acıklı bir azabı hak ettiklerine işaret olarak yorumlamıştır.²⁶⁵

Eziyet ve hakaretlerden başka daha da ileri gidip Hz.Peygamber'i öldürmek isteyenlere karşı ise şu âyet, Allah'ın her zaman onu koruyacağını haber vermektedir. يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ 'Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilen buyrukları tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan risalet vazifesini yapmamış olursun. Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır. Allah kâfirleri hidâyet etmez, emellerine kavuşturmaz.'²⁶⁶

Âyetin sebebi nüzulü hakkında farklı rivayetler vardır. 625 senesinde Zatürrikâ' Gazvesinde Gavres isimindeki bir müşrik, bir ağacın altında istirahat etmekte olan Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gizlice yaklaşmış ve O'nu öldürmek istemişti. Allah Peygamberimizi korumuş, Gavres bir şey yapamamış ve eli boş dönmüştü. Âyet bu olay üzerine nazil olmuştur.²⁶⁷

Hz. Aişe'nin naklediyor: Bir gece Allah Resulü uyuyamıyordu. 'Sıkıntınız nedir, Ya Resulallah?' dedim. 'Salih bir mümin bu gece nöbet tutsa da uyuyabilsem' dedi. 'Sonra bir aralık kapının önünde silah şakırtısı duyduk. 'Kimdir o?' diye seslendi. Dışardakiler: 'Biz Huzeyfe ve Sad bin Ebi Vakkas, kapınızda nöbet tutmaya

²⁶³ Elmalılı Hamdi Yazır, (ö.1942). *Hak Dini Kur'an Dili*, Feza Gazetecilik, Azim Dağıtm. c.IV, İstanbul, 1992, İsmail Karaçam, (Sad.), s.376.

²⁶⁴ Mâturidî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, II/423.

²⁶⁵ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, X/244.

²⁶⁶ 5. Maide Süresi, Âyet 67.

²⁶⁷ İbni Atiyye, *Muharreru'l Veciz*, II/218.

geldik’ dediler. Hz. Peygamber (s.a.v.) rahatça istirahat etti. Başka zamanlarda da sahabiler Peygamberimizin evinin önünde nöbet tutar onu korurlardı. Sonra bu âyet nazil olunca nöbet tutan sahabilere ‘artık evlerinize gidebilirsiniz, Rabbim beni koruyacak’ demiştir.²⁶⁸

Görüldüğü gibi Yüce Allah, elçisini, gönderdiği dini tebliğ ederken müşriklerden, münafıklardan, Yahudilerden yani tüm düşmanlarından koruyacağını bildirmiş ve destekçisinin Allah olduğunu bildirmiştir. Bunu anlayabiliriz. Çünkü bu çok normaldir. Ne var ki Peygamberimiz Allah katında o kadar değerlidir ki, hanımlarıyla arasında geçen küçük bir meselede, az incinmesi karşısında bile hemen âyet indirmiş ve nebisini desteklemiştir. Bu çok latiftir!

وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا بَايَعَهُ بِهَا قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ. إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ. عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا.

‘Hani bir ara Peygamber, eşlerinden birine sır olarak bir söz söylemişti. Fakat o bunu kumalarından birine haber verince, Allah da bu durumu elçisine bildirdi. O da eşine söylediğinin bir kısmını bildirip, bir kısmından ise vazgeçmişti. Peygamber, o eşine bu sûretle anlatınca o hayret ederek: “Bunu sana kim bildirdi?” dedi. Peygamber de: “Her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah, bana haber verdi” diye cevap verdi. Şimdi ikiniz de ey Peygamber eşleri, eğer kalplerinizin kayması sebebiyle Allah’a tövbe ederseniz ne âla! Yok eğer hislerinize mağlub olup Peygambere karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah onun yardımcısıdır. Cebrail de, salih müminler ve melekler de ayrıca onun yardımcılarıdır. Eğer o sizi boşayacak olursa belki de Rabbi ona sizden daha hayırlı, Allah’a teslimiyet gösteren, mümin, gönülden itaat eden, tövbe eden, kendisini ibadete vermiş, oruca düşkün dul veya bâkireler olarak başka eşler nasib eder.’²⁶⁹

Tefsirlerde farklı rivayetlerle genişçe ele alınan âyette bahsi geçen konuyu şöyle özetleyebiliriz.

Hz. Peygamber (s.a.v.) eşlerinden birine sır olarak bir söz söylemişti. Bu sözün ne olduğu hakkında; Peygamberin bal şerbeti içmemeye yemin etmesi, hanımı Hz. Mariye’ye yaklaşmayacağına dair yemin etmesi ve hilafetin Hz. Ebû Bekir,

²⁶⁸ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, VIII/569; İbnül Cevzî, *Zâdû’l Mesîr*, II/67; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, VIII/92.

²⁶⁹ 66. Tahrim Sûresi, Âyet 3-5.

sonra da Hz. Ömer’e geçeceğini haber vermesi şeklinde üç rivâyet vardır. Fakat asıl nüzül sebebi, Peygamberimizin, îla yaparak hanımlarından bir ay süreyle ayrılıp uzlete çekilmesidir. Kendisine sır verdiği hanımı sırrı koruyamamış, yine Resûlullah’ın eşleri içinden en çok samimi olduğu birine çıtlatmıştı. Bundan haberdar olan Hz. Peygamber (s.a.v.) ona sitem etmiş, bunun üzerine ikisi birbirine arka çıkıp kendisinden bazı maddî taleplerde bulunarak diğer eşlerini de ilgilendirecek tarzda bir dayanışma içine girmişlerdi. Bu durum karşısında Resûlullah, hem dünya hayatının kendi nazarındaki önemsizliğini anlatmak hem de ailesine karşı eğitici bir tedbir uygulayarak onların gerçek iradelerini yoklamak üzere mûtat aile hayatını terketti, dargın bir halde onların odalarında bulunmak yerine îlâ yemini yapıp kendine ait odasında bir ay uzlete çekildi. Ezvâc-ı tâhirâtın hepsi Resûlullah’ı gücendirmiş olmak endişesiyle çok üzüldüler ve odalarında ağlaşmaya başladılar. Böylece ‘Peygamber bütün eşlerini boşamış’ diye bir söylenti yayıldı ve sahâbe-i kiramı bir telaş sardı. Hz. Ömer anlatıyor: ‘Kalktım Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanına gittim ve onu teselli etmek için şöyle dedim: “Ya Resulallah, hanımların hakkında canını sıkma. şâyet onları boşarsan, Allah senin yanındadır, melekler, Cebrâil ve Mîkail senin yanındadır. Ben, Ebu Bekir ve müminler yanındayız.” Ben bu sözleri söyledikten sonra çok geçmedi, “Şimdi ikiniz de ey Peygamber eşleri, eğer hislerinize mağlub olup Peygambere karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah da onun yardımcısıdır. Cebrail de, salih müminler ve melekler de ayrıca onun yardımcılarıdır. Eğer o sizi boşayacak olursa belki de Rabbi ona sizden daha hayırlı, Allah’a teslimiyet gösteren, mümin, gönülden itaat eden, tövbe eden, kendisini ibadete vermiş, oruca düşkün dul veya bâkireler olarak başka eşler nasib eder” âyetleri nazil oldu.²⁷⁰

Hamdi Yazır’a göre, Peygamber’e karşı öyle birbirlerine arka çıkacak olanlar, kendilerini büyük bir tehlikeye atmış olmaktadırlar.

Bundan sakınmalarının gereği anlatılmak üzere âyet şöyle demektedir:

“Hiç şüphesiz haberiniz olsun ki, Allah O Peygamber’in mevlâsı, yardımcısıdır. Yani hak onundur ve her şeyden önce onun sahibi ve yardımcısı Allah Teâlâ’dır. Hem de Cibrîl Ruhu’l-Emin olan ve Peygamber’e vahiy getiren o manevî ve rûhânî kuvvet de

²⁷⁰ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XXIII/96; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VIII/168; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XXI/87; Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, VIII/156-159.

Âyetin, Peygamber hanımlarının hicab arkasına alınmasıyla ilgili kısmıyla alakalı sebab-i nüzul olarak şu rivâyetler vardır. Hz.Ömer'in ihtiyaç için dışarı çıkan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarından Sevde binti Zem'a'yı tanınması, ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)'e 'ya Resulallah hanımların örtünsünler, onların yanına her türlü insan girebiliyor' diye ısrar etmesi, Peygamberimizin evinde yenen bir yemekte, yabancı bir erkeğin elinin Hz. Aişe'nin eline değmesi ve Peygamberimizin bunu kerih görmesi gibi rivayetler zikredilmiştir. Âyetin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatından sonra hanımlarıyla evlenilmesini yasaklayan kısmı ise, bir adamın, Peygamberimiz'in vefatından sonra hanımlarından biriyle evleneceğini söylemesi üzerine inmiştir.²⁷⁴

Mâturidî'ye (ö.333) göre Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarıyla kimse evlenemez, çünkü O, vefatından sonra da diri gibidir.²⁷⁵ Zaten âyette bunun Hz. Peygamber (s.a.v.)'e eziyet vereceği söyleniyor. Zemahşeri'ye göre Allah, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vefatından sonra hanımlarıyla evlenmeyi çok büyük bir günah olarak görmüş, bu âyetle nebisini tazim etmiş ve hayatında da, vefatından sonra da ona hürmet etmenin vacip olduğunu bildirmiştir.²⁷⁶

Bu konudaki âyetleri incelediğimiz zaman, Allahu Teâlânın Hz. Peygamber (s.a.v.)'i üzecek, onun canını sıkacak, ona eziyet verecek her durumda âyet indirerek müdahale ettiğini, onu desteklediğini, onun üzülmesine asla razı olmadığını ve insanlara karşı nebisini kolladığını görüyoruz.

1.11.MAKÂMI MAHMUDLA MÜJDELENMESİ

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in Allah katındaki değerini gösteren ve ona özel olarak verilen nîmetlerden biri de Makâmı Mahmûd'dur. Bu ifâde Kur'an'da İsra Sûresinde geçer. عَسَى أَن يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا 'Umulur ki Rabbin Seni övülen bir makama eriştirir.'²⁷⁷

Müfessirlerin çoğunluğu, عَسَى, 'umulur ki' kelimesinin, Allah için kullanıldığında kesinlik ifade edeceğini ve Makâmı Mahmudun, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e verilecek şefaât makamı olduğunu veya şefaât yetkisinin Makâmı

²⁷⁴ A.g.e. XIX/170; İbni Kesîr, *Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm*, XI/202.

²⁷⁵ Mâturidî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV/131.

²⁷⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, V/91.

²⁷⁷ 17. İsra Sûresi, Âyet 79.

Mahmudun bir bölümü olduğunu söylemişlerdir.²⁷⁸ Yorumlar bütün müfessirlerin zikrettiği Ebu Hüreyre'den gelen şu rivayete dayanmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu âyeti: 'Bu makam ümmetime şefa'at edeceğim makamdır' diyerek kendisi tefsir etmiştir.²⁷⁹ عَسَى , 'umulur ki' kelimesi, Allah için kullanıldığında kesinlik ifade ettiğine göre bu durumda âyetin manası, 'Rabbin Sana, umûmi bir şefa'at yetkisi olan Makâmı Mahmûd'u kesinlikle verecektir' şeklinde olur.

Halk arasında 'ezan duası' olarak bilinen duânın geçtiği hadis bu âyeti desteklemektedir.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : " مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ ، اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

Cabir bin Abdullah'ın rivâyet ettiği hadiste Peygamberimiz, 'Kim ezanı işittiği zaman: "Ey şu eksiksiz davetin ve kılınacak namazın Rabbi Allahım! Muhammed'e vesîleyi ve fazîleti ver. Onu, kendisine vaadettiğin Makâm-ı Mahmûda ulaştır," diye dua ederse, kıyamet gününde o kimseye şefâatim hak olur,' buyurmuştur.²⁸⁰

Duhâ Sûresindeki bir âyet ise, Makâmı Mahmuddan daha genel olarak Peygamberimize ahirette verilecek bütün nimetleri ifade eder. Bu âyet:

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى 'Elbette Rabbin sana ileride öyle ihsan edecek ki, sen de ondan râzı olacaksın.'²⁸¹ Âyetten, Allah'ın Peygamberimize gelecekte 'artık razı oldum ya Rabbi' diyeceği ana kadar nimetler vereceği anlaşılmaktadır. Peki, Peygamberimizi râzı edecek bu nimet nedir?

Hz. Ali ve İbni Abbas'tan gelen rivâyetlere göre, Peygamberimize yapılan bu va'd, ona ümmeti için şefa'at yetkisi verilmesi vaadidir. Yine İbni Abbas'tan gelen diğer bir rivâyete göre Peygamberimiz, bu âyet nâzil olunca, 'öyleyse ben ümmetimden hiç kimsenin Cehennem'e girmesine razı olmam ya Rabbi'

²⁷⁸ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XV/42; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, V/117; İbn-i Atiyye, *Muharrerü'l Veciz* III/463; İbnü'l Cevzî, *Zâdü'l Mesîr*, V/76; Râzî, *Mefatih'ul Gayb*, XXI/32; Kurtubî, *Ahkâmu'l Kur'an* XIII/151. Ayrıca bkz. Mesut Erdal, *40 Soruda Kur'an ve Sünnet'e Göre Şefa'at İnancı*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006, s.26.

²⁷⁹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XV/48; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, V/117; Râzî, *Mefatih'ul Gayb*, XXI/32. Ayrıca bkz. Buhârî, *Tefsir*, 4718;

²⁸⁰ Buhârî, *Ezan*, 614; Müslim, *Salât*, 11 (384).

²⁸¹ 93. Duha Sûresi, Âyet 5.

buyurmuştur. Bu âyet, Allah'ın, Peygamberimizin razı olacağı her şeyi yapacağına ve razı olacağı her şeyi vereceğine delâlet etmektedir.²⁸²

Muhammed bin Ali bin Hanefiyye'nin Iraklılara şöyle dediği rivâyet edilir: 'Ey Iraklılar! Siz Allah'ın kitabında en ümit verici âyetin, Zümer Sûresi'ndeki 'Ey kendi nefislerine karşı haddi aşan kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin,'²⁸³ âyeti olduğunu iddia edersiniz. Biz ehli beyte göre ise, en ümit verici âyet, 'Elbette Rabbin sana ileride öyle ihsan edecek ki, sen de ondan râzı olacaksın.' âyettir. Bundan maksat ise, Hz. Peygamber'in "Ya Rabbi artık razı oldum" diyeceği ana kadar, "La ilahe illallah" diyenler hakkındaki şefaattir."²⁸⁴

'Sen râzı oluncaya kadar sana vereceğiz' âyetini destekleyen şu hadiste, Allah'ın Peygamberimizi üzmeyeceği ve râzı edeceği müjdesi vardır. Abdulah bin Amr bin As rivâyet ediyor: 'Bir gece Hz. Peygamber (s.a.v.), *فمن تبعني فإنه مني ومن عصاني فإنك غفور رحيم* 'Kim bana tabi olursa o bendendir, kim de bana isyan ederse şüphesiz sen çok bağışlayıcı ve çok merhamet edersin'²⁸⁵ ve *إن تعذبهم فإنهم عبادك* 'şâyet azab edersen onlar Senin kullarıdır...'²⁸⁶ Âyetlerini okumuş ve ellerini kaldırıp: "Allahım ümmetim ümmetim" diyerek ağlamıştı. Allah Cebrail'e şöyle dedi, "Muhammed'e git ve sor: Rabbin bildiği halde soruyor, onu ağlatan nedir?" Cebrail geldi ve Peygamberimize haber verdi. Sonra da Allah Cebrail'e, "Muhammed'e git ve: Ümmeti hakkında onu razı edeceğiz ve onu üzmeyeceğiz" de buyurdu."²⁸⁷

Âlûsî Beyhaki'den iktibasla, ümmetine karşı çok hırslı ve onlara çok düşkün olan Allah Resulünün azim şefkatiyle, ümmetinden hiçkimsenin Cehennem'e girmesine râzı olmayacağını ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in rızasının, ümmetinin tamamının Cennet'e girmesiye olacağını söyler.²⁸⁸

Ele aldığımız âyetin tefsiri sayılabilecek hadislerden biri de meşhur şefaât hadisidir:

Ebu Hureyre'nin naklettiği rivâyet şöyledir:

" Resûlullah ile beraberdik. Ona sofrada hayvanın ön budundan bir parça ikram edildi. But hoşuna giderdi. Ondan bir parça ısırıldı ve:"Ben Kıyamet günü âdemoğlunun

²⁸² Bkz. Taberî, XXIV/488; Râzî, *Mefâtiḥ'ul Gayb*, XXXI/193; İbni Atiyye, *Muharreru'l Veciz*, V/494; İbn-i Kesîr, XIV/384

²⁸³ 39. Zümer Sûresi, 3 Âyet 53.

²⁸⁴ Taberî, *Mecmau'l Beyan* X/505; İbni Atiyye, *Muharreru'l Veciz*, V/494.

²⁸⁵ 14. İbrahim Sûresi, Âyet 36.

²⁸⁶ 5. Maide Sûresi, Âyet 118.

²⁸⁷ Müslim, İman, 346 (202).

²⁸⁸ Âlûsî, *Rûḥ'ul-Meânî*, XXX/288.

efendisiyim! Acaba bunun neden olduğunu biliyor musunuz? Allah o gün, öncekileri ve sonrakileri tek bir düzlükte toplar. Bakan onlara bakar, çağırır onları ıstır. Güneş onlara yaklaşır. Gam ve sıkıntı, insanların tahammül edemeyecekleri ve tâkat getiremeyecekleri dereceye ulaşır. Öyle ki insanlar:"İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musunuz, sizlere şefaate edecek birini görmüyor musunuz?" demeye başlarlar.

Birbirlerine:"Babanız Âdem var!" derler ve ona gelerek: "Ey Âdem! Sen insanların babasıdır. Allah seni kendi eliyle yarattı, kendi ruhundan sana üfledi. Meleklerine senin önünde secde ettirdi. Seni cennete yerleştirdi. (Allah katında itibarın, makamın var.) Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın? Bizim şu halimizi, başımıza şu geleni görmüyor musun?" derler. Âdem aleyhisselâm da:

"Bugün Rabbim çok öfkeli, daha önce bu kadar öfkelenmedi. Bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. Beni o ağaca yaklaştırmaktan men etmişti. Ben, bu yasağa âsi oldum. Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin, Nûh aleyhisselâm'a gidin!" diyecek. İnsanlar Nûh aleyhisselâm'a gelecekler:

"Ey Nuh! Sen yeryüzü ahalisine gönderilen Resullerin ilkin. Allah seni çok şükreden bir kul (abden şekûrâ) diye isimlendirdi. İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun? Başımıza gelenleri görmüyor musun? Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın?" diyecekler. Nuh aleyhisselâm da şöyle diyecek:

"Bugün Rabbim çok öfkeli. Daha önce hiç bu kadar öfkelenmedi, bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek! Benim bir dua hakkım vardı. Ben onu kavmimin aleyhine (beddua olarak) yaptım. Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin. İbrahim aleyhisselâm'a gidin!" diyecek. İnsanlar İbrahim aleyhisselâm'a gelecekler:

"Ey İbrahim! Sen Allah'ın peygamberi ve arz ahalisi içinde yegâne Halilisin, bize Rabbin nezdinde şefaate et! İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun?" diyecekler. İbrahim aleyhisselâm onlara:

"Rabbim bugün çok öfkeli. Bundan önce bu kadar öfkelenmemişti, bundan sonra da bu kadar öfkelenmeyecek. (Şefaate etmeye kendimde yüz de bulamıyorum. Çünkü ben) üç kere yalan söyledim!" deyip, bu yalanlarını birer birer sayacak. Sonra sözlerine şöyle devam edecek:

"Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin! Mûsâ aleyhisselâm'a gidin!" İnsanlar, Hz. Mûsâ aleyhisselâm'a gelecekler ve:

"Ey Mûsâ! Sen Allah'ın peygamberisin. Allah seni, risaletiyle ve hususi kelamıyla insanlardan üstün kıldı. Bize Allah nezdinde şefaatte bulun! İçinde bulunduğumuz hali görmüyor musun?" diyecekler.

H. Mûsâ da:"Bugün Rabbim çok öfkeli. Daha önce böylesine öfkelenmedi, bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. Ben, öldürülmesi ile emrolunmadığım bir cana kıydım. Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin! Hz. İsa aleyhisselâm'a gidin!" diyecek. İnsanlar Hz. İsa'ya gelecekler ve:

"Ey İsa, sen Allah'ın Peygamberisin ve Meryem'e attığı bir kelimisin ve kendinden bir ruhsun. Üstelik sen beşikte iken insanlara konuşmuştun. Rabbin nezdinde bize şefaet et! İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun?" diyecekler!

Hız. İsa aleyhisselam da: "Bugün Rabbin çok öfkeli. Daha önce bu kadar öfkelenmedi, bundan böyle de hiç bu kadar öfkelenmeyecek!" diyecek. Hız. İsa şahsıyla ilgili bir günah zikretmeksizin, nefsim! nefsim! nefsim! Benden başkasına gidin! Muhammed aleyhissalâtu vesselâm'a gidin!" diyecek. İnsanlar Muhammed aleyhissalâtu vesselâm'a gelecekler ve: "Ey Muhammed! Sen Allah'ın peygamberisin, bütün peygamberlerin sonuncusun. Allah seni geçmiş gelecek bütün günahlarını mağfiret buyurdu. Bize Rabbin nezdinde şefaatte bulun. Şu içinde bulunduğumuz hali görmüyor musun?" diyecekler. Bunun üzerine ben Arş'ın altına gideceğim. Rabbin için secdeye kapanacağım. Derken Allah, benden önce hiç kimseye açmadığı medh u senâları benim için açacak. Sonra: "Ey Muhammed başını kaldır ve iste! (İstediğin) sana verilecek! Şefaet talep et! Şefaatin yerine getirilecek!" denilecek. Ben de başımı kaldıracağım ve: "Ey Rabbin ümmetim! Ey Rabbin ümmetim! Ey Rabbin ümmetim!" diyeceğim. Bunun üzerine:

"Ey Muhammed! Ümmetinden, üzerinde hesap olmayanları cennet kapılarından sağdaki kapıdan içeri al! Esasen onlar diğer kapılarda da insanlara ortaktırlar!" denilecek." Resûlullah sonra şöyle buyurdular:

"Nefsim kudret elinde olan Zat-ı Zülcelâl'e yemin olsun. Cennet kapısının kanatlarından iki kanadının arasındaki mesâfe Mekke ile Hecer arasındaki veya Mekke ile Busra arasındaki mesafe kadardır."²⁸⁹

Hadiste geçen, Allah'ın Peygamberimize, "Ey Muhammed başını kaldır ve iste! (İstediğin) sana verilecek! Şefaet talep et! Şefaatin yerine getirilecek!" şeklinde söylediği ifadeler, sanki Duhâ Sûresi'nde geçen, 'Rabbin Sana ilerde verecek ve Sen de razı olacaksın' âyetinin tefsiri gibidir. Hız. Peygamber (s.a.v.) Allah katında nasıl bir makama sahiptir ki, Allah ona âdetâ, 'Ya Muhammed, sen üzülme. Ben seni razı edinceye kadar, nimetlerimle, ihsanlarımla kuşatacağım. Sen iste, istediğini vereceğim. Dua et, duanı kabul edeceğim' diyerek adetâ sınırsız bir yetki vermektedir. Teşbihte hata olmazsa bu durum, imkanları geniş bir babanın çok sevdiği evladına, 'dile benden ne dilersen' diyerek istediği her şeyi ona alacağını vaad etmesi gibidir. Tabi ki burada Allah'ın Peygamberimize sınırsız isteme imkânı vermesini yanlış anlamamak gerekir. Mesela Peygamberimiz müşriklerin affedilmesini ve Cehennem'den çıkarılmasını isterse Allah bunu kabul eder mi? Böyle sorular akla gelebilir.

²⁸⁹ Buhârî, Tefsîru'l Kur'an, 4712; Müslim, İman, 326 (192).

Öncelikle Hz. Peygamber (s.a.v.), mârifetullah noktasında Allah'ı en iyi bilen ve O'na saygı, edep konusunda diğer insanlarla kıyaslanamayacak kadar ilerde olan bir peygamberdir. İman ve küfür konularında Kur'an'ın çizdiği çerçeveyi, Allah'ın va'd ve vaidini en iyi bilen insandır. Kendisine, سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ‘Onlar için mağfiret dilesen de, mağfiret dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla affetmeyecektir. Çünkü Allah, fâsıklığı tabiat haline getirenleri hidâyet etmez’²⁹⁰ ve وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى ‘Onları, yaklaşan müthiş güne karşı uyar! Yürekler ağıza gelir, yutkunur da yutkunurlar. O zalim kâfirlerin ne dostları, ne de sözüne itibar edilir şefaathçileri olabilir.’²⁹¹ âyetleri indirilmiş bir Peygamber, elbette kâfirler ve münafıklar hakkında şefaath etmeyecektir. Yani Hz. Peygamber (s.a.v.)’in şefaath yetkisi bile kâfirleri de içine alacak kadar sınırsız değildir.²⁹² Ayrıca Allah, Peygamberimizin, kendisine verilen bu kabul olacak dua imkânını nasıl kullanacağını, ebedi Cehennem’i haketmiş olanların affolması gibi bir istekte bulunmayacağını zaten bilmektedir. O halde Allah'ın, ‘iste istediğin verilecek’ demesi sonucunda, onun istediklerini vermesi Peygamberimize ayrı bir iltifatı; Ona bu fırsatı verirken, onun edebine ve ahlakına güvenmesi ayrı bir iltifattır.

Sonuç olarak bu âyet ve hadislerden anlaşılan şudur: Yüce Allah âhret günü Peygamberimize, onu hoşnut edecek, dünyada çektiği bütün sıkıntıları unutturacak ve başka hiç kimseye nasip olmayacak çok yüce bir makam verecektir.

1.12. KEVSERİN VERİLMESİ

Bir önceki başlıkta Peygamberimize verileceği müjdelenen Makâmı Mahmud gibi, Allah'ın Peygamberimize vereceğini müjdelediği özel nîmetlerden biri de Kevser müjdesidir. Yüce Allah, doğrudan Peygamberimize hitaben, إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ‘Şüphesiz biz sana Kevseri verdik’²⁹³ buyuruyor. Peki, acaba Kevser ne demektir ve nasıl bir nimettir?

Hz. Enes şöyle rivâyet etmiştir: ‘Rasûlullah’ın aramızda bulunduğu bir gün, birden hafîf bir dalışla daldı, sonra mütebessim olarak başını kaldırdı. Biz, “ey Allah'ın Rasûlü, seni güldüren nedir?” dedik. Buyurdu ki: “Az önce bana bir sûre

²⁹⁰ 63. Münafikun Sûresi, Âyet 6.

²⁹¹ 40. Mümin Sûresi, Âyet 18.

²⁹² Bkz. Yener Öztürk, *İslam İnancı Etrafında Yerli Yorumlar*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2008, s.65.

²⁹³ 108. Kevser Sûresi, Âyet 1.

indirildi ve Kevser Sûresi'ni okudu. Sonra “Kevser nedir biliyor musunuz?” dedi. Biz, “Allah ve Rasûlü en iyi bilendir” dedik. Buyurdu ki: “O, bir nehirdir. Azîz ve Celîl olan Rabbim onu bana vaadetmiştir. Onun üzerinde pekçok hayır vardır. O bir havuzdur ki kıyamet günü ümmetim ona gelir. Yıldızların sayısınca kabı vardır. Onlardan bir kul kovulur. Ben derim ki: Rabbim, o, benim ümmetimdendir. Allah Teâlâ buyurur ki; senden sonra ne ihdas ettiklerini bilmiyorsun.”²⁹⁴

Kevser, en çok bilinen anlamıyla, bu hadiste de geçtiği gibi, Cennet'in ortasından akan, iki yakası altından, yatağı inci ve yakuttan, suyu kardan beyaz, tadı baldan tatlı ve toprağı miskten daha güzel kokan bir ırmaktır.²⁹⁵

Mâturidî'ye göre Kevser, sadece Hz. Peygamber (s.a.v.) bilebileceği ve başka kimsenin bilemeyeceği ona özel bir nimettir.²⁹⁶

Beğavî (ö.516), Kevser'in, ondan içenin bir daha susuzluk çekmeyeceği, içinde çok hayırlar olan bir ırmak olduğunu veya hayırdan bir ırmak olduğunu söyler.²⁹⁷

Zemahşerî, ırmak oluşuyla alakalı rivâyetleri zikrettikten sonra Said bin Cübeyr'in şu sözünü nakleder: ‘İnsanlar Kevser'in bir ırmak olduğunu zannederler. Halbu ki o çok hayır manasında bir nimettir.’²⁹⁸

Kevser hakkında en kapsamlı açıklamayı Râzî yapmıştır. Onun açıklamalarını özetlemekle yetinelim:

‘Kevser kelimesi, Arapça'da “fev'al” vezninde bir kelime olup, “kesret” (çokluk) kökündendir, “alabildiğine çok” demektir.

1. Kevser, “Hz. Peygamber (s.a.v.)'in çocukları ve soyudur.” Bu görüşte olanlar derler ki: Çünkü bu sûre, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i, “ebter” diye ayıplayanlara bir cevap olarak inmiştir. Buna göre mana, “Allah o peygambere, zamanlar geçtikçe sürüp giden nesiller vermiştir” şeklinde olur.
2. Kevser, Hz. Muhammed ümmetinin âlimleridir. Ömrüme yemin ederim ki, en büyük ve en çok hayır, yani kevser budur. Çünkü bu ümmetin âlimleri, İsrâiloğullarının peygamberi gibidirler.
3. Kevser, İslâm'dır. Ömrüme yemin olsun ki İslâm, en büyük hayırdır. Çünkü dünya ve ahiret iyilikleri, ancak İslâm sayesinde elde edilir. Yine bu iyilikler, onun elden çıkması ile elden çıkar. Çünkü İslâm, marifetullahtan, yahut da bilinmesi gereken şeylerden

²⁹⁴ Müslim, Salât, 53 (400). Ebû Dâvûd, Süleyman bin Eş'as es-Sicistânî. (ö.275). *Sünen-i Ebî Dâvûd*. Salât, 784. Beytü'l-Efkaru'd-Devliyye, Riyad, Ts.

²⁹⁵ Taberî, XXIV/679.

²⁹⁶ Mâturidî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, VI/526.

²⁹⁷ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzil*, VIII/557.

²⁹⁸ Zemahşerî, *Keşşâf*, VI/446.

- ibarettir. Binâenaleyh İslam, en büyük ve en çok hayır olunca, ona "kevser" denebilir.
4. Kevser, taraftarı ve adamları çok olan demektir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, sayısını ancak Allah'ın bilebileceği kadar taraftarı olduğunda ise şüphe yoktur.
 5. Kevser, Hz. Peygamber (s.a.v.)'de bulunan çokça faziletlerdir.
 6. Kevser, "Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, şanının yüksekliğidir. Bu husus, İnşirah Sûresinde anlatılmıştı.
 7. Kevser, ilim demektir.
 8. Kevser, "güzel huy" demektir. Bu görüşte olanlar şöyle demektedirler güzel huyun faydası, daha genel ve şümullü olmuş olur.
 9. Kevser, şefaât demek olan, Makâm-ı Mahmûd'dur.²⁹⁹

Bu görüşleri düşündüğümüzde Cenâb-ı Hakk'ın 'Sana Kevseri verdik' ifadesi, "hiç şüphesiz biz sana, gerek dünya, gerekse din hususunda çok hayırlar verdik" anlamındadır.

Râzî, âyetle alakalı tespit ettiği nüktelere şu îzahlarla devam eder:

Hz. Peygamber (s.a.v.), müşrikleri küfre nisbet edip, dinlerini çürütüp, kendilerini de imânâ davet edince, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında toplandılar ve "Eğer sen bunu mal elde etmek için yapıyorsan, sana, insanların en zengini olacağın kadar mal verelim... Yok, eğer gayen evlenmek ise, seni kadınlarımızın en güzeli ile evlendirelim.. Yok eğer, derdin reis olmak ise, biz seni, kendimize başkan yapalım" dediler de, bunun üzerine Cenâb-ı Hak, "Hakikat biz sana kevseri verdik" buyurmuştur ki bu, "Göklerin ve yerin yaratıcısı sana, dünya ve ahiretin en hayırlılarını verdiğine göre, sen onların sana verecekleri mallarla ve seni görüp gözetceklerini söylemelerine aldanma..." demektir.

Âyetin (biz sana verdik) ifadesi Allah Teâlâ'nın, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile vasıtasız, doğrudan doğruya konuşmuş olduğunu ifade eder ki, bu, "Allah Mûsâ ile de konuştu..."(Nisa, 164) âyetinin yerine geçen bir ifadedir. Hattâ, bu daha ileri ve kıymetli bir ifadedir.

"Sana vereceğiz" dememiştir. Çünkü, "sana verdik" ifadesi, "biz seni, sırf lütfumuz ve bizden sana olan ihsanımız sebebiyle, bir gerekçe olmaksızın tercih ettik.." demek istemiştir.

"Sana verdik" buyurmuş, "Resule", "Nebîye" yahut "itaat edene verdik..." dememiştir. Çünkü, Cenâb-ı Hak eğer böyle demiş olsaydı bu, bağışın işte bu vasıflara bağlı olarak meydana geldiğini ifade ederdi. Ama, Cenâb-ı Hak, "Biz sana verdik" buyurunca, bu bağışın herhangi bir gerekçeye bağlı olmaksızın; tam aksine, Cenâb-ı Hakk'ın sırf irade ve ihtiyarı ile yapıldığı anlaşılmış oldu.

"Biz" ifadesinin tazim manasına alınmasına gelince, bunda, o bağışın büyüklüğüne dikkat çekme vardır. Çünkü, bu bağışı yapan, göklerin ve yerin Cebbâr'ı

²⁹⁹ Râzî, *Mefatih 'ul Gayb*, XXXII/123.

olan Allah, kendisine bağış yapılan, "Hakikaten, biz sana kevseri verdik" hitabının muhatabı olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'i, hibe ise, Kevser adını alan şeydir. Ki, Kevser; "alabilirdiğine çok olan" demektir. Bu lafız, bağışlayanın, kendisine bağış yapılanın ve bağışın büyüklüğünü ihsas ettirince, bu ne büyük bir nimet! Bu ne ne yüce lütuf! Bu, ne görülmemiş bir şereftir!³⁰⁰

Yukarıdaki yorumlardan, özellikle Râzî'nin yaptığı yorumlardan çıkan sonuca göre, Yüce Allah ezelde Peygamberimizi seçmiştir, dünyada türlü nimetlerle onu kuşatmıştır, ahirette de hiç kimseye nasip olmayacak nimetlerle onu donatacak ve onu, hiç kimseye nasip olmayacak makamlara çıkaracaktır.

1.13. GEÇMİŞ VE GELECEĞİNİN BAĞIŞLANMASI

Peygamberimizin, 'bana bir âyet indirildi ki benim için dünyadaki herşeyden daha sevimlidir' buyurduğu Fetih Sûresi, çoğunluk görüşe göre Hudeybiye anlaşması dönüşü nâzil olmuştur.³⁰¹ Sûrenin başında, Peygamberimize apaçık bir fethin verilmesi, geçmiş ve geleceğinin bağışlanması ve nimetin tamamlanması, sırat-ı müstakim üzere sabit kılınması ve kuvvetli bir yardımla yardım edilmesi gibi çok önemli müjdelerden bahsedilmektedir.

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَبِئْسَ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا 'Allah'ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması, sana yaptığı ihsan ve in'amı tamamlaması, seni dosdoğru yola hidâyet etmesi ve sana şanlı bir zafer vermesi için biz sana aşikâr bir fetih ihsan ettik...³⁰²

Kurtubî farklı bir nüzul sebebi olarak şöyle bir rivayet naklederler: قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنِّي أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ 'De ki: Peygamber olarak gelen ilk insan ben değilim ki! Dünya hayatında benim ve sizin başınıza neler geleceğini bilemem. Ben sadece bana ne vahyediliyorsa ona uyarım. Çünkü ben açıkça uyaran bir elçiden başka bir şey değilim'³⁰³ âyeti nazil olduğu zaman Yahudiler, 'kendisine ne olacağını bilemeyen bir adama nasıl tâbi olalım' diyerek alay etmeye başladılar. Bu da Peygamberimize çok ağır geldi. Onun üzerine Fetih Sûresinin ilk ayetleri nâzil oldu.³⁰⁴

³⁰⁰ Râzî, *Mefatih 'ul Gayb*, XXXII/120.

³⁰¹ Taberî, XXI/238,241; Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VII/295.

³⁰² 48. Fetih Sûresi, Âyet 1-2.

³⁰³ 46. Ahkaf Sûresi, Âyet 9.

³⁰⁴ Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XIX/295.

Âyette geçen fetihten kasıt, bazı müfessirlere göre Hudeybiye Antlaşmasıdır. İbni Abbas, ‘İslam’da Hudeybiye Anlaşmasından daha büyük bir fetih yoktur’ demiştir. *وَيَمِّمْ نِعْمَتَهُ* ‘nimetini tamamlaması’ ifadesiyle ise Mekke’nin ve Hayber’in fethine işaret edilmiştir.³⁰⁵

Günahın affedilmesi meselesine gelince, Peygamberimiz için günahtan bahsetmek câiz değildir. Denilecekse eğer, ancak zelle denilebilir. Bu zellei de, Peygamberimiz ve diğer peygamberler için bahsedilen günah kavramını da, bizim günahlarımız gibi düşünmemek gerekir. Zellei, peygamberlere yasaklanan mübah fiiller olarak düşünmek gerekir.³⁰⁶ Bazı müfessirler de risalet öncesine ait günahların affolması olarak tefsir etmişlerdir.³⁰⁷

مَا تَقَدَّمَ ‘geçmiş’ ifadesi, peygamberlik öncesi içindir. *وَمَا تَأَخَّرَ* ‘gelecek’ ifadesi ise gelecek günahlara işaret için değil, Peygamberimizin şerefini, Allah katındaki değerini ilan içindir.³⁰⁸

Hz. Peygamber (s.a.v.) için ‘günahların affolmasından maksat, ümmetinin günahlarının affedilmesi, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in faziletli olanı tercih edip efdal olanı terketme hatasının affedilmesi, zelle manasındaki küçük günahların affedilmesi veya Hz. Peygamber (s.a.v.)’in masum olması manasını verenler olmuştur.³⁰⁹ Zaten Ehl-i Sünnet ulemasına göre nebiler kasıt yoluyla günah işlemekten masumdurlar.³¹⁰

Özetle bu bölümde, Yüce Allah’ın, doğrudan doğruya Peygamberimizin ahlakını nasıl övdüğünü, şânını nasıl yücelttiğini, ona itaati nasıl emrettiğini, ona isyan etmeyi nasıl kendisine isyan saydığını, onu sevmeyi ve ona saygı göstermeyi nasıl emrettiğini, müminler için nasıl büyük bir nimet olduğunu, her zaman Allah tarafından nasıl desteklendiğini, üzüldüğü durumlarda nasıl teselli edildiğini, Makamı Mahmut ve Kevser gibi nimetlerin verilmesiyle, geçmiş ve geleceğinin affedilmesi müjdesiyle nasıl müjdelendiğini gördük. İkinci Bölümde ise Peygamberimizin değerine dolaylı olarak işaret eden âyetleri incelemeye çalışacağız.

³⁰⁵ Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, IV/517; Zemahşerî, *Keşşâf*, VI/535; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XIX/300.

³⁰⁶ Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, IV/517.

³⁰⁷ Taberî, XXI/238,241; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, VII/295.

³⁰⁸ İbni Atiyye, *Muharrerü’l Veciz*, V/126.

³⁰⁹ Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, XXXII/78.

³¹⁰ Sadru’l İslam İmam Ebu’l Yûsuf Muhammed el-Pezdevî. (ö.482). *Ehl-i Sünnet Akaidi*, Kayıhan Yayınları, Şerafeddin Gölcük (Çev.) İstanbul, 2013, s.255; Nüreddin Es-Sâbûnî. (ö.580). *Mâturidiyye Akaidi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Bekir Topaloğlu (Çev.), Ankara, 2005, s.302; Ali bin Sultan Muhammed El- Kârî. (ö.1014). *Şerhu’l Fıkh’il Ekber Li Ebi Hanîfe*, Dâru’n-Nefâis, Mervan Muhammed Şe’aar (Thk.), Beyrut, 2009, s.126.

2. PEYGAMBERİMİZİN DEĞERİNE DOLAYLI OLARAK İŞARET EDİLMESİ

2.1. BÂZİ PEYGAMBERLERİN EFDALİYYETİNİN VURGULANMASI

Biz, Kur'an'da ismi geçen ve geçmeyen, ismini bildiğimiz ve bilmediğimiz bütün peygamberlere iman ederiz. Çünkü İslam Dininde mümin olmanın şartlarından biri de peygamberlere iman etmektir. **أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ** ‘Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de! Onlardan her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. "O'nun resullerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz" dediler³¹¹ âyeti gereği iman etme cihetiyle hiçbir peygamberi ayırmayız.

Buradaki **لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ** ‘peygamberler arasında ayırım yapmayız’ ifadesine göre müminler, peygamberlerden bazısına iman edip, bazısını inkâr etmezler. Hepsini tasdik ederler. Allah’tan getirdikleri her şeyi ikrar ederler. Onlar Peygamberlerden bazısına iman edip bazısını inkâr eden Yahudi ve Hristiyanlar gibi değildirler.³¹²

Mesela Yahudiler Hz. Mûsâ’ya inanıyor, Hristiyanlar Hz. İsa’ya inanıyor ama Hz. Muhammed’i kabul etmiyorlar. Müslümanlar ise Hz. Mûsâ’ya da, Hz. İsa’ya da iman ederler.

‘Biz peygamberler arasında ayırım yapmayız’ ayetinden maksat, onlardan bazısının bazısından üstün olduğunu söylemenin caiz olmadığı değildir. Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlere iman esaslarına işarettir.³¹³

İman etmede hepsini eşit görmekle beraber, peygamberler arasında derece farkının olduğunu da bizzat Kur'an haber vermektedir. Yoksa peygamberleri yarıştırmak, birinin diğerinden üstün olduğunu söylemek insanların karar vereceği bir mesele değildir. Bu konuda iki tane âyet vardır.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ‘İşte şimdiye kadar zikrettiğimiz resullerden kimini kimine üstün kıldık. Allah onlardan bazısına hitap buyurdu, bazısını birçok derecelerle yükseltti. Meryem’in oğlu İsa’ya da o açık belgeleri, mucizeleri verdik ve onu

³¹¹ 2. Bakara Sûresi, Âyet 285.

³¹² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, V/150; İbni Atiyye, *Muharrerü'l Veciz*, I/392.

³¹³ Râzî, *Mefatih'ul Gayb*, VII/145.

Rûhul-Kudûs ile destekledik³¹⁴ âyetinde Allah, bazı peygamberleri diğerlerinden üstün kıldığını hem de örnek vererek açıklamaktadır. İçlerinden, Allah'ın kendisiyle özel olarak konuştuğu peygamberden, bazısının açıkça derecelerle yükseltildiğinden, Hz. İsa'nın Rûhul Kudûs ile desteklendiğinden bahsedilmektedir.

Diğer âyet olan, وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ ‘Hem senin Rabbin, göklerde ve yerde olan kim varsa hepsini pekiyi bilir. Biz nebîlerden bazısını bazısına üstün kıldık, nitekim Davud’a da Zebûr’u verdik³¹⁵ âyetinde de yine bazı peygamberlerin diğerlerinden üstün kılındığı söylenip Hz. Davud örnek verilmektedir.

‘O halde ey Resulüm! O üstün azim sahipleri olan peygamberler nasıl sabrettilerse, sen de öyle sabret³¹⁶ âyetinde ise, azim sahibi peygamberlerden bahsedilmektedir. Ulu’l azm tabirinden kasıt, bütün resuller olabileceği gibi, müfessirlerin bazılarına göre bunlar, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Mûsa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed aleyhimüsselamdır.³¹⁷

‘Bazısını birçok derecelerle yükseltti’, âyetinde kastedilen kişi Peygamberimizdir. Çünkü o bütün peygamberlerden üstündür. Ona, diğer peygamberlere verilmeyen binden fazla mucize verilmiştir. Hatta bu mucizelerden hiç biri verilmeseydi bile, ona verilen Kur’an-ı Kerim tek başına, sair peygamberlerin mucizelerinin hepsinden büyüktür. O bütün insanlığa gönderilmiştir. Allah Peygamberlik müessesesini onunla mühürlemiştir. O, Peygamberlik zincirinin son halkasıdır. İsminin açıkça zikredilmeyip müphem bırakılması ise, şânının yüksekliğine ve faziletinin üstünlüğüne daha belîğ bir şekilde işâret etmek içindir.³¹⁸

Peygamberlerin bazısının bazısından üstün olduğu ve Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hepsinden üstün olduğu konusunda icmâ vardır.³¹⁹ Bu konuyla alakalı Râzî’nin ileri sürdüğü delillerden bazıları şunlardır:

³¹⁴ 2. Bakara Sûresi, Âyet 253.

³¹⁵ 17. İsra Sûresi, Âyet 55.

³¹⁶ 46. Ahkaf Sûresi, Âyet 35.

³¹⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XXI/177; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XIX/233; İbni Kesîr, *Tefsiru'l Kur'ani'l Azîm*, XIII/56.

³¹⁸ Zemahşerî, *Keşşâf*, I/477; İbni Atiyye, *Muharrerü'l Veciz*, I/338; İbnül Cevzî, *Zâdü'l Mesîr*, I/301.

³¹⁹ Râzî, *Mefatih'ul Gayb*, VI/210; Sayın Dalkıran, *Ahmet Feyzi Çorûmî'nin El-Feyzü'r-Rabbânî Işığında Osmanlı Devleti'nde Ehl-i Sünnet'in Şi'i akidesine Tenkidleri*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2000, s.73; Şerafeddin Gölcük ve Süleyman Toprak, *KelamTarih-Ekoller-Problemler*, Tekin Dağıtım, Konya, 2001, s.332; Bekir Topaloğlu vd. *İslam'da İnanç Esasları*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2013, s.171; Ahmet Saim Klavuz, *Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2004, s.249, Ömer Nasuhi Bilmen, *İslam Akaidi*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2013, s.94.

1. Allah ona ‘Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik’³²⁰ buyurmuştur. Bütün âlemlere rahmet olanın, bütün âlemlerden üstün olması gerekir.
2. Allah ona ‘Ve senin zikrini yücelttik’³²¹ buyurmuştur. Bu tavsif sadece Peygamberimiz hakkında söylenmiştir, çünkü Allah’u Teâlâ onun zikrini, kelime-i şehâdette, ezanda ve teşehhüdde kendi adıyla beraber zikretmiştir. Diğer peygamberlerin zikri ise böyle değildir.
3. Allah’u Teâlâ, Hz. Peygamber (s.a.v.)’e yapılan itaatin kendisine yapılan itaat gibi olduğunu belirterek, ‘Kim Resule itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur’³²², O’na yapılan biatın kendisine yapılmış olacağını beyan ederek, ‘Sana biat edenler (bilsinler ki), Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların eli üzerindedir’³²³, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in şerefine, kendi şerefi olduğunu söyleyerek, ‘Halbu ki şeref ve kuvvet Allah’ın ve peygamberinindir’³²⁴, Peygamberin rızasının, kendi rızası demek olduğunu ilân ederek, ‘Allah’ı ve Resulünü razı etmeleri daha doğrudur’³²⁵ ve O’na uymanın, kendisine uyma olduğunu bildirerek de, ‘Ey imân edenler, Allah’a ve Resulüne uyun’³²⁶ buyurmuştur.
4. Allah Teâlâ, Kur’an’ın herhangi bir sûresi ile meydan okumasını emrederek, Hz. Muhammed (s.a.v.)’e ‘O’ nun sûreleri gibi bir sûre getirin’³²⁷ buyurmuştur. Sûrelerin en kısası, üç âyet olan Kevser Sûresidir. Allah Teâlâ, Kur’an’ın her üç âyeti ile, onu inkâr edenlere meydan okumuştur. Kur’an’ın tamamı altı bin küsur âyet olunca, Kur’an mucizesi, tek bir mucize değil, aksine iki binden daha fazla mucize olması gerekir. Bu böyle olunca, Hz. Mûsâ’nın dokuz mucize ile şerefendirilmesine karşılık, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in bunca sayısız mucize ile şereflendirmiş olması elbette pek münasiptir.
5. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in mucizesi, diğer bütün peygamberlerin mucizelerinden daha üstündür. Bu sebeble onun diğer peygamberlerden daha üstün olması gerekir. O’nun mucizesinin daha üstün oluşunun izahı, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, ‘Sözler içinde Kuranın yeri, bütün mevcudat içinde Hz. Âdem’in yeri gibidir’ hadis-i şerifinin ifâde ettiği manadır.
6. Allah Teâlâ, peygamberlerin hallerini anlattıktan sonra, ‘Onlar Allah’ın hidâyet ettiği kimselerdir. O halde sen de onların gittiği hidâyet yoluna uy’³²⁸ buyurarak, Hz. Muhammed (s.a.v.)’e, geçmiş peygamberlere uymasını emretmiştir. Buna göre Allah Teâlâ sanki şöyle buyurmuştur: ‘Biz seni o peygamberlerin hallerine ve gidişatlarına muttali kıldık. Binaenaleyh sen o hallerin en güzel ve en hoş olanlarını seç, ve bütün o

³²⁰ 21. Enbiya Sûresi, Âyet 107.

³²¹ 94. İnşirah Sûresi, Âyet 4.

³²² 4. Nisâ Sûresi, Âyet 80.

³²³ 48. Fetih Sûresi, Âyet 10.

³²⁴ 63. Münafikun Sûresi, Âyet 8.

³²⁵ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 62.

³²⁶ 8. Enfal Sûresi, Âyet 24.

³²⁷ 2. Bakara Sûresi, Âyet 23.

³²⁸ 6. Enam Sûresi, Âyet 90.

hallerde, o peygamberlere uy.’ Bu ifâde, diğer peygamberlerde tek tek bulunan bütün güzel hasletlerin, Hz. Muhammed (s.a.v.)’de toplanmasını ve onun, peygamberlerin hepsinden üstün olmasını gerektirir.

7. Hz. Peygamber (s.a.v.) bütün insanlara peygamber olarak yollanmıştır. Bu da, onun katlandığı eziyetlerin daha çok olmasını gerektirir. Bu sebeble de onun daha üstün olması gerekir. ‘Biz seni, ancak insanların tamamı için peygamber olarak gönderdik’³²⁹ âyeti, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiş olduğuna delâlet eder.

8. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in dini, dinlerin en üstünüdür. Binaenaleyh Hz. Peygamber (s.a.v.)’in de, peygamberlerin en efdali olması gerekir.

9. Hz. Muhammed’in ümmeti, ‘Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz’³³⁰ âyetine göre ümmetlerin en üstünüdür. Bundan dolayı, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in de, peygamberlerin en üstünü olması gerekir.

10. Hz. Peygamber (s.a.v.) son peygamberdir. Binaenaleyh onun daha efdal olması gerekir. Çünkü daha iyi olanın, derecesi daha aşağı olan ile neshedilmesi aklen hoş karşılanmaz.

11. Peygamberlerin bazısının bazısından üstün olması birtakım sebeblere dayanır. Bu sebeplerden bir tanesi, onların doğruluklarına delalet eden ve daha şerefli olmalarını gerektiren mucizelerin çokluğudur. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in mucizeleri ise üçbinden fazladır. Hadis kitapları bunlarla doludur.

12. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in, ‘Hz. Adem ve diğer peygamberler kıyamet günü benim sancağım altında olurlar’ hadisidir. Bu da, onun Hz. Âdem ve bütün âdemoğullarından daha üstün olduğunu gösterir. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.), ‘Ben, âdemoğulların efendisiyim fakat bunda övünülecek birşey yok’ ve ‘Ben girmedikçe cennete hiçbir peygamber giremez ve benim ümmetim girmeden de hiçbir ümmet giremeyecektir’ buyurmuştur. Enes (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v.)’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

“İnsanlar diriltildiği zaman, kabirden ilk çıkacak benim. İnsanlar mahşerde toplandıklarında, onların hatibi benim. Ümitsizliğe düştüklerinde, ben onların müjdecisi olacağım. Liva’ül hamd benim elimdedir. Ben Rabbimin yanında âdemoğullarının en kıymetlisiyim. Ama övünmüyorum.”³³¹ İbn Abbas’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Sahabeden bir grup oturmuş, karşılıklı konuşuyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onları duyuyordu. Birisi, "Ne güzel, Allah, Hz. İbrahim'i dostu saymış" dedi. Bir başkası, "Bu, Cenâb-ı Allah'ın Hz. Mûsâ ile bizzat konuşmasından daha şaşırtıcı birşey değil" dedi. Bir diğeri, "Hz. İsâ, Allah'ın kelimesi ve ruhudur"; bir diğeri de, "Allah, Hz. Adem'i seçmiştir" dedi. O sırada, Hz. Peygamber (s.a.v.) yanlarına çıkarak: "Sözlerinizi ve delillerinizi duydum. Hz. İbrahim Allah'ın halilidir, doğru. Hz. Mûsâ, Allah'ın

³²⁹ 34. Sebe Sûresi, Âyet 28.

³³⁰ 3. Âli İmran Sûresi, Âyet 110.

³³¹ Tirmizî, De’avât, 3610. Hâfız Ebû Muhammed bin Abdullah bin Abdurrahman bin Fadl bin Behram ed- Dârimî. (ö.255). *Sünen-i Dârimî*. 48, Dârul Muğnî Li’n-Neşr ve’t-Tevzi’, Riyad, 2000, Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî (Thk.), s.195.

konuştuğu kimsedir doğru. İsa (a.s), rûhullahdır doğrudur. Allah, Hz. Adem (a.s)'ı seçmiştir, doğrudur. Ben de Allah'ın sevgilisi kulum, (Habibullahım) fakat övünmüyorum. Ben kıyamette livâu'l-hamdin taşıyıcısıyım, fakat övünmüyorum. Ben kıyamet günü ilk şefaate edecek ve şefaati ilk kabul edilecek olanım, fakat övünmüyorum. Cennet kapısını ilk ben çalacağım, o bana açılacak ve fakir müminler yanımda olarak oraya gireceğim, fakat övünmüyorum. Ben gelmiş geçmiş insanların en şerefliyi, fakat övünmüyorum"³³² buyurmuştur.

13. 'Bana, benden önce hiçkimseye verilmemiş olan beş şey verildi: Bunda övünülecek bir durum yok: Ben, hem beyaza (kırmızı derili), hem de siyah derili insanlara peygamber olarak gönderildim; halbuki benden önceki peygamberler, sadece kendi kavimlerine gönderilmişlerdi. Yeryüzü benim için bir mescid ve tertemiz kılınmıştır. Bir aylık mesafeden, önümdeki düşmanlara korku salmamla yardım olundum. Benden önce hiç kimseye olmadığı halde, ganimetler bana helâl kılınmıştır. Bana şefaate etme izni verildi, ben de bu hakkımı ümmetimin için kıyamet gününe erteledim. Binaenaleyh bu şefaâtım, inşaallah, Allah'a hiçbir surette şirk koşmamış olan kimselere ulaşacaktır"³³³ Bu hadis, Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i, burada sayılan faziletlerle başka peygamberlere üstün kıldığı hususunda açık bir delildir.

14. Muhammed İbn İsa el-Hakîm et-Tirmizi bunu şu şekilde izah etmiştir: Her emirin yapacağı yardım, kendisine tâbi olanların miktarına göredir. Bir beldeye emîr olan kimsenin yapacağı yardım, o belde halkının miktarına göredir. Doğunun ve batının hükümdarı olan bir kimse, bir beldeye emîr olan kimsenin malından daha fazla mal ve tahıla ihtiyaç duyar. İşte tıpkı bunun gibi, bir kavme peygamber olarak gönderilen her peygambere, risalet hususunda yüklendiği vazifeye göre, tevhid hazinelerinden ve marifet cevherlerinden verilir. Binaenaleyh, yeryüzünün muayyen bir bölgesinde belli bir kavme peygamber olarak gönderilen zâta o yerin durumuna göre manevî, ruhanî hazineler verilir. Yeryüzünün doğusuna, batısına, insanlarına, cinlerine peygamber olarak gönderilen zâta da, mutlaka doğu ve batı halklarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir miktarda ilahî bilginin verilmesi gerekir. Durum böyle olunca, hiç şüphesiz Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kendinden önce hiçbir kimseye verilmemiş olan hikmet ve ilim hazineleri verilmiş olur. Durum böyle olunca, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğinin diğer peygamberlere nisbeti, bütün doğu ve batının hükümrانlığının belli bir beldenin hükümrانlığına olan nisbeti gibidir.³³⁴

Bir ordudaki askerlerin yetenekleri, başarıları aynı değildir. Hepsi farklıdır. Bir sınıftaki öğrencilerin çalışkanlıkları, seviyeleri de aynı değildir. Sahabelerin Peygamberimize bağlılıkları, fazilet dereceleri de aynı değildir. Hatta Kur'an'da

³³² A.g.e, 823; Ebû Abdillâh bin Muhammed bin Yezid İbni Mâce el-Kazvîni. (ö.273). Sünen-i İbni Mâce, Beytû'l-Efkaru'd-Devliyye, Muhammed Bin Salih Râcihi (Thk.), Riyad, Ts. s.464.

³³³ Buhârî, Teyemmüm, 335; Müslî, İman, 334 (198).

³³⁴ Râzî, *Mefatih'ul Gayb*, VI/211.

meyvelerin bile yeme ve lezzet bakımından bazısının bazısına üstün kılındığından bahsedilir.³³⁵ Bu örneklerde görüldüğü gibi, herşeyde emsalleri arasında üstünlük farkları olduğu gibi, peygamberler arasında da derece farklarının olması ve Allah'ın kendilerine verdiği lütuflarla bazısının bazısından üstün olması gâyet tabîdir.

Allah her peygambere ayrı ayrı lütuflarda bulunmuştur. Mesela Hz. İbrahim'i dost edinmiş, Hz. Mûsa ile konuşmuş, Hz. Dâvud'a demiri yumuşatmış, Hz. Süleyman'a şeytanları ve ruzgarı mûsâhhar etmiş, Hz. İsa için ölüleri diriltmiştir. Ebu Nuaym 'Delâil'ün-Nübüvve' adlı kitabında geçen bir hadise göre Peygamberimiz: 'Bana ne takdir ettin ya Rabbi?' diye dua etmiş, Yüce Allah ise: 'Sana verdiğim onların hepsinden daha üstün değil midir? Ben ne zaman anılırsam, sen de benimle anılırsın. Ve sana Arş'ın hazinelerinden bir hazine olan "La havle ve la kuvvete illa billahil aliyyi'l azîm" duasını verdim' buyurmuştur.³³⁶

Kadı İyaz (ö.544), Hz. Âdem (a.s.)'ın Cennet'ten çıkarıldığı zaman, 'Ya Rabbi beni Muhammed hürmetine affet' diye dua ettiğini nakleder. Allah'ın, 'sen Muhammed'i nereden biliyorsun?' sorusuna ise, 'Cennet'in kapısında "Lâ ilâhe illallah, Muhammedun Resulullah" yazılı olduğunu olduğun gördüm' diye cevap vermiştir.³³⁷

Kur'an-ı Kerim diğer kitaplardan nasıl üstünse, Peygamberimiz de peygamberlerin en üstünüdür. O büyüktür, çünkü büyük olarak yaratılmıştır.³³⁸ Çünkü Kur'an'ı taşıyabilecek en yüce kalbe sahip olan kişidir o. لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا 'Eğer Biz bu Kur'an'ı bir dağın tepesine indirseydik onun, Allah'a tazimi sebebiyle başını eğip parçalandığını görürdün'³³⁹ ve قَوْلًا ثَقِيلًا 'Biz sana pek ağır bir söz vahyedeceğiz' âyetlerinden, Kur'an'ın nasıl ağır bir söz olduğunu anlayabiliriz. Bu قَوْلًا ثَقِيلًا 'ağır söz' tabirini Hüseyin ibn Fazl, 'Ancak

³³⁵ Bkz. 'Dünyada birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler, dallı veya dalsız hurma ağaçları vardır ki hepsi aynı su ile sulanmaktadır. Bununla beraber yemede biz onların bazısını bazısından daha üstün, daha kaliteli kılarız. Elbette bunlarda aklını kullanan kimseler için alacak nice dersler, nice ibretler vardır.' 13. Ra'd Sûresi, Âyet 4.

³³⁶ Celâleddin es-Suyûtî.(ö.911). *el-Hasâisü'l Kübrâ*. Uysal Kitabevi, Konya,1994, Ömer Temizel (Çev). s.417; İbn-i Kesir, *Tefsirü'l Kur'ani'l Azim*, VIII/430.

³³⁷ Kadı İyaz, *Şifâ-i Şerîf*, s.112. Ayrıca bkz. Hâkim, Ebû Abdillâh En-Nisabûrî. (ö.405). *Müstedrek Ale's-Sahihayn*. c.II, Tevârîhu'l Müteğaddimîn mine'l Enbiyâi ve'l Mürselîn, 4287, Dâru'l Haremeyn, Kahire, 1997, s.722. (hadis için sahih demiştir).

³³⁸ Abbas Mahmud El-Akkad. (ö.1964). *Hz. Muhammed (a.s.)'in Eşsiz Dehâ ve Şahsiyeti*, Hayra Hizmet Vakfı Neşriyat, M.Said Şimşek (Çev.), Konya, 1979, s.16.

³³⁹ 59. Haşr Sûresi, Âyet 21.

Allah'ın tevfiğiyle desteklenmiş bir kalbin ve tevhidle donatılmış bir nefsin taşıyabileceği bir ağırlık' olarak yorumlar.³⁴⁰

Ali Ünal bu meseleyi şöyle îzah etmiştir:

'Vahiy, Cenab-ı Allah'ın Kelâmî tecellisidir. O'nun İsim ve Sıfatları için derece farkı söz konusu değildir. Dolayısıyla, Kudret tecellisi ne ise, Kelâm tecellisi de odur. O'nun doğrudan, yani sebepler ötesi bir lem'acık Kudret tecellisi nasıl Hz. Mûsâ'nın (a.s.) yıldırım çarpmışçasına cansız gibi bayılıp düşmesine ve yanbaşındaki dağın toz olmasına yol açmışsa (Bakara, 2/143), Kelâm'ı da aynı tecelli gücüne sahiptir. Ne var ki O, Kelâm tecellisinde her bir peygamberin o tecelliye alabileceği derecede tenezzülde bulunur; yani bu tenezzül, peygamber olan zâtın kapasitesine göredir. Evet, Hz. Mûsâ (a.s.) peygamberler içinde en büyük beş büyük peygamberden biri olmasına rağmen, bir dağı toz haline getiren Kudret tecellisine dayanamamıştır. Fakat, Cenab-ı Allah'ın Kur'an'ı teşkil eden Kelâm tecellisi, bu Kudret tecellisinden daha az şiddette değildir. Değildi ki, eğer o tecelli herhangi bir dağa olmuş olsaydı, Haşr Suresindeki âyet-i kerimede buyrulduğu üzere, o dağ parça parça olurdu. Kur'an'daki bu tecellinin şiddetine işaret eden bir başka âyette de şöyle denmektedir: O Kur'an ki, eğer İlâhî bir kitapla dağlar yürütülecek veya yeryüzü parça parça edilecek ya da ölümler konuşturulacak olsaydı, bunlar ancak bu Kur'an'la olurdu (Ra'd, 13/31). Demek ki, Kur'an'ı teşkil eden İlâhî tecellinin şiddeti, dağları yürütecek, bunun da ötesinde yeryüzünü parça parça edecek ve ölümleri diriltecek derecededir. İşte bu tecelliye dayanabilecek tek kalb, peygamberliğin sertâcı olan Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) kalbiydi ki, Allah Kur'an'ı O'na gönderdi. Buradan o Zât'ın sahip olduğu manevî ruhî gücün derecesini az da olsa anlayabiliriz.³⁴¹

Peygamberler arasında Peygamberimiz Hz. Muhammed'in efdâliyetini anlatırken, diğer peygamberlere karşı saygısızlık yapmaktan Allah'a sığınırız. Biz bu meseleye, hâşâ onlar değersiz Peygamberimiz daha değerli, onlar çirkin Peygamberimiz daha güzel mantığıyla bakmıyoruz. Meseleye hasen, ahsen (güzel, daha güzel) mantığıyla bakıyoruz. Bütün peygamberler, Allah'ın kendilerini seçtiği en üstün insanlardır. Bu üstün insanlar arasında, Allah'ın kendisini tafdil etmesiyle en üstün olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in değerini ortaya koymaya çalışıyoruz. Böyle bir şey de ancak emsaliyle kıyaslanarak yapılabilir. Yüce Allah'ın Peygamberimize ne kadar değer verdiğini anlayabilmek için de bazen diğer peygamberlerle kıyaslamamız gerekmektedir.

³⁴⁰ Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XXI/324.

³⁴¹ Ali Ünal, *Peygamberlik Ve Efendimizin (s.a.v.) Peygamberler Arasındaki Yeri Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi*, 71 (18).

Şimdi bunların bazılarını maddeler halinde sıralayalım:

1. Hz. Mûsâ (a.s.) Firavun'a gitme emrini aldığı anda Cenab-ı Allah'a yaptığı duasında ilk olarak رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي diyerek göğsünün genişletilmesini diledi.³⁴² Hz. Mûsâ'nın dua ile istediği bu husus, yani inşirâh, Allah Resûlü'ne risaletinin başında Allah tarafından verilmiştir. أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ 'Biz, senin göğsünü açıp genişletmedik mi?'³⁴³

2. Hz. Mûsâ duasının devamında, وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي diyerek dilindeki düğümün çözülmesini dilemişti. Peygamberimize ise bu husus, فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ 'Düşünüp öğüt alsınlar diye onu (Kur'an'ı) senin dilinle kolaylaştırdık'³⁴⁴ âyetinde geçtiği üzere zaten verilmiştir.³⁴⁵

3. 'Mûsâ'yı da وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ 'halkını karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın önemli günlerini hatırlat" diye âyetlerimizle gönderdik'³⁴⁶ âyetinde, Hz. Musa'dan ilahî mesajı sadece kendi halkına iletmesi istenirken, Peygamberimizin ise, وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا 'ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlığa rahmetimizin müjdecisi, azabımızın uyarıcısı olarak gönderdik'³⁴⁷ ve وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ 'ey Resulüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik'³⁴⁸ âyetlerinde risaletinin bir kavimle sınırlı olmadığını, evrensel olduğunu anlıyoruz.³⁴⁹

4. Hz. İbrahim وَلَا تَخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ 'İnsanların diriltilip bir araya toplandığı mahşer günü beni utandırma ya Rabbî'³⁵⁰ diye dua ederken, Allah Peygamberimize O gün Allah, Peygamberini utandırmaz'³⁵¹ âyetiyle bu garantiyi vermiştir.³⁵²

5. Hz. İbrahim اجعل لي لسان صدق في الآخرين 'Gelecek nesiller içinde iyi nam bırakmayı, hayırla anılmayı nasib eyle bana'³⁵³ diye dua etmişti. Peygamberimize ise

³⁴² 20. Tâhâ Sûresi, Âyet 25.

³⁴³ 94. İnşirah Sûresi, Âyet 1.

³⁴⁴ 44. Duhan Sûresi, Âyet 58.

³⁴⁵ Ebu Abdurrahman Eş-Şâmî, Azametü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.saaaid.net/mohamed/326.htm. (02.04.2015)

³⁴⁶ 14. İbrahim Sûresi, Âyet 5.

³⁴⁷ 34. Sebe Sûresi, Âyet 28.

³⁴⁸ 21. Enbiya Sûresi, Âyet 107.

³⁴⁹ Ebu Abdurrahman Eş-Şâmî, Azametü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.saaaid.net/mohamed/326.htm (02.04.2015)

³⁵⁰ 26. Şuarâ Sûresi, Âyet 87.

³⁵¹ 66. Tahrim Sûresi, Âyet 8.

³⁵² Ebu Abdurrahman Eş-Şâmî, Azametü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.saaaid.net/mohamed/326.htm (02.04.2015)

³⁵³ 26. Şuarâ Sûresi, Âyet 84.

Yüce Allah, وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ³⁵⁴ âyetiyle, şânını yücelttiğini, Allah’la beraber ilelebet kendisinin de anılacağı müjdesini vermiştir.³⁵⁵

6. Hz. İbrahim (a.s.) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ‘Büyük hesap günü günahlarımı bağışlayacağını umduğum ulu Rabbim de yine O’dur’³⁵⁶ âyetiyle bağışlanmayı umarken, Peygamberimiz (s.a.v.) ise, لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ ‘Bu da Allah’ın, senin geçmiş ve gelecek kusurlarını bağışlaması (içindir)’³⁵⁷ âyetiyle bağışlanacağını yakinen bilmektedir.³⁵⁸

7. Hz. İbrahim (a.s.), ailesi hakkında وَاجْتَنِبِي وَبَنِيَّ أَنْ تَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ‘Beni de evlatlarımı da putlara tapmaktan uzak tut’ diye dua ederken, Yüce Allah Peygamberimizin ailesi hakkında ise, إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ‘Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor’³⁵⁹ buyurmuştur.³⁶⁰

8. Allah Lût (a.s.)’a فَاسْرِبْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرَاتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابُهُمْ (Ey Lût) Haydi öyleyse, gecenin bir vaktinde ailenle yola çık, yürü. Beraberindekilerin hiç biri geri dönüp bakmasın, yalnız eşin bunun dışındadır. Zira ötekilere ulaşan hangi rüsvaylık varsa, ona da gelecektir’³⁶¹ buyurarak kavminin helak edileceğini haber vermiştir. Mekke müşrikleri ise , ‘Hani bir zaman da onlar: “Ya Rabbî, eğer bu Kur’ân senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise hemen üzerimize gökten taş yağdır, yahut bize acı bir azap ver!” demişlerdi’³⁶² âyetine göre azabı hak ettikleri halde, Yüce Allah Peygamberimizi tekrim için, وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبُهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ‘Halbu ki sen onların aralarında bulunduğun müddetçe Allah onları azaba uğratmaz ve onlar istiğfar etmeye devam ettikleri müddetçe de Allah onlara azab etmez,’³⁶³ buyurarak kavminin helak edilmeyeceği haber vermiştir.³⁶⁴

9. Bazı peygamberlerin hanımları, kocalarının hidâyet çağrısından istifade edememiş ve cehennemliklerden olmuşlardır. ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَةٌ نُوحٍ وَامْرَأَةٌ لُوطٍ

³⁵⁴ 94. İnşirah Sûresi, Âyet 4.

³⁵⁵ Ebu Abdurrahman Eş-Şâmî, Azametü’n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.saaaid.net/mohamed/326.htm. (02.04.2015)

³⁵⁶ 6. Şuara Sûresi, Âyet 82.

³⁵⁷ 48. Fetih Sûresi, Âyet 2.

³⁵⁸ Kadı İyaz, *Şifâ-i Şerîf*, s.141.

³⁵⁹ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 33.

³⁶⁰ Kadı İyaz, *Şifâ-i Şerîf*, s.141.

³⁶¹ 11. Hud Sûresi, Âyet 81.

³⁶² 8. Enfal Sûresi, Âyet 32.

³⁶³ 8. Enfal Sûresi, Âyet 33.

³⁶⁴ İyhab Salih, Tekrîmu’n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.ahleljannaö.net/vb/showthread.php?t=7599. (17.01.2015)

كَانَتْ تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَاتَنَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ‘Allah, kâfirlere Nûh’un karısı ile Lût’un karısını misal getirir. Her ikisi de iki iyi kulumuzun mahremi idiler. Ama inkâr tarafına giderek eşleri olan peygamberlere hıyanet ettiler, kocaları da Allah’tan gelen cezadan eşlerini asla kurtaramadılar. Onlara (ölürken veya kıyamet günü): “Haydi, cehenneme girenlerle beraber siz de girin!” denilir³⁶⁵ âyetinde buna örnek vardır. وَنَادَىٰ نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ قَالَ سَأُولِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَجَمَ وَخَالَ نuh biraz ötede olan oğluna: “Evladım, gel sen de bizimle gemiye bin de kâfirlere beraber kalma!” Diye seslendi. O: “Beni sudan koruyacak bir dağa sığınırım” dedi. Nuh ise: “Bugün Allah’ın helâk emrinden koruyacak hiçbir kuvvet yoktur. Ancak O’nun merhamet ettiği kurtulur” derdemez, birden aralarına dalga girdi ve oğlu boğulanlardan oldu³⁶⁶ âyetinde ise bir peygamber evlâdının kâfir olarak öldüğünü görüyoruz. Yani bazı peygamberler, eşlerinin ve çocuklarının kâfir olarak ölmelerini görerek, bu acıyı yaşayarak imtihan edilmişlerdir. Peygamberimizin hanımları ve çocuklarından oluşan ev halkı ise, إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ ‘Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor³⁶⁷ ve وَأَرْوَاغُهُ أُمَّهَاتُهُمْ ‘onun (Hz. Muhammed’in) eşleri de müminlerin anneleridir³⁶⁸ âyetleriyle Yüce Allah’ın iltifatına mazhar olmuşlardır. Allah Peygamberimize, birinci dereceden akrabalarından oluşan ev halkından hiç kimsenin kâfir olması üzüntüsünü yaşatmamış, aksine onları yüce mertebelere çıkarmıştır.³⁶⁹

10. Hz. Nuh kavmi tarafından sapıklıkla itham edilmişti. Yüce Allah Kur’an’da Hz. Nuh’un قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ (Nuh) “Ey halkım!” dedi, “bende hiçbir dalâlet yok, fakat ben Rabbülâlemin tarafından size bir elçiyim”³⁷⁰ diyerek onlara cevap verdiğini haber veriyor. Mekke müşrikleri tarafından aynı ithama maruz kalan Peygamberimiz için ise âyet, ‘Muhammed onlara “ey halkım ben de delilik yok” dedi’ gibi, yukardaki aynı usulpla gelmemiş, مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ, ‘Rabbinin lütfuyla, deli değilsin’³⁷¹, فَذَكَرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ, ‘Ey resulüm,

³⁶⁵ 66. Tahrim Sûresi, Âyet 10.

³⁶⁶ 11. Hud Sûresi, Âyet 42-43.

³⁶⁷ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 33.

³⁶⁸ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 6.

³⁶⁹ İyhab Salih, Tekrîmu’n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.ahleljannaö.net/vb/showthread.php?t=7599. (17.01.2015)

³⁷⁰ 7. A’raf Sûresi, Âyet 61.

³⁷¹ 68. Kalem Sûresi, Âyet 2.

sen irşad ve nasihatına devam et. Sen Rabbinin ihsanı sayesinde kâfirlerin iddia ettikleri gibi kâhin de değilsin, deli de değilsin³⁷² ve وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ‘arkadaşınız (Hz. Muhammed) deli değildir³⁷³ âyetleriyle Peygamberimizi bizzat Allah savunmuştur.

11. Yüce Allah, kendi güzel isimlerinden iki tanesini birden, Peygamberimiz dışında hiçbir peygamber için kullanmamıştır. إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَّحِيمٌ ‘Çünkü Allah insanlara karşı raûf ve rahîmdir³⁷⁴ âyetinde geçen iki ismini بِالْمُؤْمِنِينَ رُؤُوفٌ رَّحِيمٌ (O peygamber) müminlere karşı raûf ve rahîmdir³⁷⁵ âyetiyle Peygamberimiz için kullanmıştır.³⁷⁶

12. Diğer peygamberlere isimleriyle hitap ederken, Peygamberimize ise peygamberlik ünvanıyla hitap etmesine daha önce değinmiştik.

Peygamberimizin, diğer bütün insanlardan ve bütün peygamberlerden üstün olduğunu gösteren bu delillere rağmen, bu manaya zıt gibi görünen, ‘beni Mûsâ’ya üstün tutmayınız’, ‘peygamberler arasında ayırım yapmayınız’, ‘hiç kimse Yunus b. Metta’dan hayırlıyım demesin³⁷⁷ gibi hadislerle de rastlarız. Bunların yanında bir de mânâ olarak tamamen zıt gibi görünen şöyle hadisler de vardır:

‘İnsanlar diriltildiği zaman, kabirden ilk çıkacak benim. İnsanlar mahşerde toplandıklarında, onların hatibi benim. Ümitsizliğe düştüklerinde, ben onların müjdecisi olacağım. Liva’ül hamd benim elimdedir. Ben Rabbimin yanında âdemoğullarının en kıymetlisiyim. Ama övünmüyorum.’³⁷⁸

İbn Abbas’dan gelen bir rivâyette: ‘Sahabeden bir grup oturmuş, karşılıklı konuşuyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.)’i de onları duyuyordu. Birisi, "Ne güzel, Allah, Hz. İbrahim’i dostu saymış" dedi. Bir başkası, "Bu, Cenâb-ı Allah’ın Hz. Mûsâ ile bizzat konuşmasından daha şaşırtıcı birşey değil" dedi. Bir diğeri, "Hz. İsâ, Allah’ın kelimesi ve ruhudur"; bir diğeri de, "Allah, Hz. Adem’i seçmiştir" dedi. O sırada, Hz. Peygamber (s.a.v.) yanlarına çıkarak: "Sözlerinizi ve delillerinizi duydum. Hz. İbrâhim Allah’ın halilidir doğru. Hz. Mûsâ, Allah’ın konuştuğu

³⁷² 52. Tur Sûresi, Âyet 29.

³⁷³ 81. Tekvir Sûresi, Âyet 22.

³⁷⁴ 22. Hac Sûresi, Âyet 65.

³⁷⁵ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 128.

³⁷⁶ Ebu Abdurrahman Eş-Şâmî, Azametü’n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.saaaid.net/mohamed/326.htm, (02.04.2015)

³⁷⁷ Buhârî, Enbiyâ, 3412; Müslim, Fedâil, 166 (2376).

³⁷⁸ Tirmizî, De’avât, 3610; Dârimî, Sünen, 48.

kimsedir doğru. İsâ (a.s), rûhullahdır, doğrudur. Allah, Hz. Âdem'i seçmiştir, doğrudur. Ben de Allah'ın sevgilisi kulum, (Habibullahım) fakat, övünmüyorum. Ben kıyamette livâu'l-hamdin taşıyıcısıyım, fakat övünmüyorum. Ben kıyamet günü ilk şefa'at edecek ve şefa'ati ilk kabul edilecek olanım, fakat övünmüyorum. Cennet kapısını ilk ben çalacağım, o bana açılacak ve fakir müminler yanımda olarak oraya gireceğim, fakat övünmüyorum. Ben gelmiş geçmiş insanların en şereflişiyim, fakat övünmüyorum" buyurdu³⁷⁹ ve 'Allah Hz. Muhammed'i bütün peygamberlerden ve gök ehlinden üstün kılmıştır.'³⁸⁰

Medine'de bir gün, bir sahabi ile yahudilerden biri arasında münakaşa olmuştu. Sahabi yahudiye: 'Resulullah'ı âlemler üzerine seçkin kılan Zat-ı Zülcelal'e kasem olsun!' diye yemin etti. Yahudi de: 'Mûsâ aleyhisselamı âlemler üzerine seçkin kılan Zât-ı Zülcelal'e kasem olsun!' diye yemin etti. Derken, o böyle der demez, sahabi elini kaldırıp yahudiye bir tokat vurdu. Yahudi de doğruca Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gidip hadiseyi haber verip şikâyet etti. Peygamberimiz: 'Beni Hz. Mûsâ'dan üstün kılmayın! Çünkü insanlar hep bayılacaklar. İlk kalkan ben olacağım. Ben ayılınca Hz. Mûsâ'yı Arşın bir ucundan tutmuş göreceğim. Bilemiyorum, o, bayılıp hemen ayılanlardan mıdır, yoksa Allah'ın istisna ettiklerinden midir?' buyurarak Hz. Mûsâ'yı övmüştür.³⁸¹

Peki, 'beni diğer peygamberlerden üstün tutmayınız' manasına gelen hadislerle, 'ben insanların en üstünüyüm, peygamberlerin imamıyım' manalarına gelen hadisler arasındaki tenâkuz gibi görünen bu durumu nasıl îzah edeceğiz? Sâlih Sabri Yavuz, Kelâm'da Efdaliyyet Meselesi Ve İbn Kemal'in "Efdaliyyetu Muhammed" Risalesi'nde bu konuda yapılan izahları özetlemiştir:

1. Bu hadisleri Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisine, "öncekilerin ve sonrakilerin hayırlısı olduğu" bildirilmeden önce ve "peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık" (Bakara 2/253) ayetinin vahyedilişinden önce söylemiştir. Bir anlamda ilk hadislerde geçen hükümler kaldırılmıştır.

2. Bunlar tevazu ve edep sadedinde söylenmiş hususlardır. Hz. İbrahim'i kendine tercih etmesiyle ilgili olarak ifade edilen "insanların en hayırlısı" ifadesi, onun dostluğuna saygı göstermek için söylenmiş olabilir veya fazilet bakımından

³⁷⁹ A.g.e. De'avât, 3616; Dârimî, Sünen, 48.

³⁸⁰ A.g.e. Sünen, 47.

³⁸¹ Buhârî, Husûmât, 2411; Müslim, Fedâil, 160 (2373).

daha aşağı derecede bulunan kimseye bir eksiklik ve saygısızlık yapılmamasına yönelik olabilir.

3. Peygamberler arasında yapılacak böyle bir mukayese düşmanlığa ve fitneye sebep olabilir. Bunu engellemeye yönelik olabilir.

4. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in şahsına ve özelliklerine yönelik olarak yapılması muhtemel aşırılıkların önlenmesi ve peygamberler vesile kılınmak suretiyle olası düşmanlıkların önüne geçmek için olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.³⁸²

Buradan şunu anlıyoruz. Hz. Peygamber (s.a.v.), en üstün ahlakıyla hiçbir zaman kendisini insanlardan üstün görmemiş, kibire ve gurura asla girmemiştir. İnsanlara güzel ahlak nişanelerinden biri olan tevâzuyu emrederken, her güzel haslette olduğu gibi, kendisi tevâzuyu da en üst seviyede yaşamıştır. ‘Kim Allah için mütevâzî olursa Allah onu yüceltir’³⁸³ fehvasınca, diğer peygamberlere karşı gösterdiği bu tevâzu bile yine onun büyüklüğüne bir delildir. O tevâzu gösterdikçe Allah onu yüceltmış ve şerefini artırmıştır.

Mesela وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ ‘Balık sahibi (Yunus bin Mettâ) gibi olma’³⁸⁴ âyeti nazil olduktan sonra ihtimal sahabilerden bazılarının akıllarına gelmiş olabilir ki; Yunus b. Mettâ acaba ne yaptı ki, Peygamberimize ‘Sakın onun gibi olma!’ buyuruluyor. Onun için Peygamberimiz hemen ‘beni Yunus b. Metta’ya tercih etmeyin’ ve ‘hiç kimseye “ben Yunus b. Metta’dan hayırlıyım” demesi yakışmaz’³⁸⁵ buyurarak, hem tevâzu göstermiş, hem de Allah’ın kendisine destek çıktığı gibi, o da peygamber olan bir kardeşine hemen arka çıkarak onu savunmuş ve böylece ayrı bir büyüklük göstermiştir. Yoksa balığın karnına atılma gibi ilâhi bir te’dibe maruz kalan bir nebinin (a.s.), yukarıda zikri geçen sayılamayacak kadar nimetle Allah’ın tafdil ettiği ve övdüğü Hz. Muhammed (s.a.v.)’den daha büyük olması aklen de mümkün görülmemektedir.³⁸⁶

³⁸² Sâlih Sabri Yavuz .(2005). Kelâm’da Efdaliyyet Meselesi Ve İbn Kemal’in “Efdaliyyetu Muhammed” Risalesi, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5 (1): 12; Ayrıca bkz. Kurtubî, IV/254; İbni Kesîr, II/428; Şevkânî, I/460; İbni Âşur, III/8.

³⁸³ Müslim, Birr ve’s-Sıla ve’l Âdâb, 69 (2588); İbni Mâce, s.451.

³⁸⁴ 68. Kalem Sûresi, Âyet 48.

³⁸⁵ Buhârî, Enbiyâ, 3412; Müslim, Fedâil, 166 (2376).

³⁸⁶ Bkz. İbn Ebi’l İzz el-Hanefî. (ö.792). *El- Akîdetü’t-Tahâviyye ve Şerhi*, Guraba Yayıncılık, M.Beşir Eryarsoy (Çev.), İstanbul, 2011, s.163.

2.2. PEYGAMBERLER TARAFINDAN MÜJDELENMESİ

Önceki peygamberler arasında Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)’i, öncelikle Hz. İbrahim (a.s.)’ın dilinde bir dua olarak görürüz. رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ ‘Ey bizim Rabbimiz! Onların içinden öyle bir resul gönder ki; Kendilerine Senin âyetlerini okusun, onlara kitabı ve hikmeti öğretsin Ve onları tertemiz kılsın. Muhakkak ki azîz sensin, hakîm sensin! (Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibisin!)’³⁸⁷

Allah’ın Hz. İbrahim (a.s.)’ın bu duasını kabul ettiğinin ve duada zikredilen peygamberin Hz. Muhammed (s.a.v.), olduğuna en büyük delil şu âyettir: هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ‘O, ümmîler arasından, kendilerinden olan bir elçi gönderdi. Bu elçi onlara Allah’ın âyetlerini okur, onları inançlarına ve davranışlarına bulaşmış kirlerden arındırır, onlara kitabı ve hikmeti öğretir. Halbu ki daha önce belli ve kesin bir sapıklık içinde idiler.’³⁸⁸ Duada gönderilmesi istenen peygamberin, insanlara âyetleri okuma, kitabı ve hikmeti öğretme ve onları tezkiye etme şeklinde sayılan üç özelliğinin, Cuma Sûresindeki âyette gönderilen peygamberde yani Peygamberimiz (s.a.v.)’de, aynı lafızlarla zikredilmesi çok dikkat çekicidir. Ayrıca müfessirler bu duada geçen resulün Peygamberimiz (s.a.v.) olduğunda ittifak etmişler ve ‘ben İbrahim’in duası, İsa’nın müjdesiyim’ hadisini zikretmişlerdir.³⁸⁹

Yüce Allah gönderdiği her peygambere, Peygamberimiz (s.a.v.)’in vasıflarını bildirmiş ve ona ulaştığı takdirde destek verme sözü almıştır. Ayrıca onlardan kendi ümmetlerine bu gerçeği bildirmelerini istemiştir.³⁹⁰

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ ‘Hem Allah, vaktiyle peygamberlerden “size kitap ve hikmet vermemden sonra, Sizin yanınızda bulunan kitabı tasdik edici bir peygamber geldiğinde, mutlaka ona inanıp yardımcı olacaksınız” diye söz almıştır. Allah: “Bunu kabul ettiniz, bu ağır yükümü sırtınıza

³⁸⁷ 2. Bakara Sûresi, Âyet 129.

³⁸⁸ 62. Cumâ Sûresi, Âyet, 2.

³⁸⁹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, II/573-574, XXII/613; Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, I/151; Zemahşerî, *Keşşâf*, I/323; Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, IV/72, XXIX/314.

³⁹⁰ Suat Yıldırım, *Kur’an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, s.59; Mürsel Ata, *Kur’an’ı Kerim’de Allah Resûlü* (s.a.v.), Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s.173.

aldınız mı?” Dediginde onlar: “Kabul ettik” diye kesin söz verince, Allah Teâla: “Siz de şahit olun, zaten Ben de sizinle beraber şahitlik edeceğim” buyurdu.³⁹¹

‘ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ’ ‘Sizin yanınızda bulunan kitabı tasdik edici bir peygamber geldiğinde’ ibaresinde kastedilen resul, Tevrat’ta zikri gecen Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir.³⁹² Hz. Ali ve İbni Abbas (r.anhüm)’a göre, Yüce Allah Hz. Âdem’den itibaren gönderdiği her peygamberden, kendisini idrak ettikleri takdirde Hz. Muhammed (s.a.v.)’e iman edip yardım etmeleri konusunda söz almıştır.³⁹³

Bu âyetten asıl maksat, önceki peygamberlerin kendi kavimlerinden Hz. Muhammed (s.a.v.)’e iman edeceklerine dair söz almalarıdır. Çünkü Peygamberimiz geldiğinde peygamberlerin kendileri çoktan vefât etmiş olacaktırlar. Aynı zamanda eğer hayatta olsalardı tüm peygamberlerin Hz. Muhammed (s.a.v.)’e tabi olmaları gerektiğine de delildir.³⁹⁴

Hz. Muhammed (s.a.v.) kıyamet günü şefaatin ve Makamı Mahmud’un sahibi olduğu için ve hâtemü’l enbiyâ olduğu için, onun döneminde bulunsalardı, bütün peygamberlerin kendisine tabi olmaları gerekirdi. Nitekim İsrâ gecesı Beytû’l Makdis’te bütün peygamberlere imam olmuştur. ‘Hz. Mûsâ aranızda olsaydı, onun da bana tabi olmaktan başka yapacağı bir şey yoktu’ hadisi de bu görüşleri desteklemektedir.³⁹⁵

Ulu’l azm peygamberlerin sayıldığı âyette de aynı konu işlenmektedir.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

‘Bir vakit, Biz peygamberlerden, kuvvetli bir söz almıştık: Senden, Nuh’tan, İbrâhim’den, Mûsâ’dan ve Meryem’in oğlu İsa’dan. Evet onlardan pek sağlam söz almıştık.’³⁹⁶

Âyette geçen, peygamberlerden alınan söz (misak), birbirlerini müjdeleme ve tasdik etme, özellikle de Hz. Muhammed’in geleceğini ilan etme ve müjdeleme sözüdür.³⁹⁷

³⁹¹ 3. Âl-i İmran Sûresi, Âyet 81.

³⁹² Taberî, *Câmiu’l Beyân*, V/539; Mâturidî, *Te’vîlâtü Ehli’s-Sünne*, I/286; İbni Atiyye, *Muharreru’l Veciz*, I/465; Ebu Hayyan, *Bahru’l Muhît*, II/532; Celâleddin Muhammed bin Ahmeb bin Muhammed el-Mahallî (ö.864) ve Celâleddin Abdurrahman bin Ebu Bekr es-Suyûtî (ö.911), *Tefsîru’l İmâmeyn el-Celâleyn*, Dâru İbni Kesîr, y.y. Ts. s. 60.

³⁹³ Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, II/62; İbnü’l Cevzî, *Zâdû’l Mesîr*, I/416; Ebu Hayyan, *Bahru’l Muhît*, II/532; İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, III/101.

³⁹⁴ Râzî, *Me-fatih ul Gayb*, VIII/126; Ebu Hayyan, *Bahru’l Muhît*, II/532.

³⁹⁵ İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, III/101.

³⁹⁶ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 7.

Peygamberimiz (s.a.v.) yaratılıştta ve söz alınmada (mîsak) birinci, risâlet olarak ise sonuncudur. Onun zamirle ifade edilmesi ve sıralamada en başta zikredilmesi, hepsinden üstün olduğuna işarettir.³⁹⁸ Yoksa Allah, ‘Nuh’tan, İbrâhim’den, Mûsâ’dan ve Meryem’in oğlu İsa’dan ve Muhammed’den söz aldık’ diyebilirdi.

Peygamberlerden alınan Hz. Muhammed (s.a.v.)’i müjdeleme sözünü, Hz. İsa (a.s.) ‘ın yerine getirdiğine yine Kur’an şahitlik etmektedir. *وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ* ‘Meryem’in oğlu İsa da: “Ey İsrail oğulları! Dedi, “Ben size Allah’ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat’ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi “Ahmed” olacak bir resulü müjdelemek üzere gönderildim.”³⁹⁹

Bu müjdeyi alan ehli kitab âlimleri artık Peygamberimizi çok iyi tanıyorlardı. *الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ* ‘Kendilerine kitap verdiğimiz ümmetlerin bilginleri o Peygamberi, kendi öz evlatlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine acımayıp kendi kendilerini en büyük hüsrana uğratanlardır ki iman etmezler.’⁴⁰⁰ Hristiyan ve Yahudi bilginlerinin Peygamberimizin şemâilini tarif edecek kadar, hatta kendi çocuklarından daha iyi nasıl tanıyabildiklerini başka bir âyet tasrih etmektedir. *الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ* ‘Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil’de vasıfları yazılı o ümmî Peygambere tâbi olurlar.’⁴⁰¹

Hz. Ömer bu âyet inince Yahudilere, ‘gerçekten Hz. Peygamber’i çocuklarınızdan daha iyi tanıyor muydunuz?’ diye sorunca Yahudi bilginlerinden Abdullah bin Selam bunu ikrar etmiştir.⁴⁰²

Demek ki bütün peygamberler, Peygamberimiz (s.a.v.)’in sıfatlarını, ne zaman gönderileceğini, nerede doğacağını, nereye hicret edeceğini kavimlerine haber

³⁹⁷ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/23; Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, IV/102; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XVII/68.

³⁹⁸ Mukâtil bin Süleyman. (ö.150). *Tefsîr-i Mukâtil*, c.III, Müessesetü Tarihu’l Arabî, Beyrut, 2002, Abdullah Mahmud (Thk), s.475; Taberî, *Câmiu’l Beyân*, XIX/23; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, XVII/68; İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XXI/273.

³⁹⁹ 61. Saf Sûresi, Âyet 6.

⁴⁰⁰ 6. En’am Sûresi, Âyet 20.

⁴⁰¹ 7. A’raf Sûresi, Âyet 157.

⁴⁰² Râzî, *Mefatih’ul Gayb*, XII/189.

Hicretin 9.yılında Peygamberimiz (s.a.v.) Müslümanları hacca göndermiş, başlarına da Hz. Ebu Bekr (r.a.)'ı hac emîri tayin etmişti. Bu âyetler inince Hz. Ali (r.a.)'ı arkadan gönderip Arafatta insanlara, müşriklere 4 ay süre verildiğini, bundan sonra müşriklerin artık hacedemeyeceklerini ilan etmesini emretti.⁴⁰⁹

Bu âyetlerde Allah ve Resulü hep beraber zikrediliyor. Eğer Allah dileseydi Hz. Peygamber'i zikretmez, 'bu Allah'ın vaad ettiğidir', 'Allah'tan, müşriklere son ihtar', 'Allah'ın insanlara ilanıdır' gibi buyurur ve tek kendi adını zikretmekle yetinebilirdi. Ama şeriatını ve hükümlerini Hz. Peygamber'in lisanıyla insanlara duyurduğu için,⁴¹⁰ onu nazara vermiş ve pek çok yerde, Resulünü de zikrederek onu tebci etmiştir.

Mesela **ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ** 'Bu onların Allah'ı ve Resulünü inkar etmeleri sebebiyledir'⁴¹¹ âyetini ele alalım. Bir insan, Allah'ı inkar ederse zaten kâfir olur. Peygambere iman etmesi veya etmemesi birşey ifade etmez. O halde Peygamberimizin de zikredilmesi onu tebci içindir. Ayrıca daha önce geçen, Hz. Peygamber'e itaatin Allah'a itaat, ona isyanın Allah'a isyan sayılması başlıklarında ele aldığımız âyetlerin çoğu, bu konumuza da örnek gösterilebilecek âyetlerdir.

2.4. ONA BİATIN ALLAH'A BİAT SAYILMASI

Hiz. Peygamber'e itaatin Allah'a itaat sayılması, ona isyanın Allah'a isyan sayılması gibi benzer ifadelerden biri de Hiz. Peygamber (s.a.v.)'e biatın Allah'a biat sayılmasıdır.

Hicretin 6. Yılında Hiz. Peygamber yaklaşık bin dörtyüz veya bin beşyüz sahabiyle beraber Kâbe'yi ziyaret etmek üzere Medine'den yola çıktılar. Hudeybiye'de konakladılar. Peygamberimiz niyetlerinin savaş olmadığını sadece umre yapmak olduğunu Kureyş'e bildirmesi için Hiz. Osman'ı elçi olarak gönderdi. Kureyş ise Hiz. Osman'ı alıkoydular. Bu haber ise Müslümanlara Hiz. Osman'ın öldürüldüğü şeklinde geldi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) sahabeden ölünceye kadar savaşacaklarına dair ağacın altında biat aldı. Bunun üzerine şu âyet nazil olmuştur.⁴¹²

⁴⁰⁹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XI/309; Râzî, *Mefatih 'ul Gayb*, XV/227.

⁴¹⁰ Bkz. İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, X/108.

⁴¹¹ 9. Tevbe Sûresi, Âyet 80.

⁴¹² Bkz. İbni Kesîr, *Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm*, XIII/94.

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ
إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ
‘Sana biat edenler, gerçekte Allah’a biat etmektedirler.
Allah’ın eli, hepsinin ellerinin üstündedir. Kim sözünden dönerse, kendi aleyhine
olarak döneklik eder. Ama kim Allah’a verdiği sözünde durursa, Allah ona pek
büyük mükâfat verir.’⁴¹³

Söz ve fiil olarak Peygamberimizin her ameli Allah’ın emriyle olduğu için
ona biat Allah’a biat sayılmıştır.⁴¹⁴ Çünkü Hz. Peygamber’e söz vermek, Allah’a söz
vermek gibidir. Aralarında fark yoktur.⁴¹⁵ Âyetin sonunda, ‘Kim Allah’a verdiği
sözünde durursa, Allah ona pek büyük mükâfat verir’ cümlesinden de, Hz.
Peygamber’e biat edip, kaçmayacaklarına dair söz veren sahabilerin, aslında Allah’a
söz vermiş oldukları anlaşılmaktadır.

2.5. ŞEÂİRE HÜRMETİN EMREDİLMESİ

Allah’ın değer verdiği, kutsal saydığı, İslam Dini’ne ait alametler ve
semboller vardır. Bunlara şeâir denir. Bu kelime Kur’an’da dört yerde geçmektedir.
‘Safa ile Merve Allah’ın belirlediği nişanelerdendir...’⁴¹⁶,
‘Biz kurbanlık büyükbaş hayvanları da sizin hakkınızda
Allah’ın dininin şeâirinden kıldık’⁴¹⁷ ve ‘يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْجُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشُّهُرَ الْحَرَامَ وَلَا
‘Ey iman edenler! Ne
Allah’ın şeâirine, ne haram aya, ne Kâbe’ye hediye olarak gönderilen kurbanlık
hayvanlara, hele hele gerdanlık takılı kurbanlıklara, ne de Rabbinin lütfunu, ihsan
edeceği kazancı ve O’nun rızasını arzulayarak Beyt-i Haram’a yönelenlere sakın
hürmetsizlik etmeyin!’⁴¹⁸ Gibi âyetlerde şeâire dair örnekler verilmekte ve onlara
saygısızlık yasaklanmaktadır.

Hudeybiye’de müşriklerin Müslümanları umre için Mekke’ye sokmamaları,
Müslümanlara çok ağır gelmişti. Önlerinde kurbanlıklarıyla umreye giden başka bir
müşrik gurubuna rastlayan sahabiler, ‘ey Allah’ın Resulü bunlar müşrik, biz de
bunları bırakmayalım baskın edelim’ demeleri üzerine bu âyet nazil olmuştur.⁴¹⁹

⁴¹³ 48. Fetih Sûresi, Âyet 10.

⁴¹⁴ Bîkâî, *Nazmu’d-Dürer*, XVIII/295.

⁴¹⁵ Muhammed Cemâleddin el-Kâsımî, *Tefsîru’l Kâsımî Mehâsinü’t-Te’vîl*, c.XVII, y.y. 1957,
Muhammed Fuad Abdülbaki (Thk.), s.48.

⁴¹⁶ 2. Bakara Sûresi, Âyet 158.

⁴¹⁷ 22. Hac Sûresi, Âyet 36.

⁴¹⁸ 5. Maide Sûresi, Âyet 2.

⁴¹⁹ İbni Kesîr, *Tefsîru’l Kur’âni’l Azîm*, V/18.

Dördüncü âyette ise, ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ‘Bu böyledir, artık kim Allah’ın şeâirini tazim ederse, şüphe yok ki bu, kalplerin takvâsındandır’⁴²⁰ denilerek, şeâire hürmet etmek, doğrudan doğruya takva ile ilişkilendirilmiş, yani şeâire saygı göstermenin, Allah’a saygının gereği olduğu vurgulanmıştır.

Peki, İslam Dininde neler şeâir kapsamına girmektedir? Taberî’ye göre şeâir, cemerat, Safa, Merve, Meş’ari Haram ve Müzdelife gibi hac menâsikinin yanında,⁴²¹ Allah’ın hak ile batıl arasında emare, alamet kıldığı sembollerdir.⁴²² İbni Atiyye’ye göre, Allah’ın bütün emir ve nehiyleri şeâir kapsamına girer.⁴²³ Râzî’ye göre Allah’a itaatın göstergesi olan her şey şeâirdendir.⁴²⁴ Şah Veliyyullah Dihlevî de (ö.1176) şeâirin Allah’a saygıdan dolayı kendilerine saygı gösterilmesi gereken ve kendileriyle Allah’a ibadet edilen şeyler olduğunu söylemiştir. Ona göre şeâirin en büyükleri dört tanedir, bunlar Kur’an-ı Kerim, Hz. Peygamber (s.a.v.), Kâbe ve namazdır.⁴²⁵

Mevdûdî (ö.1979) ise şeâiri şöyle açıklar:

‘Şeâir, şîârın çoğuludur. Bir yol, bir akide, bir düşünce biçimi bir eylem veya bir sistemi sembolize eden bir nesne veya onun temsilcisine, bir amblem görevi gördüğünden dolayı şîâr denilir. Resmî bayraklar polis veya asker üniformaları, paralar, pullar vs. yönetimi altındakilerden ve belli ölçülerde başkalarından kendilerine gerekli saygı isteyen hükümetlerin şeâiridir. Eğer bir kimse, bir sistemin sembollerinden birine saygısızlık gösterirse, bu o sisteme karşı bir düşmanlık göstergesidir ve eğer saygısızlık gösteren kişi aynı sisteme aitse bu durumda bu hareket bir isyan demektir.’⁴²⁶

Yukarıdaki izahlardan anladığımız kadarıyla şeâir, hususi manasıyla hac menasiki olmakla beraber, umumi manasıyla, İslam Dini’ne ait olan, Allah’ı hatırlatan herşeydir. Bir futbol maçında taraftarların tuttıkları takımın formasını giymelerinin, takımın renklerinde şapka takmalarının ve ellerinde takımın bayrağını sallamalarının, taraftarlarda kitle psikolojisi oluşturması gibi, o takıma olan âidiyet duygusunu beslemesi gibi, şeâire hürmet de, müslümanlarda, müslüman olma his ve

⁴²⁰ 22. Hac Sûresi, Âyet 32.

⁴²¹ Taberî, *Cami’ul Beyan an Te’vil-i Âyi’l Kur’an*, XVI/541.

⁴²² A.g.e, VIII/24.

⁴²³ Kadî Ebû Muhammed Abdulhak bin Galib bin Atiyye el-Endülüsî. (ö.546). *El-Muharreu’l Veciz fi Tefsiri’l Kitabî’l Aziz*, c.II, Darul Kütübî’l İlmiyye, Beyrut, 2001, Abdusselam Abuşşafi Muhammed (Thk.), s.146.

⁴²⁴ Râzî, *Mefâtih’ul Gayb*, IV/174.

⁴²⁵ Şah Veliyyullah bin Abdurrahim ed-Dihlevî. (ö.1176). *Hüccetullâhi’l Bâliğa*. c.I. Dâru’l Kütübî’l İlmiyye, Beyrut, 1995, s.134.

⁴²⁶ Ebu’l A’lâ Mevdûdî. (ö.1979). *Tefhîmu’l-Kur’ân*. c.VI. İnsan Yayınları, İstanbul, 1986, Muhammed Han Kayanî (Çevr.), s. 449.

şuurunu, İslam cemaati, İslam ümmeti olma duygusunu beslemektedir. Maide 2. Âyette geçtiği gibi, Allah, Kâbe'ye adanmış kurbanlık hayvanlara hatta onların boyunlarındaki gerdanlıklara bile saygısızlık etmeyin diyor, hem de sahipleri müşrik olduğu halde onlara değer veriyorsa, bir tepeyi şeâirden sayıyorsa, Şeytan taşlanan mekânı, saygı gösterilmesi gereken şeâirden sayıyorsa, İbni Atiyye, Râzî ve Dihlevî gibi, şeâirin tanımını genelleştiren âlimlerden de destek alarak diyebiliriz ki, şeâirin en büyüğü, en değerlisi, en çok saygıya layık olanı, bu dinin peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. 'Kim Allah'ın şeâirini tazim ederse, şüphe yok ki bu, kalplerin takvâsındandır'⁴²⁷ âyetinden anlaşıldığı kadarıyla şeâire hürmet etmek, şeâiri ululamak ve şeâiri yüceltmek takvanın gereği olduğuna göre, Peygamberimize hürmet etmek de, Peygamberimizi yüceltmek de, takvanın yani Allah'a saygının gereğidir.⁴²⁸

Günümüzde bazı insanlardan duyduğumuz, 'peygamberi aşırı yüceltmeye gerek yoktur' düşüncesini anlamakta zorlanıyoruz. Peygambere bağlılık ve onun ahlakıyla ahlaklanma açısından İslam toplumuna baktığımızda, acaba nasıl bir manzara görürüz? Müslüman toplumlar bugün Hz. Peygamber'in ahlakıyla ahlaklanmış, Kur'an'ın emrettiği gibi onu üsve-i hasene kabul edip onun sünnetine sımsıkı sarılmış, bunun sonucu olarak da ona aşırı bağlanmış ve onu aşırı yüceltmekte midirler ki, neredeyse şirk sınırına yaklaştıklarından dolayı Müslümanlara 'Hz. Peygamber'i aşırı yüceltmeyin' diyelim? Tam aksine bize göre Müslümanların bugün, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i yüceltmeye, onu örnek almaya ve onun ahlakıyla ahlaklanmaya ihtiyaçları vardır. Kur'an takvâ sahipleri için hidayet rehberiye,⁴²⁹ yani takvâ her Müslümanda olması gereken bir haslet ise, 'kim Allah'ın şeâirini tazim ederse, şüphe yok ki bu, kalplerin takvâsındandır' âyetine göre, Hz. Peygamber'i yüceltmek takvânın gereğidir. Buna göre de biz şirke girmediikten sonra bir Müslümanın, Peygamberimizi yüceltmesinde bir mahsur olmadığı, aksine onu yüceltmesi gerektiği kanaatini taşıyoruz.

⁴²⁷ 22. Hac Sûresi, Âyet 32.

⁴²⁸ Bkz. Râzî, *Mefâtih 'ul Gayb*, XXVIII/99.

⁴²⁹ Bkz. 'İşte Kitap! Şüphe yoktur onda. Rehberdir müttakîlere!' 2. Bakara Sûresi, Âyet 2.

2.6. AİLESİNE DEĞER VERİLMESİ

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

‘Peygamberin müminler üzerinde haiz olduğu hak, onların bizzat kendi nefisleri üzerindeki haktan daha fazladır. (O, bir baba konumunda olduğundan) onun eşleri de müminlerin anneleridir.’⁴³⁰

Hemen hemen bütün tefsirlere göre Allah, bu âyette, onlarla evlenilmesini haram kılmakla ve onlara tazim ve hürmeti vacip kılmakla Peygamberimizin hanımlarına değer vermiştir.⁴³¹

Bir insanın annesine hürmet etmesi nasıl farz ise, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hanımlarını kendi annesi gibi görmesi ve aynen öyle hürmet etmesi de farzdır. Bu ise doğrudan doğruya Hz. Peygamber’in şerefi ve değeridir.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا
وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

‘Ey Peygamber hanımları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Takvâ sizin sıfatınız olduğuna göre, nâmahrem erkeklere hitap ederken tatlı ve cilveli bir eda ile konuşmayın ki kalbinde hastalık bulunan bir şahıs, şeytanî bir ümide kapılmasın. Ciddi, ölçülü konuşun. (Ey Peygamber hanımları!) Hem vakarla evinizde durun da, daha önceki Cahiliye döneminde olduğu gibi süslenip dışarı çıkmayın, namazı hakkıyla ifa edin, zekâtınızı verin, hülâsa Allah’a ve Resulüne itaat edin. Ey Peygamberin şerefli hane halkı, ey Ehl-i beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.’⁴³²

Nasıl Hz. Peygamber (s.a.v.) sıradan bir insan değilse, onun hanımları da sıradan kadınlar değildirler. Onlar bu ümmetin kadınlarının en üstünleri, en hayırlılarıdır. Ve bu üstünlük Hz. Peygamber (s.a.v.)’e olan yakınlıklarından gelir. Çünkü onlar diğer kadınların muttali olamayacakları derecede Peygamberimizin hususi hallerine de şahit oldular. Onun ahlakını yakından gördüler. Onun ahlakıyla ahlaklandılar.⁴³³

⁴³⁰ 33. Ahzab Sûresi, Âyet 6.

⁴³¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, VI/16; Cessâs, *Ahkâmu’l Kur’an*, V/223; Râzî, *Mefâtiḥ’ul Gayb*, XXV/196; Kurtubî, *Câmiu’l-Ahkâm*, VI/62.

⁴³² 33. Ahzab Sûresi, Âyet 32-33.

⁴³³ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve’t-Tenvir*, XXII/7.

İbni Âşur İbni Abbas'ın görüşünü benimseyerek âyeti şöyle tefsir etmiştir: 'Ey Peygamber hanımları, Allah sizi kemalât ile muttasıf kılmak ve noksanlıklardan arındırmak istediği için bu emir ve nehiyelerini size bildiriyor. Çünkü siz Peygamber hanımısınız. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in makamının yüceliğinden dolayı, 'temiz kadınlar temiz erkeklerdir'⁴³⁴ âyetine göre hanımlarının da kemalât olarak ona yakın olmaları gerekir.⁴³⁵

Ehli beytin kimler olduğu konusunda tefsirlerde çeşitli izahlar getirilmiştir. Hz. Aişe, Ümm-ü Seleme ve Enes bin Malik'ten gelen rivayete göre ehli beyten kasıt, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Allah Rasulü namaza kalktığı zaman Hz. Fatıma'nın kapısına gelir, 'ey ehl-i beyt namaz' diye seslenir ve âyetin, 'ey Ehl-i beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor' kısmını okurdu. Bir gün de Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i abasının altına almış ve 'Allah'ım bunlar benim ehl-i beytimdir. Onlardan her türlü kiri gider ve onları tertemiz kıl' diye dua etmişti. İbni Abbas'tan gelen bir rivayete göre ise ehl-i beyt Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarıdır. Üçüncü bir görüşe göre de Hanımları ve çocuklarıyla beraber Peygamberimizin tüm ev halkıdır.⁴³⁶

İbni Âşur meseleyi şöyle te'lif etmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.), haram belde olma hükmünde Medine'yi Mekke'ye ilhak ettiği gibi (Hz. İbrahim Mekke'yi haram belde ilan etmişti), ehl-i beyt olma hususunda da 'âl-i abayı' âyetin hükmüne ilhak etmiştir. Yani Peygamber'in hanımlarının ehl-i beyt olması âyet iledir, 'âl-i aba'nın ehli beyt olması ise Allah Resulü'nün duasıyladır.⁴³⁷

Nasıl ki Kâbe şerefinden dolayı 'beytullah' adını almıştır. Aynen öyle de Allah Teâlâ Resulullah'ın ev halkını tazim için, tekrim için onları 'ehl-i beyt' olarak isimlendirmiştir.⁴³⁸

Seyyid Kutub ehl-i beytin tathirini şöyle tefsir eder:

'Yüce Allah şöyle diyor: "Ey ehl-i beyt! Şüphesiz Allah sizden pisliği giderip sizi tertemiz yapmak ister." İfadede, Peygamberimizin ehl-i beytine yönelik bir iltifat vardır. Bu iltifat, onlara şu mesajı veriyor: Yüce Allah bizzat onlarla ilgileniyor, onları temizlemek, kirleri gidermek istiyor. Bu, doğrudan doğruya o evin halkına yönelik yüce

⁴³⁴ 24. Nur Sûresi, Âyet 26

⁴³⁵ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXII/14.

⁴³⁶ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, XIX/101-106; İbnül Cevzî, *Zâdü'l Mesîr*, VI/381.

⁴³⁷ A.g.e, XXI/15.

⁴³⁸ Seyyid Kutub, *Fi Zılâli'l Kur'an*, V/2862.

bir gözetimdir. Bu sözleri söyleyenin kim olduğunu düşündüğümüz zaman... Şu evrenin Rabbi... Her şeyden büyük olan Allaö... Bu sözleri söyleyenin kim olduğunu düşündüğümüz zaman, ehl-i beyte yönelik bu büyük lütfun boyutunu kavrarız.⁴³⁹

Görüldüğü gibi Allah Teâlâ Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şanından dolayı ailesine de değer vermiş böylece Peygamberine iltifat etmiştir. İbni Âşur da, peygamber hanımlarının Kur'an'da sena edilmesinin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Allah katındaki değerinin büyüklüğünden kaynaklandığını söyler.⁴⁴⁰

2.7. ÜMMETİNİN EN HAYIRLI ÜMMET OLMASI

Yüce Allah, kitaplar içinde en yücesi olan Kur'an'ı Peygamberimize verdiği gibi, ümmetler içinden de en hayırlı ümmeti ona vermiş veya diğer bir tabirle, onun ümmetini ümmetlerin en hayırlısı kılmıştır.

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ‘Ey Ümmet-i Muhammed! Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği yayar, kötülüğü önlersiniz, çünkü Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da bu imânâ gelseydi, elbette kendileri için iyi olurdu. İçlerinden iman edenler varsa da ekserisi dinden çıkmış fâsıklardır.’⁴⁴¹

Âyet, tüm ümmet-i Muhammed'e şâmil olmakla beraber, özellikle kastedilen Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashabıdır. Ve mânâ, ‘emr-i bil maruf nehy-i anil münker yapmak şartıyla siz insanların en hayırlılarındanınız’ şeklindedir.⁴⁴²

Âyette ‘كان ’ fiiliyle ifade edilmesi, yani ‘أنتم ’ yerine ‘كنتم ’ denmesinin sebebi, ⁴⁴³ وكان الله عليماً حكيماً , وكان الله غفوراً رحيماً ,⁴⁴⁴ âyetlerindeki gibi hakikatte işin öyle olduğunu, onların en hayırlı ümmet olduğunu te’kid içindir.⁴⁴⁴

Âyet, Malik bin Sayf ve Vehb bin Yehud isminde Yahudilerden iki kişinin, sahabilerden Abdullah bin Mesud, Übey bin Ka'b, Muaz bin Cebel, Ebu Huzeyfenin mevlası Salim'in içlerinde olduğu toplulukla tartışıp ‘biz sizden üstünüz, dinimiz de bizi davet ettiğiniz dinden üstündür’ demeleri üzerine nazil olmuştur.⁴⁴⁵

⁴³⁹ A.g.e. V/2862.

⁴⁴⁰ İbni Âşur, *Et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXII/97.

⁴⁴¹ 3. Âl-i İmran Sûresi, Âyet 110.

⁴⁴² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, V/673.

⁴⁴³ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 96, 17.

⁴⁴⁴ Cessâs, *Ahkâmu'l Kur'an*, II/322.

⁴⁴⁵ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, VIII/89.

Râzîye göre mana, ‘siz Levh-i Mahfuzda ümmetlerin en hayırlısı ve en üstünüsünüz. Hakkınızdaki bu fazileti, bu övülen hasleti sakın iptal etmeyin’ şeklindedir. Bu üstünlüğün ise Peygamberimizden geldiğini belirtir: ‘Sahabe hiç şüphesiz ki bütün âlemde insanların en hayırlısıdır. Çünkü onların peygamberi peygamberlerin en efdalidir. Bu efdaliyet ise içlerindeki peygamber itibarıyladır.’⁴⁴⁶

‘En hayırlı ümmet’ mefhumunu Bakara Sûresi’ndeki şu âyet desteklemektedir, *وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا*

‘Ve işte böylece biz sizi örnek bir ümmet kıldık ki insanlar nezdinde Hakk’ın şahitleri olasınız ve Peygamber de sizin hakkınızdaki şahit olsun.’⁴⁴⁷

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.)’in ümmetine, Hz. İbrahim (a.s.)’in kiblesine dönmeyi nasip ettiği gibi, onları başka ümmetlerden de üstün kılmıştır. Onları hayırlı ve âdil bir ümmet yapmıştır. Allah önceki Peygamberlerin, tebliğ vazifelerini yaptıklarına dair, onların ümmetlerine karşı kıyamet gününde şahit olmaları ve Hz. Muhammed’in de onlara şahit olması için, Ümmet-i Muhammedi, hayırlı ve âdil bir ümmet kılmıştır.⁴⁴⁸ Nitekim hadis-i şeriflerde, mahşer günü Hz. Nuh’un ümmetine tebliğ vazifesini yaptığına dair, Hz. Muhammed’i ve ümmetini şahit göstereceği anlatılmaktadır.⁴⁴⁹

Müfessirler, ‘وَسَطًا’ kelimesini ‘خياراً’ en hayırlı ve عدلاً âdil, mutedil olarak tefsir etmişlerdir.⁴⁵⁰ Görüldüğü gibi Allah Teâlâ, Peygamberimizin ailesine değer veriyor, onları tertemiz yapmak istiyor, ümmetine en hayırlı ümmet diyor. Teşbihte hata olmasın, ‘bir göz hatırına çok gözler sevilir’ fehvâsınca, Yüce Allah, Peygamberimiz (s.a.v.)’in hatırına, ailesine ve ümmetine ne büyük payeler ihsan etmiştir.

2.8. RÂZÎ OLACAĞI KIBLEYE ÇEVİRİLMESİ

Peygamberimiz (s.a.v.), Medine’de Mescid-i Aksa’ya doğru namaz kılarken Yahudiler: ‘Muhammed dinimize muhalefet ediyor ama kiblemize yöneliyor’ diyorlardı. Peygamberimiz de buna üzülyodu. Hz. Cebrail kiblenin değişeceği

⁴⁴⁶ Râzî, *Mefâtih ’ul Gayb*, VIII/193.

⁴⁴⁷ 2. Bakara Sûresi, Âyet 143.

⁴⁴⁸ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, II/626.

⁴⁴⁹ Bkz. Buhârî, Enbiyâ, 3339; Tirmizî, Tefsîru’l Kur’an, 2961.

⁴⁵⁰ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, II/626; Mâturidî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, I/101; Zemahşerî, *Keşşâf*, I/337; *Tefsîrü’l Kur’ani’l Azim*, II/111-112.

müjdesini verdi. Artık Hz. Peygamber (s.a.v.) çok şiddetli bir arzuyla kiblenin, Hz. İbrahim'in kiblesi olan Kâbe olmasını istiyordu.⁴⁵¹ On altı veya on yedi ay Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kıldıktan⁴⁵² sonra *قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا* 'Elbette ilahî buyruğu bekleyerek yüzünün semada aranıp durduğunu görüyoruz. Artık müsterih ol, işte memnun olacağın kibleye seni yöneltiyoruz. Hadi yüzünü Mescid-i Harâm'a doğru çevir'⁴⁵³ âyeti nazil oldu ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in isteği ve duası kabul olmuş oldu. Âyette 'Seni mutlaka arzu ettiğin, razı olacağın kibleye çevireceğiz' ifade tarzında, 'Sen madem Kâbe'yi arzuluyorsun, merak etme bu konuda seni üzmeyeceğiz' gibi manalarla Hz. Peygamber (s.a.v.)'i şefkatle kucaklama vardır.

Yüce Allah, nebisini daha fazla mahzun bırakmamış, büyük bir arzuyla beklediği isteğini yerine getirmiş ve onu istediği kible olan Kâbe'ye çevirmiştir.

2.9. TÖVBE İÇİN ARACILIĞININ KABUL EDİLMESİ

Bizim inancımızda tövbe sadece Allah'a yapılır. Kur'an-ı Kerim'de pekçok âyette günah işleyen insanların samimi bir tövbeyle Allah'tan af dilemeleri, Allah'ın kullarına çok yakın olduğu ve günahları bağışlayacağı vurgulanır.⁴⁵⁴ Ancak bazı âyetler de vardır ki, onlarda insanların Allah'tan af dilemeleri yanında, Peygamberimizden de adeta bu konuda aracılık yapması istenmektedir.

'Eğer onlar kendilerine zulmettikleri vakit sana gelip de Allah'tan af dileseler, sen de resul olarak onların affedilmelerini isteseydin, elbette Allah'ı tövbeleri çokça kabul eden ve çok merhametli bulacaklardı.'⁴⁵⁵ Bu âyetin sibakında münafıklardan bahsedildiğini görüyoruz. Hz. Peygamber'in hükmüne karşı çıkmak suretiyle kendilerine yazık eden münafıkların affolabilmeleri için, tövbe ederek Peygamberimize gelmeleri, Allah'a istiğfar etmeleri ve Hz. Peygamberin de onların affolması için şefaet etmesi istenmektedir.

⁴⁵¹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, II/656; Râzî, *Mefâtiḥ'ul Gayb*, IV/120.

⁴⁵² Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, I/162.

⁴⁵³ 2. Bakara Sûresi, Âyet 144.

⁴⁵⁴ Bkz. 'O halde O'ndan mağfiret dileyin, yine O'na dönün, tövbe edin. Çünkü Rabbim kullarına çok yakın ve onların tövbe ve dualarını kabul edendir' 11.Hud Sûresi, Âyet 61; 'Rabbinizden af ve mağfiret dileyin, sonra günahlarınızdan tövbe edip O'na sığının. O sizi affeder ve korur. Çünkü Rabbim pek merhametlidir ve kullarını çok severdir.' 11.Hud Sûresi, Âyet 90.

⁴⁵⁵ 4. Nisâ Sûresi, Âyet 64.

Âyette, ‘sana gelselerdi’ dedikten sonra, ‘sen onlar için istiğfar etseydin’ denmeyip ‘Resul onlar için istiğfar etseydi’ demek suretiyle muhatab sîgasından üçüncü tekil şahıs (gâib) sîgasına geçilmesi yani tefsir ilminde ‘iltifat’ yapılması, Peygamberimiz (s.a.v.)’in şânının yüceliğine, istiğfarının büyüklüğüne ve şefaatinin Allah katındaki değerine işaret içindir.⁴⁵⁶

Bunun gibi iki âyette daha Hz. Peygamber’den insanlar için istiğfar etmesi istenmiştir.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ‘İnsanlara yumuşak davranman da Allah’ın merhametinin eseridir. Eğer katı yürekli, kaba biri olsaydın, insanlar senin etrafından dağılıverirlerdi. Öyleyse onların kusurlarını affet, onlar için mağfiret dile ve işleri onlarla müşavere et.’⁴⁵⁷

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ ‘Gerçek müminler ancak öyle kimselerdir ki Allah’a ve Resulüne bütün kalpleriyle iman etmiş olup, bütün toplumu ilgilendiren meseleleri görüşmek üzere onun yanında bulundukları vakit ondan izin almadıkça ayrılıp gitmezler. Senden izin isteyenler hakikaten Allah’a ve Resulüne gerçekten iman edenlerdir. Öyle ise bazı işler için senden izin istedikleri zaman, sen de onlardan dilediğin kimselere izin ver ve onlar için Allah’tan af dile. Muhakkak ki Allah gafurdur, rahîmdir.’⁴⁵⁸

Görüldüğü gibi âyetlerde bizzat Yüce Allah bazı insanların affedilmeleri için Hz. Peygamber’den aracılık yapmasını, onlar için istiğfar etmesini istemektedir. O halde Hz. Peygamber’in şefaati ettiği, affolması için dua ettiği her Müslümanı Allah affedecektir. Çünkü Allahu Teâlâ’nın kabul etmeyeceği bir duayı yapmasını Peygamberinden istemesi aklen muhaldir.

⁴⁵⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, II/100; Ebû Hayyan, *Bahru’l Muhît*, III/296.

⁴⁵⁷ 3. Âli İmran Sûresi, Âyet 159.

⁴⁵⁸ 24. Nur Sûresi, Âyet 62.

SONUÇ

Yüce dinimiz İslam'ın inanç esaslarından biri de peygamberlere imandır. Müslümanlar sadece kendi peygamberlerine değil, Allah'ın gönderdiği tüm peygamberlere iman ederler.

Allah peygamberleri fazîlet olarak insanların en üstünlerinden seçmiştir. Kur'an'da tüm peygamberlerden övgüyle söz edilir. Bununla beraber yine Kur'an'da peygamberlerin bazısının bazısından üstün kılındığı ifade edilir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in insanların ve peygamberlerin en üstünü olduğu konusunda İslam âlimleri ittifak etmişlerdir. Ulemâyı bu sonuca götüren, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Kur'an'da verilen değerdir.

Kur'an Peygamberimizi en yüce ahlak sahibi olarak tanıtmıştır. Ona 'senin şânını yücelttik' buyurmuştur. Ezanda, teşehhüdde adının Allah'la beraber anılması ona nasip olmuştur. Ona itaat, Allah'a itaat, ona biat Allah'a biat ve ona isyan Allah'a isyan sayılmıştır. Bütün peygamberlere isimleriyle hitap edilirken ona, 'Ey Nebî, ey Resûl' diye peygamberlik ünvanıyla hitap edilmiştir. Müminlere, onu kendi nefislerinden bile aziz tutmaları gerektiği hatırlatılmış, saygıdan dolayı onun yanında seslerini yükseltmeleri bile yasaklanmış ve ona salavat getirmeleri emredilmiştir. O, müminler için bir nîmet ve tüm âlemler için bir rahmet kılınmıştır. Canlılar arasında sadece onun ömrüne yemin edilmiştir. Üzüldüğü zaman tesellî edilmiş, destekçisinin her zaman Allah olduğu vurgulanmıştır. Geçmiş ve geleceğinin bağışlanmasıyla, Kevser ve Makamı Mahmud nîmetleriyle müjdelenmiştir. Bazı peygamberlerin hanımları müşrik olarak ölürken, onun hanımlarına müminlerin anneleri olma pâyesi verilmiştir. Kendisi nebîlerin sonuncusu, ümmeti de ümmetlerin en hayırlısı kılınmış ve son ilâhî kitap Kur'an ona verilmiştir.

Allah'ın kendisini seçmesiyle Hz. Muhammed Mustafâ (s.a.v.), Said Nursî'nin (ö.1960) dediği gibi, yeryüzü mescidinde, Mekke mihrabından ve Medine

minberinden bütün insanlığa seslenmiş, bütün ehl-i imana imam, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan oluşan bir zikir halkasının serzâkiri olmuştur.

Allah'ın salât ve selamı Hz. Muhammed'in ve bütün peygamberlerin üzerine olsun.

KAYNAKLAR

- Ağırman, Cemal. (1996). Hz. Peygamber'e İtaatin Sınırı, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas, (1):66.
- Akdemir, Furat. (2013) *Kelam Araştırmaları* 11(1): 425-442.
- Akkad, Abbas Mahmud. (ö.1964). Hz. Muhammed (a.s.)'ın Eşsiz Dehâ ve Şahsiyeti, Hayra Hizmet Vakfı Neşriyat, M.Said Şimşek (Çev), Konya, 1979, s.16.
- Aktepe, İshak Emin. (2012). Ebu Hanife ve Ehl-i Hadisin Sünnet Anlayışlarındaki Temel Farklar, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (19):115-130.
- Alper, Hülya. (2005). İbn Sinâ ve Bakillânî Örneğinde İslam Filozofları ile Kelamcılarının Nübüvvet Anlayışının Kur'anî Perspektifle Değerlendirilmesi, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* (28):53-73.
- Âlûsî, Allâme Ebu'l-Fadl Şihabu'd-Din Seyyid Mahmud el-Bağdadî. (ö.1270). *Rûh 'ul-Meânî Fî Tefsîr 'il Kur'an 'il Azîm ve 's-Seb 'il Mesânî*. c.X. İdaretü't-Tibâatü'l Münîriyye Tûrâsü'l Arabî, Beyrut, Ts. s.144.
- Âlûsî, Ebu'l Fadl Şihabuddin Seyyid Mahmud el-Bağdadi. (ö.1270). *Ruhu 'l Meani fi Tefsiri 'l Kur'ani 'l Azim ve 's-Seb 'ul Mesani*. c.XXI, Mahmud Hüseyin el-Arab (Thk), Beyrut,1997, s.229.
- Ata, Mürsel, *Kur'an'ı Kerim'de Allah Resûlü (s.a.v.)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s.173.
- Ateş, Ali Osman, *İslam'a Göre Cahiliyye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1996, s.386.
- Beğavî, İmam Muhyi's-Sünne Ebû Muhammed Hüseyin bin Mesud. (ö.516). *Tefsîru'l Beğavî Meâlimu't-Tenzîl*. c.VI. Dâru't-Taybe, Muhammed Abdullah Nemir (Thk.), Riyad, ö.1411, s.353.
- Beyazizâde, Ahmed Efendi. (ö.1098). İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin İtikadi Görüşleri, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları*, İlyas Çelebi (Çev) İstanbul, 2000, s.118.
- Bikâî, Burhaneddin Ebu'l Hasan İbrahim bin Ömer (ö.885), *Nazmu'd-Dürer fi Tenasubi'l Âyâtî ve 's-Süver*, c.XX, Daru'l kitabî'l İslamiyye, Kahire, Ts. s.292.

- Bilmen, Ömer Nasuhi, *İslam Akaidi*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2013, s.94.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed bin İsmail. (ö.256). *El-Câmiü's-Sahih el-Müsned Min Hadîs-i Rasulillah Sünenihî ve Eyyâmihî*, c.IV, Mektebetü's-Selefiyye, Muhammed Fuad Abdalbaki (Thk), Kahire, ö.1400, s.280.
- Cessâs, Hüccetü'l İslam İmam Ebû Bekr Ahmed bin Ali Er-Râzî. (ö.370). *Ahkâmu'l Kur'an*.c.V. Müessesetü't-Tarîhu'l Arabî, Beyrut, 1996, Muhammed Sâdık Kamhâvî (Thk.), s.230.
- Çelik, Muhammed.(2001). Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'in Nübüvvetini Müdafaası, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1:2.
- Dârimî, Hâfız Ebû Muhammed bin Abdullah bin Abdurrahman bin Fadl bin Behram. (ö.255). *Sünen-i Dârimî*. c.I, Dârul Muğnî Li'n-Neşr ve't-Tevzi', Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî (Thk.), Riyad, 2000, s.193.
- Dihlevî, Şah Veliyyullah bin Abdurrahim. (ö.1176). *Hüccetullâhi'l Bâliğa*. c.I. Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, Beyrut, 1995.
- Ebû Dâvûd, Süleyman bin Eş'as es-Sicistânî. (ö.275). *Sünen-i Ebî Dâvûd*. Beytü'l-Efkaru'd-Devliyye, Riyad, Ts.
- Ebussuud Efendi. (ö.982). *İrşâd-u Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l Kitâbi'l Kerîm*. c.XII, Boğaziçi Yayınları, Ali Akın (Çev), İstanbul, 2007, s.5529.
- El-Bûfî, Ramazan. (ö.2013). *Fıkhu's Siyre*, Bilge Adam Yayınları, Atik Aydın (Çev), İstanbul, 2012, s.142.
- El-Hanefî, İbn Ebi'l İzz. (ö.792). *El- Akîdetü't-Tahâviyye ve Şerhi*, Guraba Yayıncılık, M.Beşir Eryarsoy (Çev), İstanbul, 2011, s.163.
- El-Hatîb, Muhammed Accâc, *Sünnetin Tespiti*, Yeni Akademi Yayınları, Mehmet Aydemir (Çev) İzmir, 2005, s.92.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazir. (ö.1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, c.VII Feza Gazetecilik, İstanbul, İsmail Karaçam (Sad.) 1992, s.498.
- Erdal, Mesut, *40 Soruda Kur'an ve Sünnet'e Göre Şefaât İnancı*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006, s.26.
- Eş-Şâfi, Muhammed bin İdris. (ö.204). *Er-Risâle*, TDV Yayınları, Abdulkadir Şener ve Prof. Dr. İbrahim Çalışkan (Çev), Ankara, 2012, s.51.
- Eş-Şâmî, Ebu Abdurrahman, *Azametü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem*, www.saaaid.net/mohamed/326.htm. (02.04.2015)
- Fazlur Rahman (ö.1988). *İslam*, Ankara Okulu Yayınları, Mehmet Dağ ve Mehmet Aydın (Çev) Ankara, 2004, s.101.

- Gölcük, Şerafeddin ve Süleyman Toprak, *KelamTarih-Ekoller-Problemler*, Tekin Dağıtım, Konya, 2001, s.332.
- Gölcük, Şerafeddin, *Kelam Tarihi*, Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2012, s.103.
- Güngör, Mevlüt. (2003). Kur'an'da Hz. Peygamber (s.a.v.)'e Sevgi Ve Saygı. *Diyanet İlmi Dergi*, *Peygamberimiz Hz. Muhammed (Sav) Özel Sayısı*.
- Güngör, Mevlüt. (2003). Kur'an'ın Hz. Peygamber'in Sünnetine Verdiği Değer-1, *Yeni Ümit Dinî İlimler ve Kültür Dergisi*, (21).
- Hâkim, Ebû Abdillâh En-Nisabûrî. (ö.405). *Müstedrek Ale's-Sahîhayn*. c.II, Dâru'l Hameyn, Kahire, 1997, s.722.
- İbn-i Âşur, Muhammed Tahir. (ö.1393). *Et-Tahrir ve't-Tenvir*. c.XXIX, Dâru't-Tunusiyye. Tunus, 1984, s.64.
- İbn-i Âşur, Muhammed Tahir, *İslam Hukuk Felsefesi*, Rağbet Yayınları, Mehmet Erdoğan ve Vecdi Akyüz (Çev), İstanbul, 2006, s.48.
- İbni Atiyye, Kadı Ebû Muhammed Abdulhak bin Galib Endülüsî .(ö.546), *el-Muharreu'l Veciz fi Tefsiri'l Kitabi'l Aziz, Darul Kütübi'l İlmiyye*, Beyrut, 2001. Abdusselam Abuşşafi Muhammed (Thk.), s.146.
- İbnül Cevzî, İmam Ebu'l Ferec Cemâleddin Abdurrahman bin Ali bin Muhammed el-Bağdadî. (ö.597). *Zâdü'l Mesîr Fî İlmi't-Tefsîr*. c.VIII, El-Mektebü'l İslâmî, Beyrut, 1984, s.211.
- İbn-i Kesîr, İmam Celi Hafız İmadü'-Dîn Ebu'l Fidâ İsmail ed-Dimeşkî. (ö.774). *Tefsiru'l Kur'ani'l Azim*, c.V, Mektebetü Evladi's-Şeyh Li't-Turas, Mustafa Seyyid Muhammed (Thk.), Kahire, 2000, s.18.
- İbn-i Mâce, Ebû Abdillâh bin Muhammed bin Yezid el-Kazvînî.(ö.273). *Sünen-i İbni Mâce*, Beytü'l-Efkaru'd-Devliyye, Muhammed Bin Salih Râcihî (Thk.), Riyad, Ts. s.464.
- İslamoğlu, Mustafa, *Üç Muhammed*, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.12.
- İşcan, Mehmet Zeki İşcan. (2006). Muhammed Abduh'un Nübüvvet Görüşü Ve Çağdaş İslam Düşüncesine Etkileri, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (26)
- İyaz, Kadı. (ö.544). *Şifa-i Şerîf*, Suat Cebeci (Çev), Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, s.34.
- İyhab, Salih, Tekrîmu'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Ve Sellem, www.ahleljannaö.net/vb/showthread.php?t=7599. (17.01.2015)
- Kâsımî, Muhammed Cemâleddin. (ö.1914). *Tefsîru'l Kâsımî Mehâsinü't-Te'vîl*, c.XVII, y.y. 1957, Muhammed Fuad Abdalbaki (Thk.), s.48.

- Köksal, İsmail. *Fıkıh Usûlü*, Akademi Yayınları, İzmir, 2008, s.61.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhamed bin Ahmed bin Ebî Bekr. (ö.671). *El-Câmiu'l-Ahkâmî'l Kur'ân ve'l Mübeyyinü Limâ Tedammenehû Mine's-Sünneti ve Âyi'l Furkân*. c.XXII, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2006, s.357.
- Mahallî, Celâleddin Muhammed bin Ahmeb bin Muhammed (ö.864) ve Celâleddin Abdurrahman bin Ebu Bekr es-Suyûtî (ö.911), *Tefsîru'l İmâmeyn el-Celâleyn*, Dâru İbni Kesîr, y.y. Ts. s.60.
- Mâturidî, Ebû Mansur Muhammed bin Muhamed bin Mahmud es-Semerkindî el-Hanefî. (ö.333). *Tefsîru'l Kur'ânî'l Azîm El-Müsemma Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*. c.I, Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, Fatıma Yusuf (Thk), Beyrut, 2004, s.442.
- Mennâu'l Kattân. *Mebâhis Fî Ulûmi'l Kur'ân*. Mektebetün Vehbetün, Ts., s.286.
- Mevdûdî, Ebu'l A'lâ (ö.1979). *Tefhîmu'l-Kur'ân*. c.6. İnsan Yayınları, Muhammed Han Kayanî (Çev), İstanbul, 1986, s.449.
- Müslim bin Haccac en-Nisaburi (ö.261), *Sahîh-i Müslim*, Beytül-Efkaru'd-Devliyye, Riyad, 1998, s.50.
- Mukâtil bin Süleyman. (ö.150). *Tefsîr-i Mukâtil*, c.III, Müessesetü Tarihu'l Arabî, Abdullah Mahmud (Thk), Beyrut, 2002, s.475.
- Nesâî, Abdurrahman bin Ahmed bin Ali, (ö.303), *Sünen-i Nesâî*, Mektebetü'l Mearif, Riyad, Ts. s.208.
- Nursî, Bediüzzaman Said (ö.1960). *Lem'alar*, Sözler Yayınevi, İstanbul, 1995, s.294.
- Öztürk, Yener, *İslam İnancı Etrafında Yerli Yorumlar*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2008, s.65.
- Pezdevî, Sadru'l İslam İmam Ebu'l Yüsr Muhammed. (ö.482). *Ehl-i Sünnet Akaidi*, Kayıhan Yayınları, Şerafeddin Gölcük (Çev) İstanbul, 2013, s.255.
- Râzî, Muhammed Fahrüddün bin Allame Diyaüddin Ömer Hatibu'r-Rey (ö.604), *Tefsîru'l Kebir ve Mefatih'ul Gayb*, IV/174, Daru'l Fikr, Beyrut, 1981, s.174.
- Sebt, Halid bin Osman, *Kavâidu't-Tefsîr Cem'an ve Dirâseten*, c.I, Dâr İbn-i Affan, y.y. Ts. s.434.
- Severcan, Şerafettin, Peygamberlik Anlayışları ve Hz. Muhammed (s.a.v.), *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bilimname I*, 2003/1, 229-250.
- Seyyid Kutub. (ö.1966). *Fi Zılâli'l Kur'an*. c.X, Beyrut. 1980. Salih Uçan (Çev) Dünya Yayıncılık, İstanbul, s.122.

- Seyyid Kutub. (ö.1966). *Fi Zılâli'l Kur'an*. Dâru's-Şurûg. Kahire. 2003.
- Suyûtî, Celâleddin. (ö.911). *el-Hasâisü'l Kübra*. Uysal Kitabevi, Ömer Temizel (Çev), Konya, 1994, s.417.
- Suyûtî, Celâleddin. (ö.911). *Ed-Dürri'l Mensûr Fi't-Tefsîri'l Me'sûr*. c.VII, Merkez'il Buhûs ve'd-Dirasâtî'l Arabiyye ve'l İslâmiyye, Doktor Abdullah bin Abdulmuhsin et-Türki (Thk.), Kâhire, 2003, s.602.
- Şâban, Zekiyyüddîn, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, TDV Yayınları, İbrahim Kâfi Dönmez (Çev) Ankara, 2000, s.99.
- Şeker, Mehmet Y., *Rahmet Hazinesinin Anahtarı Efendiler Efendisine Salat ve Selam*, Işık Yayınları, İstanbul, 2011, s.49.
- Şevkânî, Muhammed bin Ali bin Muhammed. (ö.1250). *Fethu'l Kadir el-Câmiu Feniyyi'r-Rivâyeti ve'd-Dirâseti min İlmi't-Tefîr*. c.I, Dâru'l Vefâ, Doktor Abdurrahman Umeyra (Thk.), Ts, s.780.
- Taberânî, Ebu'l Kâsım Süleyman bin Ahmed. (ö.360). *Mu'cemu'l Kebîr*, c.XVIII, Mektebetü İbn-i Teymiyye, Hamdi Abdulmecid Selefî (Thk.), Kahire, Ts, s.253.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed bin Cerir. (ö.310). *Cami'ul Beyan an Te'vil-i Âyi'l Kur'an*. c.XVI, Merkez'il Buhûs ve'd-Dirasâtî'l Arabiyye ve'l İslamiyye, Doktor Abdullah bin Abdulmuhsin et-Türki (Thk.), Kahire, 2001, s.541.
- Tabersî, Ebu Ali Fadl bin Hasan . (ö.548), *Mecmaul Beyan fî Tefsir'il Kur'an*. c.I Şeriket'ül Maarifi'l İslamiyye Seyyid Fadlullah Tabatabaî, Ts, s.532.
- Tirmizî, Muhammed bin İsa. (ö.279). *Sünen-i't-Tirmizî*, Mektebetü'l- Meârif, Ebu Ubeyde bin Hasan es-Selman (Thk.), Riyad, Ts, s.627.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasan b. Ali b. el-Hasan. (ö.460). *Et-Tıbyân el-Câmi li Ulûmi'l-Kur'ân*. c. III. Beyrut, Ahmed Habib El-Amili (Thk.), Ts, s.268.
- Uraler, Dr. Aynur, *Sahabe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık*, Işık Yayınları, İzmir, 2004, s.45.
- Ünal, Ali, *Kur'an'da Temel Kavramlar*, Işık Yayınları, İzmir, 2008, s.441.
- Yaman, Ahmet ve Halit Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2012, s.46.
- Yanikkaya, S. (2010). *Kur'ân Çerçevesinde Peygamberlik Ve Hz. Peygamber*. Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Esen, Y. (2013). *İzzet Derveze'nin Sîretu'r-Resul'üne göre Kur'an'da Hz. Muhammed*. Yüksek Lisan Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Yavuz, Sâlih Sabri. (2005). *Kelâm'da Efdaliyyet Meselesi Ve İbn Kemal'in "Efdaliyyetu Muhammed" Risalesi*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 5 (1):12.
- Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yayınları, İstanbul, Ts. s.26.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Feza Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.358.
- Zemahşerî Allâme Cârullah Ebu'l Kasım Muhammed bin Ömer. (ö.538). *El-Keşşâf An Ğavâmizi't-Tenzil ve Uyûni'l Egâvîl Fî Vucûhi't-Te'vîl*. c.V, Mektebetü'l Abîkân, Riyad, 1998, s.538.
- Zuhaylî, Vehbe, *El-Vecîz Fî Usûli'l Fıkh*, Dâru'l Fıkr, Beyrut, 1995, s.39.
- Zuhaylî, Vehbe, *Tefsîru'l Münîr*. c.III, Risâle Yayınları, Hamdi Arslan vd. (Çev), İstanbul, 2005, s.109.

ÖZGEÇMİŞ

Orhan Çağılıcı 1978 yılında Kastamonu’da doğdu. 1995 yılında Tosya İmam Hatip Lisesi’ni, 2000 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. 2003 yılında Siirt Merkez Yibo’da Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni olarak göreve başladı. 2009-2012 yıllarında Gaziantep Hayri Akınal A. İmam Hatip Lisesi’nde, 2012-2015 yıllarında Kahramanmaraş Türkoğlu A. İmam Hatip Lisesi’nde meslek dersleri öğretmeni olarak görev yaptı. 2015 yılından itibaren Mersin Mezitli İmam Hatip Lisesi’nde çalışmaktadır. Orhan Çağılıcı arapça bilmektedir, evli ve üç çocuk babasıdır.

VITAE

Orhan Çağılıcı was born in 1978 in Kastamonu. He graduated from Tosya Imam Hatip High School in 1995 and faculty of theology at Erciyes University in 2000. In 2003 he began his career as religious culture and ethics teacher at Merkez Yibo in Siirt. He worked as vocational lessons teacher at Gaziantep Hayri Akınal A. Imam Hatip High School in 2009-2012 years and Kahramanmaraş Türkoğlu A. Imam Hatip High School in 2012-2015. He been working in Mersin Mezitli Imam Hatip High School since 2015. Orhan Çağılıcı speaks Arabic, he married and has three children.